

חוסן משפט חלק ד'

121	אין בעל חוב טורף ממטלטלים המשועבדים	קינ
124	דין בעל חוב עם הלוקח אם יכול לדחותו אצל הלוח	קיד
127	דין הפירות והשבה בטורף מלוקח ויתומים	קמו
136	כיצד כותבין לו הטירפא	קמז
אפותיקי		
138	דין העושה שדהו או עבדו אפותיקי	קיז
141	הכותב ללוקח שני: דין ודברים אין לי עמך	קיה
142	המוכר כל שדותיו, ולוח שהתנה שיגבה מן העידית	קיט
147	הזורק חובו סתם, או בתורת גיטין, וזרקו ונאבד	קכ
העושה שליח לגבות חוב		
150	השולח חובו על ידי שליח	קכא
הרשאה		
163	אם מת המלוה או שביטל השליחות או ההרשאה	קכב
171	הרשאה, על מה נכתבת וכיצד נכתבת	קכג
179	נתבע, אם יכול לעשות מורשה	קכד
181	השולח חובו או פקדונו על ידי שליח	קכה
189	הפורע חובו במעמד שלשתן	קכו
208	דין איש שלוח מאשתו וגרשה, או עבדו ושחררו, והלוח מן עובד כוכבים שנתגייר	קכז
208	דין הפורע חוב של חברו או שמשכנו בשביל חברו	קכח
ערב		
215	דין הערב בשטר ועל פה, ומתי נפרעין מן הערב	קכט
229	דין ערב שפרע למלוה כיצד נפרע מן הלוח	קל
235	מי שחזר בו אחר שנתרצה להיות ערב	קלא
243	עבד ואשה וקטן שערבנו, ושנים שנעשו ערבים בשביל אחד, ואחד בשביל שנים	קלב
חזקת מטלטלין		
245	מי שמוחזק במטלטלין הידועים לאחר	קלג
252	אומן שמוען בדבר שהוא אומן שקנאו מבעליו	קלד
254	דין המחזיק בבעלי חיים כגון בהמה ועבד	קלה
255	מי שנתחלפו כליו בבית האבל והמשתה	קלו
256	מי שלקט פירותיו של חברו	קלז
257	דין שנים אוהזין בטלית וחולקים עליו	קלח

חוסן משפט חלק ד'

(ט) שם - ואם שלח ראובן את לוי ללות מעות משמעון וראובן אומר לא שלחתי ללות רק ד' ושמעון אומר שבא בשליחות ללות נ' אין לו לשמעון על ראובן רק חרם סתם שלא שלחו ללות רק ד' ושלא קבל רק ד' והשליח נשבע היסת ונפטר. אם ירצה שמעון לא יתבע את ראובן כלל רק השליח יתבע את ראובן וישביעו ש"ד כדון כל מודה מקצת, והוא ישביע השליח היסת, ויכול שמעון לכופף את לוי שישבע את ראובן. ואם מת השליח או הלך למדינת הים אף שהיה מכחיש את ראובן קודם לכן בב"ד כיון שעתה אינו תובעו ואין לשמעון עליו רק טענת שמא מקבל חרם סתם ונפטר ואם שמעון טוען ברי ששלחו ללות נ' ישבע ראובן ש"ד נגד שמעון ונפטר והשליח נשבע היסת לשמעון שנתן נ' לראובן (ש"ך).

(ע) שם - י"א ראובן היה לו מעות אצל שמעון וצוה לו שיתנו ללוי ולוי שלחו לידו ואח"כ אומר ראובן שלא הגיע לו כל המעות רק חסר קצת ושמעון אומר שמסר הכל ללוי ולוי אומר "איני יודע החשבון אבל כל מה שמסר לי שלחתי לך ואיני זוכר ביד מי", שמעון פטור אף משבועה, כיון שלוי אינו מכחישו רק יקבל בחרם. ולוי חייב לשלם, דאלו הי' יודע ביד מי שלחם, והשליח הי' מכחישו, היה פטור מראובן בשבועה שעל ידו שלחם וג"כ השליח היה נשבע והיה פטור. אבל כיון שאינו יודע, הרי הוא פושע וחייב לשלם, ואינו נכון כיון שלוי טוען "איני יודע החשבון אבל כל מה שמסר לי שלחתי לך", הוה ליה כאומר "איני יודע אם אני חייב לך", דהא יכול להיות שמעולם לא קיבל יותר משמעון ממה שהגיע לראובן ועוד אפי' היה יודע שקיבל יותר פטור דכיון דהוה ליה רשות לשלוח ביד איזה נאמן שירצה, והוא אומר ברי לי שכל מה שקבלתי שלחתי לך ע"י נאמן פטור שונה מפקדון דהתם ברשותיה דנפקד קאי עד דמהדר ליה למריה ועליה רמיא למידק היכא אנחיניה וכל דלא ידע פושע הוא אבל הכא הרי לא פושע שהרי מסר ליד נאמן בעיניו ומיד שמסרו לא יצא מרשותו שהרי היה לו רשות לשלחו על ידי מי שירצה (ש"ך), אבל אם לא אמר ראובן ללוי שישלח ביד מי שירצה, למ"ד (סי' צ ס"י ש"ך סקט"ז) דעשו תקנת נגזל בפקדון, נשבע שמעון שכך וכך מסר ללוי ולוי פושע במה שלח המעות שלא ע"י שליח המלוה, וראובן נשבע שלא הגיע לידו אלא כך, ולוי חייב לשלם, ולא גרע שבועת שמעון מהא דקיי"ל בנגזל דאפילו אשתו או שומר שלו נשבעים כמה נחסר והגזול מחויב לשלם כנ"ל (סי' צ ס"ד), והכא נמי שמעון שהוא שומר שלו נשבע ולוי ישלם (נתה"מ).

(צא) ישלם שמעון אחר "שישבע" המלוה כו' - משום דהו"ל טענת ראובן ברי לא שלחתי לקבל כל המנה ולא קיבלתי יותר מכ', וטענת שמעון היא ספק, וטענת ברי עדיף וכן"ל (סעיף ה וסעיף ט). וי"א דשאני הכא דראובן המלוה מודה שעשאו שליח וברשות נתן לו, אף על פי שראובן טוען שלא בשביל כל כך שלחו, ראובן אפסיד אנפשיה במה ששלח שליח שאינו נאמן לשולחו, וישבע שמעון שנתן לו כל החמישים ויפטר. ועוד ראובן ששלח ללוי הלויני מעות משמעון ולוה לו, שמעון אומר חמישים נתתי לך על ידו וראובן אומר לא קיבלתי ממנו אלא עשרים, בכה"ג שהוא להוציא מיד ראובן לכו"ע מודה דנשבע ראובן שבועה דאורייתא דמודה מקצת ונפטר (סמ"ע).

הלכות הרשאה

סימן קכב - אם מת המלוה או שביטל השליחות או ההרשאה, ובו ט' סעיפים.

(א) אף על פי שלוח ששלח למלוה חובו בצויו על ידי שלוחו, ונאבד, פטור, כמו שנתבאר בסימן שקודם זה,⁵³⁶ אם ירצה הלוחה (א) [או הנפקד] לא ישלחנו לו ע"י שלוחו, אפילו אם יש עדים שעשאו שליח להביאו (לוב), עד שיבא בהרשאה. הגה: ⁵³⁷מיהו נהגין האידנא שאם מעמיד לו ערב בעד הרשאה לריך לדון עמו, אף על פי שאינו שלוחו כלל, אם נראה לנ"ד שהוא זכות למלוה, דזכין לאדם שלא צנפניו (ג). ⁵³⁸והטעם, מפני שיש לחוש שמא ימות המלוה (ד) קודם שיתן לשליח, ואם נאנסו בדרך יהיה חייב לשלם (ה) ליורשים, כיון שלא נתנם לו עד שמת המלוה, לפיכך עצה טובה ללוה או לנפקד שלא יתנו לשליח אלא א"כ בא

חושן משפט חלק ד'

בהרשאה שהקנה לו בקנין אגב קרקע מה שיש לו אצל פלוני. הגה: ⁵³⁹מיהו אם ידוע שמת, לא יתנו לשליח(ו).

(א) הלוח או הנפקד לא ישלחנו לו – ה"ג (ש"ך).
(ב) אפילו אם יש עדים שעשאו שליח להביאו לו – הוה מצי למימר רבותא טפי, דאפילו יש עדים דאמר להלוח לשולחו לו ע"י זה השליח (סמ"ע), וגם אפי' שאמר להלוח או לנפקד לשלחו ע"י זה (ש"ך), וי"א דבשלח על ידו הוי ספיקא דדינא, ועי' דברי לקמן סק"ד (נתה"מ) ¹²⁶.

(ג) דזכין לאדם שלא בפניו – אבל אם הב"ד רואין שזה הרוצה להיות מורשה אינו מכוין לטובת המלוה או המפקיד, אין בדבריו כלום, ואין לדיין בזה אלא מה שענינו רואות, וזהו כונת הרמ"א "אם נראה לב"ד כו"ו" (סמ"ע), לשון מקורו של הרמ"א: אבל אם הוא בענין שזה הרוצה להתעכב כוונתו מחמת מריבה ומחמת קנאת הנתבע או כדי להבהילו לתת לו ממון פשיטא דלית חששא בתביעתו ואכל כה"ג נאמר אין לדיין אלא מה שענינו רואות (ש"ך).

(ד) שמא ימות המלוה – י"א עוד טעם אחר, שמא ביטל המשלח שליחותו, ואז אם נאבד או נאנס מיד השליח, היה חייב הלוח או הנפקד באחריותו להמלוה או המפקיד. אבל המחבר לא כתב האי טעמא, משום דסבר דנפטר הלוח או הנפקד בכה"ג מהאחריות אפילו בלא הרשאה וכמ"ש לקמן סעיף ב'. והרמ"א שכתב שם דעת י"א דצריך הרשאה ולא הוסיף האי טעמא, משום דהרמ"א כתב כן שם לדעת הצד הסובר דאין המלוה יכול לבטל ההרשאה. והמחבר כתב כאן שצריך להקנות בהרשאה באגב קרקע, ולטעם דחשש ביטול אין צריך אגב קרקע (סמ"ע), י"א דמחוייב לשלחו ע"י שלוחו דאף ע"ג דאי בעי לבטולי מצי מבטל ליה, מ"מ לא מצי למידחי דמסתמא אמרינן כי היכא דחזקה שליח עושה שליחותו ה"נ חזקה בעל הבית עומד בשליחותו, ומצי הלוח והנפקד לומר קים לי כהנהו רבנותא דס"ל דאם לא ידע בביטול פטור, וה"ה נמי דלא חיישינן למיתה, (ש"ך), אמנם בנכסי יתומים החמירו ואינו צריך ליתן לשלוחו שמא מת המשלח (קצה"ח).

(ה) יהי' חייב לשלם כו' – כנ"ל (סק"ד) יש פוסקים דפטור מלשלם משום דמסתמא לא חיישינן למיתה ואפילו ידע שמת ונתן לו פטור משום דמיתה לא מבטלה הרשאה, אבל בשליח בעדים בלא הרשאה י"א דפטור אפילו ידע שמת משום דמיתה לא מבטלת שליחות בעדים דלא גרע מאפטרופוס שמינהו אבי יתומים כו' וי"א דבשליחות שעשאו בעדים וידע שמת חייב באחריות דנתבטלה השליחות ודעת המחבר נראה דמיתה מבטלת אפי' הרשאה (ש"ך).

(ו) מיהו אם ידוע שמת לא יתנו לשליח – אפילו בהקנה לו אגב קרקע (סמ"ע), ויש אומרים שאפי' בהקנה לו אג"ק אין לחלק כלל בין ידע ללא ידע, מיהו כל זה בעיסקא או פקדון שנקנין אג"ק אבל בהלואה שאינו נקנית באגב וכדלקמן (סי' רג ס"ט) וה"ה במטלטלי שהקנה לו בקנין סודר דינו כאג"ק במעות בפקדון (ש"ך), עיין ש"ך סק"ט) דמיתה לא מבטלת הרשאה בהקנה אגב קרקע, אבל ביטול מבטל הרשאה אפילו בהקנה אגב קרקע. והא דלא חיישינן בסעיף ג' לשמא מת וביטלו אותו היורשים, דבירורים לא שייך הטעם שכתב הסמ"ע סק"ז, דלתרי חששי לשמא מת ושמא יבטלו היורשים לא חיישינן, ומשו"ה כשידע שמת, ודאי דחיישינן לשמא ביטלו היורשים (נתה"מ).

(ב) ⁵⁴⁰העושה שליח בעדים להביא לו מה שיש לו אצל פלוני, וביטל השליחות קודם שיתן זה לשליח, ולא ידע הנתבע בביטול, ונתן לשליח ונאבדו, פטור הנתבע(ו). הגה: ⁵⁴¹ויש אומרים דחייב(ו), אלא אם כן כתב ליה: זיל דון ואפיק לנפיק.

(ז) פטור הנתבע – שיאמר למלוה סמכתי עליך שהיית עומד בשליחותך, שכשם שחזקה בשליח עושה שליחותו כך חזקה שבעל הבית עומד בדיבורו, ולא היה לך לחזור בך, ואין לי להפסיד בשביל חזרתך, ואף ידע השליח שביטלו, אם הנתבע לא ידע, פטור הנתבע, ודוקא אם דן המורשה ונתחייב בדין, זה תלוי בידיעת השליח שביטלו וכמ"ש רמ"א (לקמן סעיף ג), כיון דאין לו הפסד כ"כ בזה לנתבע שיחזור וידון עמו (סמ"ע),

:Commented [YL237]
בדוק אם הש"ך
חזרה על הסמ"ע

:Commented [O238]
י' נתה"מ סק"ב,
ולא נ"ל שזה
להלכה

:Commented [O239]
א הבאתי מה
שכתב הנתה"מ
מסעיף ו'

¹²⁶ אם הלוח לא רצה לשלחו ע"י זה, והוצרך המלוה לעשות שליח אחר בהרשאה, אין הלוח חייב לשלם הוצאת שליח הראשון (כנה"ג הגה"ט אות ג).

חוסן משפט חלק ד'

מש"כ הסמ"ע דאף דידיע השליח שבטל אם הנתבע לא ידע פטור הנתבע מן האחריות היינו רק בבא בהרשאה כדלקמן סעיף ג', "שהרי זה אומר תן לי מה שבידך וזאת הרשאתי תהיה אצלך" לכך פטור הנתבע שהרי בהרשאתו נתן אבל הכא דליכא הרשאה א"כ לא שייך האי טעמא ואינו פטור אלא מטעם חזקה שבעל הבית עומד בדבורו וכיון דידיע השליח שבטלו איבטלה לה חזקה ואינו שליח כלל וזה שנתן לו לא בהרשאה נתן שהרי אין ההרשאה בידו וחייב (ש"ך).

(ח) וי"א דחייב כו' – ועיקר כמחבר דאע"ג דיכול המשלח לבטל שליחתו מ"מ הנתבע מה ידע ואין לך אונסים גדולים מזו, ואם השליח ידע בביטול חייב הוא באחריותו (ש"ך).

(ג) מי שהרשה לאחד, ורצה לבטל השליחות(ט) ולהרשות לאחר, רשאי. הגה: 543 ואם ילכה, יוכל לומר שגם הלאשון יהא שליחותו קיים, וכל אחד משניהם יהיה מוכסה בדבר, 544 ואין הנתבע יכול לדחות למורשה לומר: שמא המרשה ביטל שליחותך והרשה אחר, שהרי זה אומר לו: תן לי מה שיש בידך וזאת הרשאתי תהיה אצלך ואם ביטל שליחותו הוא הפסיד על עצמו, והנתבע פטור, שהרי בהרשאתו נתן. 545 וכן אם עמד המורשה בדין עם הנתבע, ונתחייב המורשה, אין המרשה יכול לסתור הדין בטענה שכשעמד עם זה בדין כבר ביטל שליחותו. הגה: מיהו אם ידענו המוכסה צניטול שליחותו, אף על פי שהנתבע לא ידע, דינו בטל ולכך לחזור ולדון.

(ט) ורצה לבטל השליחות כו' - אפי' כתב לו בהרשאה שהקנה לו הממון אג"ק יכול לבטל ההרשאה ואף על גב דכשמת לא נתבטלה ההרשאה כשהקנה לו אגב קרקע (ש"ך), דהרשאה אף דהוי קנין מ"מ אין המורשה יכול להחזיק לעצמו, דהוי כמתנה על מנת להחזיר כל אימת שירצה המרשה, משו"ה אף שמת, כל זמן שאין היורשים רוצים שיחזיר המתנה הוי מתנה אף שמת, משו"ה מיתה לבד לא מבטלת עד שמבטלין היורשים (נתה"מ).

(י) מיהו אם ידע כו' – וי"א בדעת מקור דברי הרמ"א דאפילו ידע המורשה בביטול השליחות כיון שהנתבע לא ידע ודן ע"פ הרשאתו של זה והרי ההרשאה אצלו אינו חוזר ודן ואפשר גם דעת המחבר כן (ש"ך).

(ד) המרשה את חבירו(יא) להוציא את שלו מיד המחזיק בו, צריך ליקח לו בקנין(יב), שהרשהו, וצריך לכתוב לו: דון וזכה ואפיק(יג) לנפשך (547 או שאר לשון כדומה לזה(יד)). ואם לא כתב כן, אם ירצה המחזיק לא ישיב לו דבר(טו), שיאמר לו: לאו בעל דברים דידי את. ומיהו אפילו לא כתב לו כן, ונתן המחזיק מה שבידו ליד המורשה, ונאבד, פטור, דלא גרע משליח(טז) שעשאו בעדים.

(יא) המרשה את חבירו כו' - עד כאן דיבר המחבר ממי ששלח שליח להביא לו פקדונו או הלואתו שיש לו ביד אחר שאינו מחולקין בו, וכאן מיירי במי ששולח שליח לדון עם חבירו שחייב לו ואינו רוצה לשלם לו מאיזה טענה שיש ביניהם. מיהו לדינא אין חילוק בין דא לדא, דגם בהמפקיד צריך להקנות לו הממון ולכתוב לו דון וזכי ואפיק לנפשך כו' (סמ"ע).

(יב) צריך ליקח בקנין - דוקא בזה שבא להוציא צריך להקנות לו ולכתוב זיל דון כו', אבל בהרשהו למכור מטלטלין או קרקע אין צריך לזה (סמ"ע וש"ך), יש ב' מיני שליחות הא' הוא להביא לו מה שחייב לו הלואה או הנפקד. ובשליחות הזו אין צריך קנין לפי שאינו מקנה לו שום דבר ואינו מרשהו לדון עם הלואה או הנפקד. והמשלח יכול לחזור ולבטל שליחותו. הב' הוא כשמרשהו לדון עם הלואה או הנפקד ולתבוע הדבר ההוא ואז צריך קנין ותנאים אחרים מהם לקיום השליחות ההוא ומהם לשלם יוכל המשלח לבטל השליחות או אם ימות ובכתב יד אם הוא מרשה לשליח לעשות הפשרה ולמחול השאר צריך שיהיה בקנין ושאר התנאים הצריכים לפשרה ולמחילה. אבל בפשרה שכתבה קודם לתובעים וכתב אליהם שאינו יכול לפשור בענין אחר אם כן לא דמי זה למרשי' אותו לפשר ולמחול שצריך קנין אלא הוי כשליח שעשאו להביא הדבר הידוע אליו (ש"ך * תורת אמת), וקנין זה היינו קנין סודר שהוא מקנה לו בחליפי הסודר אותו ממון שיש לו ביד פלוני, וקשה ועיקר דצריך ליתן לו קרקע כלשהוא ומקנה לו המעות על גבה כדי

Commented [O240]:
לש

חושן משפט חלק ד'

להוציאן בהרשאה והולך ודן עמו ומוציאו, ולא מועיל בהרשאה רק אג"ק בדרך שמועיל כשמקנה לו גוף המעות (ש"ך), והיכא שהמרשה והמורשה הם עכו"ם או אנוסים לא מועילה הרשאה בין בדיני ישראל בין בערכאות של עכו"ם, וכן השטרות שלהם שלא כתוב בהם קנין כישראל, ואין מנהג הסוחרים מועיל כאן (ש"ך * מהרש"ך).

(יג) דון וזכי ואפיק כו' - גם בסמוך סעיף ז' כתב דצריך לכתוב זכה (סמ"ע וש"ך).

(יד) או שאר לשון כדומה לזה - דמשתמע מיני' דמקניא ליה, היינו לשטת הרמב"ם דלקמן דבהרשאה צריך שיקנה גוף הממון, אבל לדידן דקי"ל לקמן ר"ס קכ"ג דמצי לשויי' שליח אפי' בענין שאינו קונה גוף הממון ה"ה דסגי בכל לשון כדומה לזה דמשתמע מיני' דשוי' שליח (ש"ך).

(טו) לא ישיב לו דבר - מטעם הנ"ל (סעיף א') שמא ימות או יבטל השליחות (סמ"ע), הסמ"ע הולך לשיטתו דלעיל (סק"?) אבל למש"ל (סק"?) שלא יכול לדחות מטעם זה צ"ל שמדובר שאומר לו "יש לי טענות כנגדו ולא בעל דברים דידי את" (ש"ך).

(טז) דלא גרע משליח כו' - דפטור מאחריות כמש"ל (סי' קכ"א ס"ב, ולעיל ס"א?) (סמ"ע), ראובן שהוציא ש"ח מקוים על שמעון שנעשה השט"ח ע"י מורשה של ראובן ושמעון טוען כי נעשה בזיוף כי המורשה הוא יודע כי לא נתחייב הוא בתורת חוב אלא בתורת פקדון שהי' לו מראובן ויש לו לטעון שנחסר והעדים חשבו שהי' חוב וכתבו עליו בתורת חוב וראובן אומר איני יודע אלא זה השטר מקוים נתן לי שלוחי אמת כי מקודם היה פקדון אבל אח"כ זקפה במלוה כמו שכתב בשטר, ופסק שיונח עד שיבוא המורשה שהוא נאמן כיון שראובן אומר איני יודע כדאשכחן בשליש שהוא נאמן כו' ואפי' יבא המורשה ויאמר שהשטר נעשה בזיוף, אינו נאמן, שהרי העדים כתבו שטר הלואה וחזקה אין העדים חותמים שטר של זיוף (ש"ך).

(ה) אם כתב: דון וזכי ואפיק לנפשך מחצה או שלישי(ז) או רביע והמותר שלי, מתוך שהוא דן עמו על חלקו צריך הנתבע לדון עמו על הכל. ויש מי שאומר דדוקא בכה"ג(יח)(יט), אבל אם כתב לו: דון וזכי ואפיק לנפשך מאה דינרים והשאר שלי, איננו מזיקין לדון עמו אלא על המאה דינרים.

(יז) אם כתב לו כו' מחצה או שליש כו' - ע"י לקמן (סי' קכ"א א') אם חזר המרשה ומחל או הודה שנפרע אם חייב להמורשה המחצה ושליש שהקנה לו (ש"ך).

(יח) ויש מי שאומר כו' - דבמקנה לו השליש או הרביע ממה שיוציא מיד הנתבע ואז כשידין עמו על הכל ויוציאו יתרבה שלישו טפי ממה שיגיע לחלקו אם לא יוציא מידו רק השליש, וחילוק זה אינו במקנה לו דבר קצוב כגון מאה זהובים. אבל אין טעם זה מספיק, דא"כ הל"ל נמי דאף אם מקנה לו השליש מהחוב סתם ולא א"ל שליש ממה שתוציא, נמי אינו יכול לדון על כולו, ולמה סיים וכתב דין זה בהקנה לו מאה זהובים מהחוב. אלא היינו טעמא, דבמאמר המצטרף בשם שליש או רביע נכלל כל החוב, וכיון שנתן לו רשות לתובעו כל החוב והקנה לו השליש ממנו, יש לו שייכות בכולו, ולכך ידין עמו בכולו (סמ"ע), איירי דוקא בקרקע או בפקדון שמועיל קנין לחלק המורשה שיקנה לו החלק בקנין גמור דהוי כאלו ברשותו או שהיה מלוה בשטר והקנה לו החלק של שטר בכתיבה ומסירה אבל שאר מילי שאין מועיל בו קנין רק בתקנתא דרבנן שיקנה לענין שליחות א"כ לא מועיל במה שהקנה לו חלק מן אותו הממון, דאע"ג דמצי לשוייה שליח אפי' בדבר שא"י להקנות לו מ"מ אם נאמר דשליח שוייה היאך ידון על הכל והלא עינינו רואות שלא עשאו שליח רק על השליש אבל בקרקע או פקדון אמרינן אה"נ דשוייה שליח על הכל שהקנה לו השליש שיקנהו לעצמו בקנין וכן עיקר (ש"ך, קצה"ח).

(יט) דדוקא בכה"ג כו' - ע"י סמ"ע סק"י(יח), וי"א (מהרש"ל) דאם הקנה לו שליח מה שיוציא מן החוב א"צ הנתבע לדון עמו, דלא כסמ"ע, ונראה דמהרש"ל איירי כשזה רוצה לדון עמו מחמת שאומר שהממון שייך לעצמו מחמת שהקנה לו שליח מה שיוציא מהחוב א"כ הוי כפירות דקל, והסמ"ע איירי כשזה רוצה לדון עמו מחמת שאומר שהרשהו ועשאו שליח על השליש והלכך ל"ד לפירות דקל דהא בלא"ה הרשאה שאני דכתבי' אפי' על מלוה ע"פ ושאר דברים שאינן בקנין וכדלקמן ר"ס קכ"ג מטעמא דלענין שליחות שאני וכמ"ש שם, אבל זה אינו דא"כ דנאמר דשליח שוייה פשיטא דלא יכול לדון עמו על הכל שהרי לא עשאו שליח רק על השליש וכמ"ש בס"ק הקודם, אלא

חושן משפט חלק ד'

נראה דמהרש"ל מיירי בחוב הלואה וא"כ אף על פי שהקנה לו השטר בכתיבה ומסירה כיון שהקנה לו שלישי מה שיוציא מן החוב דמי לפירות דקל, והסמ"ע איירי כשתובעו בשביל קרקע או פקדון דבכה"ג אף כשמקנה לו שלישי מה שיוציא מן הקרקע או הפקדון כיון שהוא באמת שלו ועביד דאתי לא דומה לפירות דקל ומחויב הנתבע לדון עמו וכן עיקר, ועמ"ש"ל סי' ר"ט ס"ה? (ש"ך), לפי מ"ש בסימן של"ב (סק"ו?) דאם הבטיח לשכיר בשכירתו פירות דקל דאע"ג דאין צריך ליתן הפירות דקל משום דהוי דבר שלא בא לעולם אבל דמי הפירות צריך ליתן ודינו כמו שהבטיח ליתן חפץ בשכרו דלא קנה החפץ דמחסרא משיכה ודמיו צריך ליתן, א"כ הוא הדין בפירות דקל נמי צריך [ליתן] דמיו, וא"כ זה שהתחיל במלאכתו לדון עמו נתחייב בדמי שכירות כפי דמים שיוציא מן החוב, ועיין מ"ש בסימן ס' סק"ב?, וכיון דיש לו זכות בזה שיוציא ומגו דדן במחציתו דן בכולו. וגם מדברי הסמ"ע משמע כן, והא דמשמע מדברי הפוסקים דגבי הרשאה בדבר שלא בא לעולם לא מהני קנין, היינו היכא דמרשהו בכולו דביה לא שייך שכירות, אבל היכא דמרשהו למחצה ולשליש שהוא שכיר שלו באיך פלגא נתחייב ליתן לו דמי שכירתו מכי התחיל במלאכתו לדון עמו (קצה"ח).

(ו) המרשה את חבירו, כל ההוצאות שיוציא המורשה על דין זה, המשלח חייב בהם (וע"ל סי' שע"ה ס"ד), שכך כותבין בהרשאה(ב): כל דמתעני (פירוט הרמז"ס צפ"ג משלוחין כל שתוליא דדון זה עלי לשלמו) לך מן דינא, עלי הדר. הגה: ואינו אלל שליח בעלמא(כא), ואם רואה המורשה להחזיק בממונו(כב), אינו יכול, וכריך להחזיר, דאינו אלל שליח בעלמא. לפיכך אם תבע פקדון מן הנפקד, וטען שנתנו למורשה וחזר והלוה לו עליו, כריך להחזיר לבעל הפקדון(כג), דהרי המורשה אינו אלל שליח בעלמא. ואם ראונו שהיו לו מעות צעיר אחרת והלך שמעון לשם ונתן לו הרשאה להקבל שם המעות ולתת לו תמורתם צעיר ראונו, והלך שמעון וקבלם, ואח"כ בא ראונו לשם ורואה ששמעון יתן לו מעותיו(כד), הדין עם שמעון.

(כ) שכך כותבין בהרשאה - אי לא כתב לו כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר, מכ"ש דצריך לשלם לו כל ההוצאות, דהא אם בעי היה מחזיק בכולו, אלא שנפקא מינא שאם נתן לו הממון עד שלא החזיר לו ההוצאה דא"צ להחזיר ההוצאה אם לא כתב לו כל דמתעני, ולאחר שכתב לו כל דמתעני, נראה דאף אם הוציא הוצאה יתר ממה שקיבל, צריך לשלם לו כל ההוצאה ולא כשיעור מה שקיבל (עי' סי' שע"ה סק"ז?) (סמ"ע), וי"א דלא אמרינן דיכול להחזיק בממון אלא כשאומר "אתה הקנית לי בקנין גמור", אבל כשמודה שהוא שלוחו, אלא שרוצה להחזיק לעצמו, פשיטא דאינו יכול. א"כ אם לא כתב ליה "כל מה דמתעני", והוא מודה שהוא שלוחו, א"צ לשלם לו ההוצאות, ונראה שזה לכו"ע, ולא מיירי אלא כשהשליח אומר אתה הרשיתני להוציא כל ההוצאות אף על פי שלא כתבת כן בהרשאה וכן משמע לשון הסמ"ע, אבל אם השליח אינו אומר שהרשהו להוציא אז א"צ לשלם לו ההוצאות כיון דלא כתב ליה כל מה דמתעני אף אם המעות עדיין ביד שליח, ומהרש"ל שם כתב דאפי' לא כתב לו כן בהרשאה צריך לשלם לו דמסתמא אדעתא דהכי הרשה וזה נתרצה ואומדנא כה"ג מילתא ונראה אפי' אם קצץ שכרו מ"מ כל מה שיוציא מחמת עסק זה בשארי סבות צריך המרשה לשלם לו כל הוצאותיו, מיהו כל דברי המהרש"ל הוא מדינא אבל מצד המנהג נראה דלכ"ע צריך לשלם כל ההוצאות אף שלא כתב כל דמתעני מטעם שנתבאר לעיל סי' ס"א ס"ה דכל דבר שנהגו במדינה לכתוב כל מי שמקנה בסודר לכתוב שטר דעתו שיכתבוהו כמנהג המדינה (ש"ך), אם שכר אותו בתנאי זה שיוציא לו ממון מיד הנפקד וכל זמן שאינו מוציא לא ישלם לו מידי א"כ אפי' הוציא השליח יתר על מה ששכרו פשיטא שהניח מעותיו על קרן הצבי (ש"ך).

(כא) ואינו אלא שליח בעלמא כו' - כיון דכתב ליה כל דמתעני הלכך אינו אלא שליח ואינו יכול להחזיק לעצמו, ואפי' לא כתב ליה כל מה דמתעני ליה מן דינא כו' מ"מ לא יכול השליח לעכב לעצמו מידי מאחר שעיקר תקנת הרשאה אינו אלא לטובת המשלח כו' והיינו בהלואה אבל בקרקע ופקדון יכול לומר כבר הקנית לי על כל דבר ועמ"ש"ל בס"ק? (ש"ך).

חושן משפט חלק ד'

(כב) ואם רוצה המורשה להחזיק בו - והיינו אפילו אם הקנהו לו אגב קרקע וכנ"ל סעיף א', וכ"ש בזמנינו דנוהגין לכתוב בכל הרשאות דהקנה לו אגב קרקע, ואין דעת המורשה והמורשה רק להיות שליח בדבר, דדינא הכי (סמ"ע), עי' לקמן ס"ז (ש"ך).

(כג) צריך להחזיר לבעל הפקדון בו - היינו בענין שאין המורשה היה יכול להחזיק בו לעצמו וכמו שנתבאר (ש"ך).

(כד) ורוצה ששמעון יתן לו מעותיו - פירוש, אותן מעות שקיבל שמעון בעיר האחרת ממעות ראובן, מבקש ראובן שיתנם לו שם מיד, ואינו רוצה להמתין עד שיבוא שמעון לעירו דראובן ויתן לו מעות אח"כ כמו שאמר לו בתחילה, משום הכי הדין עם שמעון, כי אדעתא דהכי קיבלם שמעון, ואף על פי דאי היו המעות עדיין ביד הנפקד, פשיטא דראובן יכול לחזור בו, אף על גב דקיבל לשמעון הקנין על זה, דקיימא לן (סי' רג ס"א) אין מטבע נקנית בחליפין, מ"מ כיון שכבר קיבלם שמעון אין לו דין עליו, כדין המוכר לחבירו פירות עד שלא באו לעולם דאינם נקנים לו, ואי קדים הלוקח ולקח אין מוציאים אותו מידו, (עי' לעיל סי' סו ס"ז ד"ה שאם פרע) (סמ"ע), עי' סמ"ע ומה שצ"י לעיל סי' סו, דנתבאר שם דהמוכר ש"ח לחבירו אף על פי שאינו נקנה במסירה לחוד מ"מ אם תפס הלוקח אין מוציאים מידו והלכה הזו נלמד מדין שבסעיף שלנו, ולפ"ז היינו דוקא שנתרצה לו ראובן בתחלה שיקח שם המעות לעצמו כשירצה (ש"ך), לפי מ"ש לעיל סק"ג? דבשכירות שהבטיח לו פירות דקל דהוא דבר שלא בא לעולם תו אין יכול לחזור בו וא"כ אפילו קודם שקיבלן הא כבר התחיל במלאכה שכבר הלך שם והתדיין שם עמו, משום דהתם לא היה שלוחו כלל אלא הוא מעצמו ביקש מראובן שירשהו ליקח המעות לטובתו ושיתן לו תמורתו בעיר ראובן, וא"כ אין כאן דין שכירות, אבל אם ראובן ביקש משמעון שילך אחר מעותיו וקבע לו בשכירתו ליקח המעות לעצמו ויתן לו תמורתם בעיר ראובן, אז מכי התחיל במלאכה תו ליתא בחזרה, אלא אם רצה ראובן יכול ליתן דמיהם, והיינו ששמין כמה אדם רוצה להיות בידו מעות מכאן ועד שלשים יום וכיוצא, כיון דלא קנה מעות כיון דהוא דבר שלא בא לעולם, אלא שצריך לתת החפץ או דמיהן וכמ"ש לעיל?. א"כ אם רוצה ליתן דמיהן רשאי, אבל אם כבר זכה בהן תו ליתא בחזרה אפילו לא ידוע ראובן בשעה שקיבלו, וכמ"ש לקמן (סי' קכג סק"א?) דבפירות דקל מהני תפיסה אפילו לא ידע המוכר בשעת תפיסה כיון דיהב ליה אדעתא דליזכי ביה היינו מחילתו ואם קדם ותפס קודם שחזר בו הנותן זכה בו ע"ש מלתא בטעמא, ודלא כש"ך (סי' סו ס"ז ד"ה שאם פרע) (קצה"ח), עיין ש"ך [סקכ"ז?], דאם המעות עדיין ביד הנפקד, דהמפקיד יכול לחזור בו. ובקצוה"ח [סק"ד?] כתב דמ"מ חייב לשלם דמיהן, דהיינו ששמין כמה שוה המעות שיהיה על זמן שהבטיח לו, כיון שטרח והלך בכדי להוציא הממון. והוא ג"כ תמוה, דלפי דבריו הוי ריבית גמורה, שמטריח עצמו בחנם מחמת שמלוה לו אח"כ המעות. ועל כרחך צ"ל בטעם ההיתר, דהוא מטעם שכתב הט"ז ביו"ד סימן קע"ג ס"קכ"ד?, דהיינו דהלוקח טורח בשביל עצמו כדי שיגיעו המעות לידו, ולפי"ז אי אפשר לו לתבוע שכר טירחתו (נתה"מ).

(ז) הרשאה שאין כתוב בה: דון וזכי, אלא כך היה כתוב בה: סב ואפיק לנפשך, אין לפסלה מפני שאין כתוב בה: דון, כיון שכתוב בה: כל דמתעני(כה) מן דינא עלי הדר, הרי זה במקום דון, וכשרה. אם אין כתוב בהרשאה: כל דמתעני מן דינא עלי הדר, כשרה היא, שאין כותבין לשון זה אלא לתקנת המרשה, שלא יוכל לומר: הקנית אותו לי כיון שכתבת: דון וזכי ואפיק לנפשך. הגה: ⁵⁴⁸שטר הכשאה(כו) אין נריך לכתוב בו זמן, ומ"מ נוהגין לכתוב בו זמן(כז), וכן מה שכותבין(כח): ברעות נפשא כללל אניסנא וכו'.

(כה) כיון שכתב כל דמתעני בו - אבל אם אין כתוב בה "כל דמתעני בו" וגם אין כתוב בה "דון" פסולה. ומ"ש אח"כ ואם אין כתוב בהרשאה "כל דמתעני בו", היינו כשכתוב "דון". מיהו היינו כשהיא כתובה בענין שאינו מקנה לו גוף הדבר אבל אם הוא בענין שקונה גוף הדבר כגון במטלטלים והקנה אותם לו בקנין סודר או מעות פקדון אגב קרקע ושטר בכתיבה ומסירה אפי' לא כתב לו "דון וזכי כל דמתעני בו", כשרה ומחויב לדון עמו, דנהי דלא זכה מטעם שליחות, מ"מ זכה מטעם קנין (ש"ך).

חושן משפט חלק ד'

(כו) שטר הרשאה כו' - ¹²⁷מה שכותבין בפנינו עדים חתומים מטה. הוא הדין אם כתב אני חתום מטה שמועיל (ש"ך).

(כז) ומ"מ נוהגין לכתוב בו זמן - נכון הוא לכתוב זמן דהא נ"מ לענין בטול וכדלקמן (סי' קכג סק"ג?), לכתחלה אין להקדים זמן הרשאה או לאחרת וכדיעבד כשר (ש"ך), ו"א שאם הרשה את שמעון ואח"כ הרשה את לוי הרשאה אחרונה מבטלת את הראשונה וא"כ אין להקדים הזמן בשטר הרשאה, מ"מ יש תקנה לזה שיכתוב בהרשאה שנייה איך הוא מבטל ההרשאה שמסר לראובן, ולכן אין לכתחילה לכתוב ההרשאה השני מוקדם (ש"ך * רמ"א) ¹²⁸.

Commented [YL241]:
' הערה

(כח) וכן מה שכותבין כו' - ר"ל דגם זה אין צריך, אלא דהמנהג הוא לכתוב כן. ועי' במרדכי נוסח ההרשאה [וישתעי דין וכל מה דמתעני ליה מן דינא קבלתי עלי בין לזכות בין לחובה] (סמ"ע), וי"א שאינו מנהג לכתבו ואין כותבין ג"כ בטול מודעות בהרשאת ממון וכן דלא כאסמכתא כו' אבל בתיקוני שטרות הנדפסים כתוב בדלא אניסנא כו' וביטול מודעות כו' ודלא כאסמכתא כו' וכן נוהגין (ש"ך).

(ח) ⁵⁴⁹הבעל שבא לדון עם אחד שמחזיק בנכסי מלוג (כט) של אשתו, צריך הרשאה. ואם יש פירות בקרקע(ל), מתוך שיש לו לדון על הפירות דן על העיקר, ואינו צריך הרשאה(לא) (ועיין באנן העוז סימן פ"ה).

(כט) בנכסי מלוג - אבל בנכסי צאן ברזל א"צ הרשאה אפי' הוא מוחה יכול לדון וכמ"ש באה"ע (סי' פה ס"ד) (ש"ך).

(ל) ואם יש פירות בקרקע כו' - אף אם אין עליו עתה פירות שכבר נתלשו משם, מ"מ כיון דהשדה עומדת לפירות לשנים הבאות דן גם על גוף הקרקע, ולא נתמעט כאן אלא קרקע שאינה מגדלת פירות כלל וי"א דגם בזה יכול לדון על גוף הקרקע, ולא נתמעט אם לא שהבעל והאשה מודים שהפירות ניתנו להנתבע על כמה שנים והגוף לאשתו, והנתבע אומר שגם הגוף הוא שלו (סמ"ע), וי"א דעיקר כצד הראשון המובא ברמ"א שצריך שיהיה עליה פירות עכשיו, וכן הוא ברמ"א (אה"ע סי' פה ס"ד) (ש"ך).

(לא) וא"צ הרשאה - אבל אם היא מוחה א"י לדון ¹²⁹(ש"ך), ואפילו לא מחתה אלא שאינו בעיר, אינו יכול לדון ללא הרשאה, כשותפין, אמנם י"א דבעל בנכסי אשתו אין צריך הרשאה משום דידו כידה ואפילו בעל כרחיה יכול לתבוע ואינה יכולה לעכב, ודעה זו מובא ברמ"א (סי' קעו סכ"ה), ועיי"ש שהש"ך חולק עליו (קצה"ח).

(ט) ⁵⁵⁰אחד מהאחים שלא חלקו(לב), או מהשותפים, שבא לתבוע, תובע על הכל(לד), הואיל ויש לו חלק בזה הממון אינו צריך הרשאה משאר שותפין. ואם יצא חייב(לג), אין השותף האחר יכול לומר לשותפו שדן: אילו הייתי אני שם הייתי תובע טענות אחרות(לה) ומחייב בעל דיני, שהרי אומר לו: למה לא באת לתבוע גם אתה. לפיכך אם היה בעיר אחרת, יש לו לחזור על הבעל דין ולדון עמו ולומר לו: איני מודה בכל מה שטען שותפי. ולפיכך (יש) לנתבע לעכב(לו) ולומר: או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה, שהרי ממון שניכם בידי, ושניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או שותפך ויתבע גם הוא. ויתבאר זה עוד בסימן קע"ז סעיף כ"ה וסעיף כ"ו.

¹²⁷ ז"ל נוסח הרשאה: בפנינו העדים ח"מ בא ר' ראובן בר יעקב. ואמר לנו, הוו עלי עדים, וקנו ממני בקניין סודר. וכתבו וחתמו, ותנו לפלוני בן פלוני. איך שהקניתי לו ד' אמות קרקע בחצירי, במתנת ברי. ואגבן ואגב קנין סודר מנתי אותו מורשה, נגד פלוני בן פלוני, על בית או שדה שיש לי תחת ידו, או פקדון או גזילה או מלוה או ירושה שיש לי בידו, כדי להוציא ממנו בדין. והנה עשייתו כעשייתי, ופיו כפי. ויהיה לו רשות לעמוד מורשה אחר במקומו, ומורשה אחר מורשה, עד ק' מורשים. וכן אמר פלוני הנ"ל בפנינו לפלוני הנ"ל, זיל דון וזכי ואפיק לנפשך. וכל מה דמתעני לך מן דינא או פשרה קבילת עלאי. ויהיה לך רשות להחרים ולהשביע, לגזור גזירה, ולדון עמו, בכל ב"ד שתדע, בין בדיני ישראל, בין בערכאות של גוים. ויהיה לך רשות לקבוע זמן, ולבטל זמן. וקנינא מן פלוני לפלוני, בכל מה דכתב ומפורש לעיל, במנא דכשר לאקנויי ביה, היום יום וכו', וחתמנו, הכל שריר וקיים (יש"ש ב"ק פ"ז סי' טו).

¹²⁸ לפי הרמ"א צ"ע אם אפשר לסמוך על זמן בהרשאה, אמנם מדבריו לא משמע כך, וצ"ע.
¹²⁹ עי' לעיל סי' כח סט"ו שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין. ועי' ב"ש (אה"ע סי' פה ס"ח): הודאת פיו לא מהני אפילו על חלקו שהרי א"י למכור משום רווח ביתו.

חושן משפט חלק ד'

(לב) אחד מהאחים שלא חלקו - פירוש, שעדיין לא חלקו ירושת אביהן וכיס אחד להן, ובשותפים לא הוצרך לומר שלא חלקו, דאם חלקו לא היו נקראים שותפים (סמ"ע, ש"ך), חמשה שותפים עשו עסק עם ראובן, וראובן חייב להם כך וכך, וכתבו על זה שטר, ואין השותפים שותפים בשוה, אלא כל א' יש לו חלק אחר בחברה, וא' מהשותפים (שמעון) נתחייב לראובן זו כסף מעסק אחר, ורוצה לנכות אותו סכום מהחוב, מאחר והשטר יוצא בשם החברה, יכול כל א' מהחברה לתבוע את כל הסכום הכתוב בו, כיון שהוא א' מהחברה והם שותפים, ואין לשמעון כח לנכות מהשטר, וכן אם מחל שמעון אינו יכול למחול אלא החלק שיש לו בו ולא יותר ובנ"ד כיון שאינו ידוע החלק המגיע לזה אינו יכול לנכות כלום ועוד אפשר שאותם המעות צריכים לפרוע חובות החברה שנמצא שאין לשמעון באותם המעות כלום (ש"ך * רשד"ם).

(לג) שבא לתבוע כו' ואם יצא חייב כו' - אבל אם השותפין הם הנתבעין ותבעו לאחד ויצא חייב, אין השני נתחייב מחמת שלא בא אף שהיה בעיר, עי' רמ"א לקמן (סי' קעו סכ"ה) (סמ"ע, ש"ך * רשד"ם), אבל אם נתחייב בדין, אינו חייב אלא כפי חלקו, אם לא שחתם בפירוש לשלם כל מה שיגזרו הדייני' בין חלקו ובין חלק אחיהם (ש"ך * רשד"ם), ג' שותפים הללו כסף לראובן, וראובן ברח למרחקים, וא' מהשותפים (שמעון) עשה מורשה להוציא ממנו כסף, הענין ש"היו בעיר" אפשר לפרשו בב' דרכים: א', דמסתמא הני שותפי ידעי' מה שעשה השותף האחד וא"כ אית לן למימר דניחא להו במה שעשה שותפם וא"כ אין אנו יכולין לחזור ולערער על הנתבע. ב', כיון שהיו השותפים בעיר היה צריך שכלם יעשו המורשה וכיון שלא נעשה המורשה בשם השותפים יחד היה יכול הנתבע לומר איני רוצה לדון עמך על הכל ומי הכניסו לדון עם המורשה של שמעון וא"כ השותפים יכולים ג"כ עתה לומר אין אנו רוצים במה שעשה מורשה של שמעון, ודינו דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ויש ודאי חיוב, וספק פטור, ולכן צריך לעמוד בדין, אבל יכול להחרים על הב' שותפים אחרים חרם סתם שלא ידעו ולא נתפייסו במורשה ששלח השותף שלהם וסברו וקבלו (ש"ך * הרשד"ם), וכן שני שותפים בקרקע שתבע איש מבחוזן לאחד מהם אותו קרקע מפני חוב שיש לו על המוכר שמכרה להם או שיש לו עדים שגזלה ממנו והורידו לתובע בתוכה אין השותף יכול לסתור הדין, אלא השותף שלו עשה שליחותו בדין, וכל זה שיכול לסתור הדין, היינו דוקא בדבר שחסר גביהה (ש"ך)¹³⁰.

(לד) תובע על הכל כו' - עי' לעיל (סי' עז ס"ט) אם חבירו בעיר ושמע ולא בא צריך ליתן לזה התובע הכל כו' וכ"כ בסי' רצ"ט, אבל אם אינו ידוע ששמע אף שהוא בעיר אין לו ליתן לזה הבא עד שיודיעהו אבל מסתמא צריך לדון עמו דאמר' מסתמא שמע ואם יברר אח"כ שלא שמע יחזור וידון עמו ואין לו הפסד בזה אבל אם ידוע בודאי שלא שמע אף שהוא בעיר א"צ לדון עמו רק על חלקו (ש"ך).

(לה) אילו הייתי שם הייתי תובעו טענות אחרות - מש"כ "תובעו" היינו "טוען", שכן עי' לקמן (סי' קעו סכ"ט) דאם יש לו טענות אחרות גם כשהיה בעיר אין נתחייב האחד בחיובו של זה, וצריך ליתן לשותף הנפסד זמן בית דין מחדש על הפרעון משעה שירד שותפו לדין, משא"כ כשהיה בעיר והיה לו לבוא (סמ"ע), ויש חולקים דבדעת המחבר, אם יש לו טענות אחרות יכול השותף לחזור ולטעון אפי' היה בעירו, והיינו שכתב המחבר כאן ויתבאר זה עוד לקמן (סי' קעו סכ"ה-כ"ו) (ש"ך), ועיקר דלא כש"ך (פ"ת).

(לו) ולפיכך "יש" לנתבע לעכב - כצ"ל (סמ"ע), וי"א דעיקר דהיכא דהוא בעיר שאין יכול לדחותו בשום ענין ומחויב לדון עמו על הכל (ש"ך), [כהגה על הש"ך] היינו דווקא במידי דבר חלוקה הוא כגון קרקעות ומטלטלין אבל בעסקי הקהלות שא"א לחלק חלק א' ולהפרידו מחברו שאם זכו זכו שניהם ואם הפסידו הפסידו שניהם לכו"ע אינכם צריכים להשיב על טענת הא' עד שיבא חבירו (רע"א * חכם צבי), שלש קהילות בעיר אחת, ותבעו אנשי קהל אחד את קהל חבירו שיבררו להם ב"ד בזבל"א וזבל"א לדון ביניהם, ואנשי קהל הנתבעים משיבים, כיון שהתביעה היא בעסקי קהילות צריך שיעמדו גם הקהל השלישי עמהם לדון, כי הדבר נוגע לשלשתם, והתובעים מסרבים

¹³⁰ דוקא כשהשותף בעיר דמזה מיירי התם, אבל אם אינו בעיר כלל אין מקבלין עדות שלא בפניו (נתה"מ סי' לז סק"ב).

חושן משפט חלק ד'

בזה. הדין עם הנתבעים, וזה אפילו לדעת הש"ך, דעד כאן לא קאמרי אלא במידי דבר חלוקה הוא, כגון קרקעות ומטלטלין, אבל בעסקי הקהילות שאי אפשר לחלק חלק אחד ולהפרידו מחבירו, שאם זכו זכו שניהם, ואם הפסידו הפסידו שניהם, אז יודו שאינם צריכים להשיב על טענת האחד עד שיבוא חבירו. אבל בשותפים שהאחד במדינת הים דאפשר שלא יבוא לעולם, הוא דמחויב להשיב להשני שבכאן כדי שלא יזכה ללא זכות, אבל כששניהם כאן, עד שכופין את זה הנתבע להשיב על טענת היחיד, נכופנו להשותף השני שיבוא גם הוא ויטעון, אבל כשהתובע השני רוצה לישאר על אשר נגזר על אותו הבא לב"ד, ולא יוכל לשנות הפס"ד, אז אין טעם למנוע מלהשיב על טענת הבא לב"ד בשביל חבירו שלא בא (פ"ת).

סימן קכג – הרשאה, על מה נכתבת וכיצד נכתבת, ובו מ"ו סעיפים.

(א) ⁵⁵¹מדינא דגמרא אין כותבין (א) הרשאה אלא לתבוע פקדונו שביד חבירו ולא כפר לונב). ואם היה פקדון של מעות, צריך להקנות לו אנב קרקע(ג). וכן יכול להרשות לתבוע קרקע, אפילו כפר בו. ⁵⁵²וכן מלוה בשטר(ד), אפילו כפר בה(ה), שכשם שיכול להקנות השטר ושעבודו בכתובה ומסירה, כך יכול להרשות עליו ולמסור השטר בידו(ו) כדי שיגבהו. וצריך לכתוב לו: קנה לך איהו(ז) וכל שעבודה דאית ביה. אבל אין כותבין הרשאה על פקדון שביד חבירו שכפר בו(ח). וכן אין כותבין הרשאה על מלוה שבעל פה(ט), אבל הגאונים תקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה, בין בשטר בין בעידי קנין(י), אף על פי שכפר בה בבית דין, כדי שלא יטול כל אחד ממון חבירו וילך לו למדינה אחרת. אבל על מלוה על פה שכפר(יא), לא תקנו שיכתבו הרשאה. ⁵⁵³ומכל מקום לא גרע משליח טעטאו זעדיסויצ, טנתצאלר צסימן קכ"ז. ⁵⁵⁴ויש אומרים שעל הכל כותבין(יג), לא שנא פקדון וגזל, לא שנא מלוה בשטר ובעל פה, ואף על גב דכפריה(יד) ⁵⁵⁵וכן נוסגין).

(א) מדינא דגמרא אין כותבין כו' - הטעם, דכיון דבכל הרשאה צריכין להקנות לו הממון שמרשה עליו בקנין, וכמ"ש לעיל (סי' קכב ס"ד) שכותבין בהרשאה זיל דון ואפיק לנפשך [לך תדון ותוציא לעצמך], לכן צריך להיות דבר שהקנין חל עליו, דהיינו שהוא בעין כגוף הקרקע, או שטר שהוא שעבוד קרקעות, או פקדון דלא ניתן להוצאה ולא כפר בו, נמצא דבכל מקום שהוא נמצא, כאילו הוא בידו דמרשה ויכול להקנותו להמורשה, משא"כ בהלואה דלהוצאה ניתנה ואף על גב דלא כפר בו כיון דאינה בעין, או פקדון שהנתבע כפר בו כבר, שנראה כשקר, שמקנה לו דבר שהלואה אומר שאין לו בידו כלום (סמ"ע, וש"ך), והי"א ס"ל דאפילו דבר שאינו נקנה בקנין, יכול להרשות עליו אף מדינא דש"ס, דלענין הרשאה תקינו רבנן שיהיה שליח כאלו קונה בקנין גמור, וכן עיקר (ש"ך), עי' דברינו לקמן (סי' שנד סק"ד ?), דאפילו במטלטלים ופקדון וציית דינא, אלא שיש לו איזה טענה או תביעה על הפקדון שאינו רוצה הנפקד להחזיר עד שיקוב הדין ביניהם, נמי הו"ל דבר שאינו ברשותו, כיון שאינו עתה ברשות המפקיד, וכל סתם הרשאה נכתב בגלל שיש לו לנפקד איזה טענה או תביעה, וא"כ אפילו מטלטלין דפקדון הו"ל דבר שאינו ברשותו, שיטת היש אומרים [לקמן "שעל הכל כותבין"] שכל זה תקנה, אבל שיטת השו"ע היא דכותבין אמטלטלי דגזילה והלואה משום שהוא שלוחו, אלא דאע"ג דשלוחו הוא אכתי מצי אמר ליה לאו בעל דברים ידי את ומשום הכי כשכותב לו ואפיק לנפשך הרי הוא בעל דברים דידיה דהא לנפשיה אפיק, דאע"ג דהוא דבר שלא בא לעולם מ"מ כיון שכל זמן שלא חזר בו השולח, קונה השליח, ולהכי אף על גב דהשתא עדיין לא קנה כיון דזוכה בו אח"כ א"כ הו"ל השתא בעל דברים ותו לא מצי אמר ליה לאו בעל דברים ידי את, ועי' שיטת הרמ"א (סי' סו ס"ז, וסי' קכו סכ"ב), דכל מקום שאין נתפס הקנין כגון במלוה ובדבר שלא בא לעולם, אי תפס המקבל לא מפקינן מיניה, אף על גב דלא ידע המוכר, ודלא כש"ך שם סי' סו (קצה"ח).

(ב) ולא כפר לו - כבר בב"ד (ש"ך).

(ג) אנב קרקע - דאין מעות נקנין בחליפין כמ"ש לקמן (סי' רג ס"א, ושם ס"ט) (סמ"ע וש"ך).

(ד) וכן מלוה בשטר כו' - כן צ"ל (ש"ך).

חושן משפט חלק ד'

(ה) אפי' כפר בה - לפי שהיא כפירת שעבוד קרקעות ודומה לקרקע דכתבינן אפי' כפריה דלא שייך בה למיחזי כשיקרא (ש"ך).

(ו) ולמסור השטר בידו כו' - וה"ה כשמקנה לו השטר באגב מהני, עי' לעיל (סי' סו ס"י) ששטר נקנה אגב קרקע, גם בלא כתיבה ומסירה (ש"ך).

(ז) וצריך לכתוב לו קני לך איהו וכו' - דזולת לשון זה אי אפשר להקנות השטר, כמ"ש לעיל (סי' סו ס"א), והא דלא כתבינן אנן בהרשאה של תביעות שטרות שלנו, משום שאנו נוהגין לכתוב בשטרי חוב שלנו, אני משועבד לך ולבאי כוחך, ובכה"ג א"צ כתיבה ומסירה, עי' רמ"א (לעיל סי' סו ס"א), ועי"ש (סעיף י) דאם מקנה השטר אגב קרקע אין צריך כתיבה ומסירה, ואנו נוהגין להקנות עתה אגב קרקע, ובלאו הכי אנו מקילין לכתוב הרשאה אפילו אמלוה על פה דכפר ביה וכדלקמן, אף על גב דלא שייך ביה קנין ושעבוד וגם לא מעמד שלשתן הואיל והנתבע כפר בו (סמ"ע), ואז יכול להרשות עליו אפי' מדינא דש"ס, וזה לכו"ע (ש"ך).

(ח) אבל אין כותבין הרשאה [על פקדון] שביד חבירו שכפר בו - דאין כותבין על גזילה שכפר ועל קרקע שכפר כותבין הרשאה אף על גב דגבי קרקע נמי מיחזי כשיקרא, משום דגבי גזילה מדינא אין כותבין כיון דאינו ברשותו ליתיה בהקנאה ואינו אלא משום תקנה ומשום הכי כל דמיחזי כשיקרא אין כותבין, אבל בקרקע דלעולם ברשותו הוא וכותבין בדינא לא חשו למיחזי כשיקרא (קצה"ח).

(ט) וכן אין כותבין הרשאה - ואם נתן הרשאה גם לפשר ועשה המורשה פשר אין המורשה יכול לעשות בזה אח"כ בזה פשר אחר לגרע מהפשרה ראשונה שעשה (רע"א).

(י) בין בשטר כו' - אף שאין השטר חוב בידו למוסרו לו בכתיבה ומסירה, דאז מדין דגמרא אין מרשין עליו (סמ"ע וש"ך), ותקנת הגאונים היתה אפי' במלוה ע"פ דלא כפריה (ש"ך), ויש צד דמלוה בשטר היא הוראת הגאונים, ממילא במלוה על פה אפילו תקנה ליכא (ט"ז).

(יא) אבל על מלוה על פה כו' - משום דלא שכיח שילוח אדם לחבירו בלא שטר, משום הכי לא חששו בכה"ג שילוח לו על פה וילך למדינת הים, דבדבר דלא שכיח לא תיקנו, וכמ"ש לעיל (סי' סז סכ"ב) בתקנת פרוזבול דלא תיקנהו בלוה שאין לו קרקע (סמ"ע), כיון שאינו שכיח להלות על פה דמצי למטען פרעתי וגם כפריה לא תקנו שיכתבו עליה הרשאה (ש"ך).

(יב) לא גרע משליח שנעשה בעדים - פירוש, שאם נתן לו הלוה או הנפקד ונאבד או נאנס מיד המורשה נפטר הלוה, דהרי בכתב זה כתב המלוה או המפקיד ללוה או לנפקד שישלח לו ע"י זה מעותיו, אלא שאין לו דין הרשאה שיוכל לכפות על ידו הלוה או להנפקד ליתן לו, דיאמר שמא ימות או יבטל שליחותך, משא"כ בהרשאה גמורה כנ"ל (סי' קכב ס"א) (סמ"ע), כלומר אף על גב דאין כופין להנתבע מ"מ אם נתן לו ונאבד פטור, דכיון שמסרו לשליח, הרי הוא באחריות המשלח (ש"ך).

(יג) שעל הכל כותבין כו' - אין הטעם משום דלא יטול כל אחד ממון של חבירו וילך למדינת הים, אלא יש אומרים זו הן שיטת התוס' דגם מנהג התלמוד כך היה, והיינו טעמא דאף דלא מקנה לחבירו להיות שלו בכה"ג, מ"מ להרשות עליו ולהיות שלוחו מהני (סמ"ע).

(יד) ואף על גב דכפריה - שאין חוששין לנראה כמשקר במקרה כזה (ש"ך), ויש לסמוך על דעת הרמב"ם, שאין תקנת הגאונים אלא רק במלוה בשטר, ולא במלוה על פה, ולכן אין אנו יכולים לכוף את הנתבע שיעמוד עם המורשה בדין אפי' על מלוה בשטר, כי תקנה זו שעשו הגאונים לא היה אלא כדי לאיים לנתבע אבל מ"מ אם יסרב הנתבע ולא ירצה לעמוד בדין עם המורשה אין כופין אותו לעמוד (ש"ך * רשד"ם).

(ב) ⁵⁵⁶מי שהיה(טו) לו שבועה על חבירו, אינו יכול להרשות אחר עליו ולהשביעו, שאינו דבר שנקנה בקנין, שאינו אלא דברים בעלמא. הנה: ⁵⁵⁷והוא הדון מי שהיה לו תביעה על חבירו וכתב לו הרשאה על התביעה שיש לו אלל חבירו, אין הרשאה כלום, דהתביעה אינה דבר שיוכל להקנות, אלא צריך לכתוב(טז) ההרשאה על הממון שעליו התביעה.

Commented [YL242]:
דויק

חושן משפט חלק ד'

(טו) מי שהיה כו' – כל זה דעת הרמב"ם אבל לנו הסוברים שעשו תקנה בשליחות [לעיל ס"א וי"א שעל הכל כותבין וכו'] א"כ יכול להרשותו אף אשבועה, וכן נוהגין להרשות אף אשבועה (ש"ך).

(טז) אלא צריך לכתוב כו' – וי"א דבמקור דברי הרמ"א מיירי כשהקנה לו התביעה בקנין בלא כתיבת הרשאה, ובכה"ג דוקא כתב דלא מהני, דודאי כל דבר שאינו בעין אינו יכול להקנותו לחבירו להיותו שלו בקנין גמור, אבל להעמידו במקומו ע"י הרשאה מהני, כמו שכותבין הרשאות על כל מלוה אפילו דעל פה ואפילו דכפר בה וכמ"ש לפני זה בסעיף א', וכן כותבין על ממון שלא בא לידו מעולם כגון בושת ופגם וניזקין (סמ"ע, ש"ך).

(ג) ⁵⁵⁸המרשה לאחד ואחר כך הרשה לאחר, ושניהם באים בהרשאתו לפנינו(יז), אין לנתבע להשיב אלא לשני(יח).

(יז) ושניהם באים בהרשאתו לפנינו - אפילו בלא ביטל בפירוש ההרשאה הראשונה, אמרינן דמסתמא ביטלה הואיל והרשה אחריו לאחר, אם לא שידוע שלא ביטל הראשונה אלא שיתן לאיזה שיבוא ראשונה, שאז כשבאו יחד יתנו לאיזה שירצה (סמ"ע ש"ך), מי שיש לו חוב אצל שמעון והרשה את לוי לתובעו ואח"כ הרשה את יהודה אם קדם לוי ותבע את שמעון בהם ונתנם לו קודם שידע ביטול שליחות של לוי זכה לוי ואין יכול יהודה לתבעו לשמעון. אבל אם ידע שמעון ביטול שליחות של לוי ולוי ויהודה תובעים אותו יש ליתנם ליהוד' ולא ללוי, ואף אם נתן הממון למורש' הראשון ונאבד מידו צריך לחזור וליתנו למורשה השני או להמרש' כיון שידע בביטול (ש"ך).

(יח) אין לנתבע להשיב אלא לשני - ואם דן עם הראשון ונתחייב התובע, חוזר וסותר הדין (סמ"ע וש"ך), ואם יצא הנתבע חייב בדין אין הנתבע יכול לסתור הדין ולומר כיון שביטל אותך נמצא לאו בעל דברים דידי את דכיון שזכין לאדם שלא בפניו וזכות הוא לו במה שנתחייב הנתבע בדין שפיר הוה בע"ד דידיה (ש"ך).

(ד) ⁵⁵⁹אין למורשה(יט) רשות לכתוב הרשאה לאחר, שזה יאמר(כ): אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, לפיכך אם התנה עמו שירשה לאחר ואחר לאחר, הכל לפי תנאו.

(יט) אין למורש' כו' - ואם הרשה לאחר הנתבע שנתן להאחר ע"פ הרשאת הראשון חייב באחריות, והמורשה הראשון פטור דלא ה"ל לנתבע ליתן כיון דא"י להרשות לאחר. וי"א דהרשאה שכתוב בה שהוא מרשה את פלוני ופלוני שימכרו ביתו ואם יארע אונס לא' שלא יוכל להתעסק במכירה שיכול חבירו לבדו למוכרה, ולא אירע אונס אלא שאמר א' מהם שאינו רוצה לטפל במכירתו, יכול חברו לבדו למוכרו כי מה שהטיל המרשה תנאי ששניהם ימכרו ואם יארע אונס לא' כו' היינו לשלול שאם לא ה"ל שום אונס ומכר אחד לבדו ולא הודיעו שלא יהי' המכר קיים אבל לא בכה"ג ולכן הרשה לב' כי אם הי' דעתו שיהיו שניהם דוקא וידקדקו במכירתו, ואין דבריו מוכרחים (ש"ך), וי"א שעיקר כו"א זו, והיכא שכתוב בהרשאה סתם שנותן רשות לפלוני ופלוני למכור את ביתו, תליא בפלוגתא (יו"ד סי' רטז ס"ז, ושם סי' רכח ס"מ) במי שהשביע את בנו שלא ילוה מעותיו לאחרים אם לא ברשות ראובן ושמעון, דמותר להלוות ברשות אחד מהם, דכל מקום שנאמר פלוני ופלוני, משמע אפילו אחד מהן עד שיפרוט לך שניהם, אבל הש"ך שם חולק, דאזלינן אחר לשון בני אדם, שכונתם דוקא שניהם יחד, א"כ ה"ה בשטרות נמי כמבואר לעיל (סי' סא ס"?) ועי' ט"ז (יו"ד סי' רכח ס"מ ד"ה ברשות) [שצריך רשות של שניהם, אבל אם מת א', אז רשות א' מהם מספיק] (פ"ת), וי"א שאין בזה ספק בלשון אלא הלשון מחזיק את שניהם או ברשות שניהם או ברשות כל א' מהם (פ"ת * חכ"צ, פ"ת * רע"א).

(כ) שזה יאמר כו' - אפי' יאמר המורשה הב' שזה ישיב לו על תביעתו ואם יזכה בדין לא ימסור לו הממון דהשתא לא שייך לומר "אין רצוני שיהא פקדוני ומעותי ביד אחר", אפ"ה אין הנתבע מחויב להשיב לו, שיאמר שהמרשה לא עשה אותך שליח כלל מטעם שאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר. ועיי' באה"ע (סי' קמא סכ"א) מיהו אם הוא בענין שאינו יכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כדלקמן (סי' רצא ס"?) אם הרשה לאחר ונתנו לו הנתבע פטור (ש"ך).

(ה) ⁵⁶⁰הבא בהרשאה שמחל לנתבע או שמכר לו או מחל לו על השבועה או שעשה עמו פשרה, לא עשה כלום(כא), שזה יאמר: לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לפיכך אם התנה

Commented [YL243]

י' אה"ע סי' קמ"א
סמ"ד שאשה יכולה
למנות עשרה
אנשים זה אחר זה
לקבל גיטה, והשני
לא מבטל את
הראשון (רע"א *
ב"מ') – לא היה לי
מודע לבניה על
ח"מ סי' קכג, אבל
צ"ע שכן בהרשאה
צריך להקנות לו
החוב, ואי אפשר
לשנים, אבל גט
שונה

חושן משפט חלק ד'

עמו בין לתקון בין לעוות(כב), אפילו אם מחל על הכל, מחול.⁵⁶¹ וכל שכן אם פירש בה: מחילתך כמחילתי¹³¹.

(כא) שעשה עמו פשרה לא עשה כלום - אחד ששלח את חברו בשטר חוב שעל הלוח לפשר עמו, ונתפטר עמו, וקרע השטר חוב, ואח"כ תבע המלוה להלוה, שהשליח שינה בשליחותו שצוהו שלא יתפטר עמו אלא בסך כך וכך, והוא נתפטר בפחות, אם הפשרה היתה בשביל טענות ותביעות שביניהם, ודאי פטור הלוה, כיון דמבואר לקמן (סי' רה ס"ג) דפשרה דינה כמכר כו', אם כן דומה למש"כ (סי' קפה ס"ה), אלא אף אם הפשרה היתה שלא מחמת טענות ותביעות, רק מפני עניותו דלוה ציוה המלוה לפשר עמו ולמחול לו השאר, דזה לא הוי כמכר אלא כמחילה גרידא, מ"מ פטור הלוה אם השליח אמר לו שצוהו המלוה ליטול כך וכך ולמחול השאר, דהשליח נאמן מתורת שליח (עי' ש"ך לעיל סי' נו סק"ה), ואפילו יודה השליח ששינה, אינו נאמן לחייב את הלוה, ועי' נתה"מ (סי' קפב ס"ב ד"ה אם לא¹³², וסי' קפה ס"ה ד"ה וזכה)¹³³ (פ"ת).

(כב) התנה עמו בין לתיקון בין לעיוות כו' - היינו דוקא היכא שכתב לשון זה בבבא קמייתא קודם בבא "דזיל דון וזכי" כו', והיינו באותה בבא שכתב "ומעתה תהא ידו כידי", שם הוסיף וכתב לו, "ועשייתו כעשייתי בין לתיקון בין לעיוות", התם הוא דמהני לשון זה שיכול למחול אפילו כל החוב, אבל אי לא כתב לשון זה בבבא קמייתא, אלא

Commented [YL244]:
בדוק כמה נצרך גם
כאן וגם הבאה

¹³¹ עי' לעיל סי' יב ס"ג: מותר לב"ד לוותר בממון היתומים חוץ מן הדין, כדי להשקטם ממריבות. ועיי"ש בפ"ת: ה"ה אפוטרופוס יכול לוותר לטובתם, ובפרט אם לא יתפשרו קרוב לבוא לידי הפסד כל החוב, ודאי שהרשות ביד אפוטרופוס לפשר עצמו, והראוי ונכון הוא להושיב ב"ד יפה ולהודיעם כל תוכן הדברים עד היכן הדברים מגיעין, וע"פ ב"ד יעשו האפוטרופוסין מה שיעשו בענין הפשרה, ודוקא ב"ד יפה ומפורסם בדורו לבקי ומומחה.

ועי' רמ"א לעיל סי' קי ס"א: ויש כח ביד בית דין לפשר מחמת יתומים, אם נראה שטוב להם. אחד ששלח את חברו בשטר חוב שעל הלוח לפשר עמו ונתפטר עמו וקרע השטר חוב ואח"כ תבע המלוה להלוה שהשליח שינה בשליחותו שצוהו שלא יתפטר עמו אלא בסך כך וכך והוא נתפטר בפחות. לא מבעיא אם הפשרה היתה בשביל טענות ותביעות שביניהם דודאי פטור הלוה, כיון דפשרה דינה כמכר (עי' לקמן סי' רה ס"ג) הוי כאלו מלוה המוכר אומר שצוה לשליח למכור השטר חוב שלו בסך כך וכך והשליח שינה שאין הלוקח צריך להחזיר לו דיכול לומר קנוניא אתם עושי עלי (עי' לקמן סי' קפה ס"ה), וכן אם הפשרה היתה שלא מחמת טענות ותביעות אלא מפני עניותו דהלוה צוה המלוה לפשר עמו ולמחול לו השאר דזה לא הוי כמכר אלא כמחילה גרידא, מ"מ פטור הלוה אם השליח אמר לו שצוהו המלוה ליטול כך וכך ולמחול השאר דהשליח נאמן מתורת שליח, (שעה"מ סק"ה).

מסר אחד שט"ח ביד רעהו להתפטר בסך פלוני והשליח שינה ונתפטר בפחות, יכול הלוה לומר למלוה איני מאמינך ששינה השליח ואפילו אמר המלוה לשליח בפני עדים בכמה יתפטר יכול הלוה לומר אח"כ נתת לו רשות להתפטר בפחות ואפילו יודה השליח ששינה אינו נאמן לחייב את הלוה (נוב"י חו"מ ח"ב סי' לה).

ראובן נעשה ערב לשמעון לכל מה שיתן לו לוי, ושמעון עשה לוי מורשה ליהודה שילך לתבוע מראובן, ויהודה בכח הרשאתו מלוי נתפטר עם ראובן ועשה לו מחילות, וכשבא אצל לוי מצא שקודם שנתפטר הוא עם ראובן כבר נתפשרו לוי ושמעון, אין הפשרה שעשה יהודה עם ראובן מהני אלא הפשרה שעשה לוי עם שמעון הויה פשרה (כנה"ג הגה"ט אות כ).

¹³² אם לא הודיעו - ואף בעשאו שליח למכור, אפילו אם נתברר אח"כ שהוא של המשלח ועבר על דבריו, אפ"ה המקח קיים. ואע"פ דאין אדם מוכר דבר שאינו שלו, הכא שאני, דודאי דעת שליח היתה שיהיה המקח קיים ושהוא יתקן את אשר עיוות. ואם אין לו לשליח לתקן העיוות, יכול המשלח לבטל המקח כשמברר שעבר על דבריו, כיון שהמשלח לא נתרצה רק על אופן שאמר לשליח, וששליח שינה ואינו יכול להשלים, הוי כמוכר דבר שאינו שלו. ואם אינו יכול לברר עי' לקמן (סי' קפה ס"ה)¹³² אם המשלח נאמן או לא¹³². וכן הדין בשלוחו של לוקח כששינה, ויכול להוציא המעות מיד המוכר (נתה"מ)¹³².

¹³³ כיון שמסרו המשלח להשליח, והשליח בידו לעשות בו מה שירצה, דהא יכול להבריחו וכפור בו, אמרינן גביה סברא דהימניה, כמו בשליש דהימניה שיהיה כך אפילו אם ישקר, והכי נמי הוי כאילו התנה עם השליח שיהיו כל מעשיו קיימין נגד הלוקח, שיהיה החפץ ביד השליח כאילו היה ממש של השליח, והיה סומך עצמו על השליח, שאם יעוות יהיה השליח המתקן, משום הכי המקח קיים נגד הלוקח בלא הודיעו. אבל בהודיעו, הרי השליח הודיע בפירושו שאינו רוצה לקבל עליו שיהיה הוא המקיים המקח ולתקן עירעור המשלח, והוי כאילו התנה שכל עירעור המשלח יהיה חל על הלוקח ולא עליו, משום הכי בהודיעו, המקח בטל (נתה"מ).

חושן משפט חלק ד'

אחר כך, אחר "וכל דמתעני לך מן דינא" שם כתב האי לישנא, או לשון הן לזכות או לחובה, לא מהני שיהא יכול למחול כל החוב, ואפילו אם כתב גם כן אחר זה "ולא אוכל לומר לתקוני" כו', והיכא דהרשהו בין לדין בין לפשר, י"ל דלא היתה כונתו אלא על פשרה שיצא מב"ד, אם לא שיאמר בפירוש שיפשר מעצמו, אבל כל זמן שלא ביאר בפירוש כן, יכול לבטל הפשרה, משום די"ל דלא היתה כונתו אלא על פשרה מפי הדיינים, שאז תהיה קרובה לדין על פי זכויותיו, אבל שיתפשר המורשה מדעתא דנפשיה לא הרשהו (פ"ת).

(ו) ⁵⁶²היה לו חוב על עובדי כוכבים(כג), ואמר לחבירו שהיה לו גם כן חוב עליהם: כשם שתעשה בשלך תעשה בשלי, והלך ומחל להם חובו וחוב חבירו, חייב לשלם לחבירו(כד) מה שהיה שוה חובו במעות מוכנים¹³⁴.

(כג) היה לו חוב על עכו"ם - ראובן היה לו שטר על גוי ונתנו לשמעון לגבותו, וגבאו מיד אבל שמעון שיקר ואמר לראובן שנתן לגוי זמן שני חדשים, לא שייך הכא זכייה לראובן דא"כ היה הישראל המקבל שלוחו של נכרי לזכות במעותיו של ישראל ואין שליחות לנכרי, ועיין מ"ש לקמן (סי' קסג ס"ג ד"ה ונתייאשו¹³⁵) (קצה"ח), אף דאין המעות נקנין לישראל, מ"מ הנכרי נפטר מההלואה, כמבואר לעיל (סי' קכא ס"א) באומר שלח ע"י גוי, דפטור אף שאין שליחות לגוי, דנפטר מהלואתו והלוה יכול לחזור וליקחם, נהי דהמעות עדיין של הגוי, מ"מ המלוה זכה שיהיו המעות אצלו כאפותיקי מפורש, ואין שום אדם יכול לקחתם, רק המלוה גובה חובו מהן, ואם לקחן אחר, המלוה מוציא אותן ממנו בדיינים (נתה"מ).

(כד) חייב לשלם לחבירו כו' - דאומדן דעת הוא שלא היתה כונתו שימחל להגוי. והא דצריך לשלם, היינו דוקא כשמודה ראובן שמחל להגוי בלי רשות שמעון, משום הכי חייב לשלם לו מדיני דגרמי, אבל אי אמר שברשות שמעון מחל לו, נשבע היסת ונפטר (סמ"ע), שלא הי' כוונתו שימחול החוב להעכו"ם רק שיתפשר עמו ומיירי בענין שאם לא הי' מחל היה מוציא החוב מן העכו"ם וע"פ מחילתו הפסיד הלכך חייב לשלם מדינא דגרמי כמו שורף שטרותיו של חברו לקמן (סי' שפו ס"ו?) (ש"ך), עיין מה שכתבתי לקמן (סי' קעו ס"א ד"ה ראובן) [די"א דהכא מיירי שטוען שצויה לו לפטור החוב בשם השליח, כגון שהשטר נכתב על שמו, או בחוב בעל פה והוא בעצמו עשה החוב, דלא שייך שום החזקת טובה מהלוה למלוה כיון שסובר הלוה שהפטור לא בא מהמלוה, אבל אם טוען שצויה לו למחול בשם המלוה נאמן כשיש לו מיגו, ועוד יש לומר דשם מיירי באין ידוע שעדיין היה חייב לו הגוי, ומשו"ה שפיר נאמן] (פ"ת).

(ז) ⁵⁶³ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע ללוי, ואמר: להד"מ אבל ישבע שמעון ויטול, מוציאין הממון מיד לוי ויהא מונח(כה) ביד בית דין, עד שיבא שמעון וישבע ויטול. וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון, ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח בבית דין עד שיבא שמעון. ויש לראובן להחרימם על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב הממון ולאחרו.

(כה) ויהא מונח כו' - חכמים עשו תקנה זו, כדי שלא יאמר הנתבע בשקר להד"ם כי יאמר אחזיק המעות בידי וארויח בהן עד שיבוא התובע וישבע (סמ"ע), י"א דהיכא שבא המורשה עם שטר חתום והנתבע טוען לישתבע לי המרשה דלא פרעתיא אין בידו לעכב הממון בשביל תקנתא, רק ישלם להמורשה והב"ד שבמקום הנתבע יכתבו להב"ד שבמקום המרשה וישבע בפניהם או אח"כ כל זמן שיפגע בו מזיקו לשבועה, דאין משביעין אותו אלא היכא דאמר אשתבע לי וכדלעיל (סי' פב ס"ו?), ואין דבריו נראים אבל בפוגם שטרו או עד א' מעידו שהוא פרוע וכי האי גונא דמשביעין אותו אפי' לא אמר אשתבע לי וכדלעיל (סי' פד ס"ו?) יוכל לעכב הממון ולהניח בב"ד שלו עד שישבע לו (ש"ך), אם הנתבע טוען להד"מ שדינו הוא שישבע לו ויפטר, יכול להפוך השבועה

¹³⁴ היינו כאשר מחל כל החוב אבל מקצת החוב יכול כל זמן שזה כמו פשרה (כנה"ג הגהב"י אות יב).

¹³⁵ קהל שהלוו לשר, ואמר לנכות להם בענייני המסים, ואח"כ לא רצה, [ומת] ונתייאשו מן החוב - העיקר כדברי הרמ"א, דגבי חוב נקנה ביאוש, ועיין מ"ש לקמן (סי' שסא ס"א ד"ה לא קנה) (קצה"ח), וי"א דלא מהני יאוש בחוב (נתה"מ).

חושן משפט חלק ד'

על המורשה אנמם היינו דווקא כששכרו של המורשה תלוי אם יוציא ממון מיד הנתבע הילכך נגע בעדות הוא (עי' לקמן סי"ב)¹³⁶ אבל אם הורשה בשכר ידוע אפי' אם לא יוציא הממון מיד הנתבע כשר הוא להעיד ואפי' אמר הנתבע להד"מ ישבע שבועת התורה, דהא עד א' מעידו (ש"ך * תורת אמת).
(ח) ⁵⁶⁴ונראה לי שקובעין ב"ד זמן(כו) לתובע לבא ולהשבע, ואם לא יבא בתוך אותו זמן, יחזירו בית דין לנתבע ממונו.

(כו) שקובעין ב"ד זמן כו' - דאל"כ יש לחוש איפכא, דהתובע הוא רמאי וירשה מורשה להוציא אף ממי שאינו חייב לו, ויאמר הרי זה צריך להשליש המעות עד שאבוא ואשבע, ואני לא אבוא עד זמן מרובה, ומתוך כך ישוה עמי ליתן לי חצי תביעתי בחנם (סמ"ע וש"ך), עי' מ"ש לעיל (סי' עה סקפ"ג) שמי שהוא מסופק בדבר ואינו יודע האמת יכול להרשות לקרובו ומשביע להנתבע היסת וכן אם הוא מוחזק ירשה לקרובו וישבע קרובו ויפטר (ש"ך).

:Commented [O245]
מה זה כאן?

(ט) ⁵⁶⁵נתחייב לוי שבועה, אינו יכול לעכב ולומר: איני נשבע עד שאחרים בפני [המרשה] (שמעון) על מי שטוען עלי שקר(כו), שאין זה החרם אלא תקנה קלה(כח) שתקנו הגאונים אחרונים כדי שיכוונו בעלי דינין טענותיהם, ואין מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה.

:Commented [YL246]
טף פתח?

(כז) עד שאחרים בפני "המרשה" על מי שטוען כו'. כצ"ל - וחרם זה תקנת גאונים הוא למי שמשביעו לחבירו אפילו היסת, וכמ"ש לעיל (סי' פז סכ"ב) (סמ"ע וש"ך), וי"א שב"ד ישלחו כתבם לב"ד שבמקום המרשה ויחרימו בפניו ואז ישבע זה, ואם יש למורשה חלק בגוף התביעה [שהמרשה כתב לו] מחצה או שליש [ומהרשה עצמה לא רצה לקבל חרם או שמחל לנתבע על שבועתו] לא מצי למטען מה לי בזה שהוא אינו רוצה לקבל חרם עליו או מחל לך השבועה אבל בעבור חלקי לא אמחול לך, שכן כל כחו בא מהמרשה, וזה כמו מוכר שטר חוב, שהקונה שהמוכר יכול למחול החוב, ומ"מ יכול המורשה להחרים על המרשה שבאמת הוא מודה ומעיד ולא בתורת קנוניא או שאר אמתלא שרוצה למחול לנתבע דלאו כל כמיניה למחול חלקו מאחר שכתב לו למחצה או לשליש אבל אם אינו קרקע או פקדון דלא נקנה לו גוף הממון אפי' אי כתב למחצה ולשליש וגם הרשאה בידו לא עדיף ממי שמכר לו גוף השטר בכתיבה ומסירה דהא בהרשאה לא נקנה לו גוף הממון אלא משום תקנתא דשליחות אבל השליח לא קנה כלל וא"כ מה שכתב לו בשטר ליתן לו מחצה שליש ורביע הוי כמי שמכר לו חצי החוב או נתן לו וא"כ יכול למחול אותו. היינו דוקא שהחלק שלו כתב לו בתוך ההרשאה ובהרשאה ג"כ מוזכר שהוא מורשה על השאר אבל אם נתן ש"ח לחבירו ואח"כ אומר שהוא אמת שהוא פרוע ולא היה רק מורשה או שבהרשאה נזכר שיש לו מעות פקדון אצל פלוני ק' זהו' ונתן לזה במתנה בקנין אג"ק חמשים זהו' ועל נ' זהובים עשה אותו מורשה או שכתב לו על חמשים שטר מתנה עליהם בפני עצמו ועל נ' זהובים כתב לו הרשאה אחרת בפני עצמו אינו נאמן לומר פרוע, מיהו למה שהעליתי לעיל (סי' סו סקל"ד?) דכל היכא דיכול למחול נאמן לומר פרוע א"כ ה"ה הכא בכל ענין נאמן לומר פרוע א"כ הוא מעות פקדון ונתן לו גוף המעות אג"ק (ש"ך), אם המורשה קיבל עליו בחרם שיבא המרשה עם הנתבע למקום פלוני ועתה טען משלחו שאונס הוא לו שלא יכול לבא ולילך בעצמו, אמנם שבועות ונדרים ליתיה ע"י שליח, אמנם טובי העיר יש להם כח דחרמיהן חרם והוא הדין שבועתן שבועה ואפילו בעל כרחן של בני העיר (קצה"ח), מש"כ בש"ך שבו"ד ישלחו כתבם כו' י"א דעיקר כפסק השו"ע, ועוד כיון דספיקא דדינא הוא, אף על גב דקי"ל דכל ספק בשבועה פטור הנתבע, כמ"ש הש"ך (סי' פז סק"י), מ"מ הכא כיון שהקבלת חרם קודם השבועה אינו אלא תקנת הגאונים, והשבועה אף היסת הוא מדינא דגמרא, אין ספק תקנה מוציא מידי ודאי לגרוע דינא דהש"ס, ומשביעין אותו אף שהוא להוציא כמ"ש הב"ש (אה"ע סי' קיח סק"ה?), עי' דברי לעיל (סי' יח סק"ח?), אך כל זה לא שייך אלא במקום שההרשאה מועלת מדינא דגמרא, אבל במקום שההרשאה אינה מועלת אלא מתקנת הגאונים כמבואר בסעיף א',

¹³⁶ עיי"ש בש"ך סק"ל(ג).

חושן משפט חלק ד'

וכן במטלטלי דכפריה דיש ב' דעות אי מועלת הרשאה, אלא שנוהגין לכתוב הרשאה גם בזה כמו שכתב הרב שם, א"כ כיון דהשבועה גם כן אינה אלא מצד התקנה, התובע צריך לקבל חרם מקודם כתקנת הגאונים (פ"ח).

(כח) אלא תקנה קלה – אבל אם רוצה הנתבע להניח ממון התביעה בב"ד עד שיחרימו תחילה בפני המרשה, שומעין לו, שהרי אנו רואין שאין כונתו לדחותו (ט"ז).

(י) ⁵⁶⁶מורשה שהורשה בשכר ידוע אפילו אם לא יוציא(כט) הממון מיד הנתבע, קרוביו כשרים בין לעדים בין לדיינים, שאין לו חלק לא בהפסד ולא בהנאה.

(כט) אפילו לא יוציא כו' - וכ"ש אם הורשה בחנם. ואפילו אמר לו המרשה להמורשה, שכרך יהיה תלוי בי, אם ארצה אתן לך ואם לא ארצה לא אתן לך, דאפילו בכה"ג לא מחשב המורשה נוגע בדבר ויכול להעיד, כיון דאין שכירתו על שליחות זה ודאי, מיהו הכל לפי ראות עיני הדיין (סמ"ע), וי"א דהכא איכא ספיקא דילמא מרווח השתא ויש לחוש שיעיד שיתן לו שהרי קרוב הדבר שיתן לו יותר כשיזכה בדין משאינו יזכה, ודלא כסמ"ע (ש"ך).

(יא) ⁵⁶⁷ומטעם זה נראה לי שגם הוא כשר להעיד(ל). אבל מורשה שיש לו חלק במה שיוציא מהנתבע, קרוביו פסולים בין לעדים בין לדיינים. לפיכך מי שיש לו עדים על תביעתו, לא ירשה אחד מהעדים או מקרוביהם, אלא אם קצין לו שכר ידוע אפי' אם לא יוציא הממון מיד הנתבע. ⁵⁶⁸יכול אדם להרשות ללווה לזון עם ערכ קבלן (לולא)).

(ל) ומטעם זה נ"ל שגם הוא כשר – צ"ע למה כתב המחבר זה בלשון "נ"ל", שכן הלכה זה מופיע בטור. ועוד מכוער הדבר שהעד החתום על השטר היא מורשה, וצריך חקירת ב"ד (סמ"ע), וי"א דבמקצת ספרי הטור זה לא מופיע (ש"ך).

(לא) לזון עם ערב קבלן - דוקא ערב קבלן דהרשות ביד המלוה לגבות מאיזה שירצה תחילה, וה"ה מערב דעלמא כשאין לו להלוה, אבל כשיש לו להלוה, צריך לגבות מהלוה תחילה, ואיך יבוא הלוה להיות מורשה לגבות מהערב תחילה, ולכך כתב ערב קבלן שהוא מותר בכל ענין, וכשאין ללוה עתה ממה לשלם, אזי מקבל עדותו של הלוה על הקבלן או ערב דעלמא להוציא מידו ולשלם להמלוה, ולא אמרינן שיחשב נוגע בדבר כי היום או מחר יהיה לו ממה לפרוע ויגבה המלוה מידו, ולכך רוצה שיגבה חובו עתה מערב, שהרי אין לו ריוח בזה, שגם עתה שיפרע הערב יחזור הערב עליו כשיהיה לו ממה לפרוע. (סמ"ע), אבל אם הוא בענין שאין הלוה צריך לחזור ולשלם לו כדלקמן (סי' קל ס"ב) הוא נוגע בעדות בין בערב בין בקבלן כשאין לו נכסים מטעם דלא להוי גבי מלוה לזה רשע ולא ישלם וכן אם אין ללוה נכסים כאן רק במדינה אחרת אפי' לערב פסול להעיד דהא בכה"ג המלוה יכול לתבוע הערב תחלה כדלקמן (סי' קכט ס"א) והערב שוב לא יחזור על הלוה כיון שלא א"ל ערבני (ש"ך).

(יב) ⁵⁶⁹וכן מי שיש לו עדים בפריעתו, לא יבא לזון עם המורשה(לב) בזמן שיש לו חלק בתביעתו(לג), אם הוא קרוב לעדים, שהרי יבטל העדות.

(לב) לא יבא לזון עם המורשה כו' - כלומר עצה טובה קמ"ל להלוה שיעשה כל מה דאפשר שלא יבוא לזון עם המורשה ואם המורשה תובעו יכול לומר לא אדון עמך לפי שיש לי עדים שהם קרובים לך (ש"ך), אבל אם לא ידע מאלו העדות ודן עם המורשה, יכול אח"כ לבטל המשפט בשביל עד[ו] שלו שיוכל להעיד לו (ט"ז).

(לג) בזמן שיש לו חלק כו' - דווקא בזמן שיש לו חלק בתביעתו ולא אם קצין לו שכרו, שאם יש לו חלק בתביעתו עצמה נמצא הקרובים פסולים להעיד למורשה בין לזכות בין לחובה כדלעיל (סי' לג ס"י) אבל כשאין לו חלק בגוף התביעה עצמו אף על פי ששכרו תלוי באם יוציא דוקא מ"מ הם אינם מעידים למורשה בממון זה רק ש"ל שנוגעים הם ונוגע כשר להעיד לחובה כמ"ש לעיל (סי' לז ס"?) (ש"ך) ¹³⁷.

(יג) ⁵⁷⁰יכול אדם להרשות נשים ועבדים. ⁵⁷¹וייש מי שאומר אבל לא את עבדו, שאין קנין לעבד(לד) על ידי רבו, שהרי גופו קנוי לו וידו כידו, נמצא שאינו אלא שלוהו, ויכול הנתבע לומר: לאו בעל דברים דידי את(לה). אבל יכול להרשות את אשתו, שהרי אם

Commented [O247]
ש"ך איתא
שהמורשה יהיה
עד, זה הפיך נכון?

Commented [YL248]
וסח ???

¹³⁷ עי' לעיל סק"כ(כה) בשם התורת אמת.

חושן משפט חלק ד'

נתן לה מתנה, קנתה ואין הבעל אוכל פירות(לו), נמצא כשכתב לה: זכי לנפשך, אין הנתבע יכול לומר: לאו בעל דברים דידי את.

(לד) שאין קנין לעבד - פירוש, וכל הרשאה שאינו מקנה לו הממון של תביעה וכותב לו "לך ותוציא לעצמך", לאו הרשאה היא, כנ"ל (סי' קכב ס"ד) (סמ"ע).

(לה) ויכול הנתבע לומר לאו בעל דברים דידי את - פירוש, לענין זה שאינו יכול לכופו שיתנו לו, שהרי יש לו חששא שמא בטלה השליחות או שמת ויאנסו המעות מיד השליח, ויצטרך לחזור ולשלם, כיון שאין להרשאה זו דין הרשאה וכנ"ל (סי' קכב ס"ד), אבל עכ"פ לא גרע משליח שעשאו בעדים וכנ"ל (סעיף א', וסי' קכב ס"ד) (סמ"ע), ואם הנתבע נתן לו פטור, וע"ל (סי' קכב סקי"ז?) (ש"ך).

(לו) ואין הבעל אוכל פירות - אבל אם היה הבעל אוכל פירות, אפשר דלא היה יכול לשלוח הרשאה על ידה, אף על פי שהגוף ישאר לה (סמ"ע), ונראה מדברי הסמ"ע דה"ה אם נתן מתחלה במתנה לאשתו הקרקע ע"מ שיאכל הפירות אינו יכול לדון עמו על הפירות וכן אם הוא בענין שהקרקע הוא של בעל כל ימי חייו והפירות של אשתו א"י לדון עמו, אבל העיקר יכול לדון כשהקרקע שלו, אפילו יותר משיכול לדון כשהפירות שלו (ש"ך), ויש חולקים על הסמ"ע דבכל ענין אפשר לעשות אשה מורשה, שכן אינו מקנה לה באמת, ואין לו שום זכות אחרי שהוציא את הכסף מהלוה (ט"ז).

(יד) ⁵⁷² יכולים לשלוח הרשאה ביד עובד כוכבים(לוז), ובלבד שיזהר(לח) מלכתוב בה: וקנינא מיניה, דאין שליחות וזכייה לעובד כוכבים, אלא יכתוב: וקנה העובד כוכבים.

(לז) יכולין לשלוח הרשאה ביד גוי - כשגוי נותן לו סודרו להישראל המרשה ואוחז בו ומקנה לו חליפיו חובו או פקדונו שיש לו ביד אחר, זכה הגוי בו כדין מורשה ומהני, מיהו זהו דוקא כשהגוי עצמו מוסר החליפין לישראל וקונה על ידו ממנו תביעת ממון שמרשה לו עליו, אבל אין עדים יכולין לקנות עבורו מהמרשה כדרך שאר קנינים, מדין זכיה (סמ"ע), ויש חולקין דבהלואה ושאר דברים שאינן נקנים בחליפין פשיטא שאין הרשאה מועיל לעכו"ם, דכיון דלא יוכל לעשות מורשה בכה"ג אלא מטעם שליחות וכמו שנתבאר לעיל ואין שליחות לעכו"ם אבל בקרקע ופקדון יכול להקנות לעכו"ם בקנין סודר שמועיל חליפיים לעכו"ם אבל לא יכתוב כל מה דמתעני עליה מן דינא שהוא לשון שליחות כו' ומ"ש "כל מה דמתעני", הוא כמו שמקבל עליו אחריות ולא שיעשה העכו"ם שליח, רק מדברי המחבר משמע דהרשאה מועיל בעכו"ם בכל ענין. אמנם בעיקר הדבר קנין חליפין אינו מועיל בעכו"ם (ש"ך), עי' ש"ך, וי"א שאין קנין אגב בגוי, אינו נכון, וכבר נתפשט בכל ישראל במכירת חמץ על קנין אגב קרקע אמנם אין קנין חצר בגוי משום דחצר מדין שליחות ואין שליחות לגוי (קצה"ח), לפירוש הסמ"ע דבסודר תליא מילתא של מי יהיה, היה להפוסקים להזכיר ענין הסודר ולא הכתיבה, אלא העיקר דיכולים העדים לתת סודר שלהם לגוי להקנות לו, רק שלא נכתוב בלשון השטר וקנינא מיניה, דהלשון מורה על שליחות שקנו בשבילו, דאין שליחות לגוי, אלא שיכתבו וקנה הגוי, דהיינו ע"י הסודר של העדים, שע"י קונה חוב פלוני [מדין עבד כנעני - קצה"ח] (ט"ז, וקצה"ח).

(לח) ובלבד שיזהר כו' - ד"קנינא" משמע שהעדים קנו מהישראל ושוב נעשו שלוחים לזכות לעכו"ם ואין זכיי' לעכו"ם אלא יכתוב "וקנה העכו"ם" והיינו שקנה העכו"ם עצמו בחליפין (סמ"ע וש"ך), היכא שהמרשה והמורשה הם עכו"ם או אנוסים לא מהני הרשאה בין בדיני ישראל בין בערכאות של עכו"ם, לכו"ע. וכן ישנם מח' אם עכו"ם יכול להרשות ישראל, שיש אומרים לכו"ע אינו יכול, וי"א שזה תלוי במח' (ש"ך), אי אפשר לעשות מורשה לגוי, לפי שאין שליחות לגוי. ואף שר"ת היה רגיל לשלוח הרשאה ביד גוי, היינו שהמשלח הוא ישראל, ובשביל תקנת ממון ישראל תקנו הגאונים שיכול לעשות הרשאה, אבל לתקנת הגוי לעולם דלא תקנו ויעמוד בדין תורה. וה"נ יכול הישראל להיות מורשה של הגוי¹³⁸. ואפילו אם אין למורשה ישראל שטר מהגוי, אלא רק חוזה, נחשב כשטר גמור כל שבאותו מקום שנעשה החוזר נהגו הסוחרים שיהיה לו דין שטר גמור, (עי' סי' רא"ב) שבכל דבר שבממון מנהג התגרים מעלי ומהני, אמנם

Commented [O249]
ר"ת נגד? עי'

¹³⁸ עיי"ש עוד בענין הפקעת הלואתו.

חושן משפט חלק ד'

מאחר ושיטת הרמב"ם (עי' לעיל סק"?) דאפילו החוב בשטר אינו יכול לכתוב עליו הרשאה, ואם כן לדבריו לא מהני הרשאה למלוה בשטר מדינא אלא מפני התקנה אפילו בישראל, ולכן יכול הנתבע לטעון קים לי כרמב"ם, ועוד מה נהגו לתת לחוזה דין שטר היינו דוקא שלא יהא נאמן הנתבע לומר פרעתי, אבל לעולם אין לו דין שטר לכל מילי, לגבות ממשועבדים, ולכן לא כתיבין הרשאה עליה לכו"ע (רע"א * מהרש"ך ח"א סי' רב).

(טו) ואשר לא טוב עשה בעמיו (יחזקאל יח יח), זה הבא בהרשאה. במה דברים אמורים, כשהנתבע והתובע בעיר אחת. אבל אם הנתבע בעיר אחת והתובע בעיר אחרת, הרי זה עושה מצוה. הנה: ⁵⁷⁴וי"א דאין חילוק בין אם היה עמו צעיר או לא, אלא ככל זמן שהמורשה הוא אלס ובעל טענות, מתעבר על ריב לא לו (משלי כו יז), אבל אם עושה כדי להגיל עשוק מעשוק, מלוה קעבד(לט). ⁵⁷⁵וי"א דאין אדם יכול לעשות מורשה(מ) שלא בפניו, דאין חזין לאדם שלא מדעתו, והכי כתיב ואשר לא טוב עשה בעמיו, ולכן אפילו אם נתלצה אחר כך בדבר, אינו כלום.

(לט) מצוה קעביד - אפוטרופוס דיתמי יש לו לטעון כל מה שירצה כי אין שם שום בירור ואלו היו אביהן קיים שמא הוה טעין הכי, אבל סתם מורשה לא יכול לטעון כל מה שירצה (סמ"ע), לפעמים המלוה אינו רוצה לדון עם הלוח מחמת שהלוח הוא אלס ובעל טענות ואינו רוצה לריב עמו א"כ זהו שהוא מורשה לא טוב עושה שמתעבר על ריב לא לו ומה לו בזה, יתבענו המלוה עצמו. אבל כשטורח להביא לחברו מעותיו שאין חברו יכול לטרוח, מצוה קעביד, שהרי אין חברו יכול לטרוח כמו הוא, ואין מח' מחבר רמ"א, אלא כל מקום שאדם לא יכול לטרוח עבור עצמו, אחר שעושה כך, עושה מצוה (ש"ך).

(מ) י"א דאין אדם יכול לעשות מורשה כו' - פירוש, שלא בפני המורשה, שלא יקנה המרשה בפני עדים בקנין סודר שלא בפני המורשה, ויאמר "הריני מקנה ומרשה לפלוני על חובי להוציא מיד פלוני", דאין העדים קונין לו שלא מדעתו דבר כזה שיש לו בו חובה, שהרי אמרינן להמורשה אשר לא טוב עשה, ולכן אפילו אם נתרצה אח"כ אינו כלום, כיון דהקנין לא חל מעיקרא, וכל זה אפילו במקום אלימות ואי אפשר לטרוח לעצמו (סמ"ע), וי"א דווקא היכא דלא טוב עשה דאינו יכול לעשות מורשה שלא בפניו דאין חבין לאדם שלא בפניו וכשאין יכול לעשות מורשה שלא בפניו פשיטא דאפי' נתרצה אח"כ אינו כלום, אבל כשטורח להביא מעותיו דמצוה קעביד ודאי יכול לעשות מורשה שלא בפניו (ש"ך), דקדק רמ"א כאן וכתב דאין חבין לאדם שלא בפניו, להורות דאם הוא באופן דודאי מצוה קעביד מהני, ודלא כסמ"ע דבמקום מצוה לא שייך חובה דניחא ליה לאינש למעבד מצוה (ט"ז).

סימן קכד - נתבע, אם יכול לעשות מורשה, ובו סעיף אחד.

(א) ⁵⁷⁶הנתבע אינו יכול למנות מורשה(א) שיבא לבית דין וישיב בעדו לתובע, והוא ישב בביתו. ונשים יקרות(ב) שאין כבודן לבא לבית דין, משגרין להן סופרי הדיינים(ג) ויטענו בפניהם¹³⁹. וכיוצא בזה עושים לתלמיד חכם(ד) שתורתו אומנותו, וזילא ביה מלתא נפי' לזול הוא] למיזל לבית דין ולערער בהדי ע"ה¹⁴⁰ עי' לעיל סי' ז ס"ו.

(א) הנתבע אינו יכול למנות מורשה כו' - בטענת הנתבע עצמו יש חזקה דאין מעיז לטעון דבר שקר בפני מי שחייב לו, משא"כ כשיטעון ע"י שליח, אבל תובע יכול למנות מורשה, דלגביה לא אמרו חזקה אינו מעיז לטעון דבר שקר. ועוד, דהתובע מקנה המעות להמורשה שלו והרי עומד במקומו וכאילו הוא התובע עצמו, משא"כ בנתבע דאינו מקנה לאחר דבר להיות עומד במקומו. ועוד, דבתובע הוצרכו לתקן מורשה, שלא ילך אדם בממון חבירו למדינת הים וכמ"ש לעיל (סי' קכג ס"א), ואפילו להתובע לא התירו אלא כשהוא יושב בביתו ושולח מורשה לב"ד במקומו בכחו ורשותו, משא"כ כשגם

Commented [O250]

ינתי את ד"ה של הסמ"ע שזה פשוט טעות. ועוד לשון הסמ"ע מאד לא ברור, ואיך שכתבתי נראה לי נכון, אבל צ"ע גדול אם מורשה טוען משהו שהוא לא יודע שהוא נכון, אם זה מותר, ובפרט אם זכה בדין ולא נתברר אצל המרשה אם טענתו נכונה או לא. וכנראה שזה קושי של הש"ך ועוד יש לעיין, שכן במרדכי הלשון היא אנטלר, ועי' שיטה מקובצת בב"ק ע"א ד"ה כל אורכתא, שהלשון אנטלר היא פירוש שליח ממונה על טענותיו, ולא מורשה, וצ"ע.

¹³⁹ אבל אסור שב"ד עצמם ילכו, גם מפני כבודם, שלא יתביישו להראות בפני ב"ד ועוד דמסתתמי טענות בעלי דינים (ערך לחם).

¹⁴⁰ כל מקום שלא חייב לעמוד עם הנתבע, אם התחיל התובע לעמוד עם הנתבע בדין, אינו יכול למנות מורשה (כנה"ג הגהב"י אות ב). ועי' לעיל סי' ה ס"ב ד"ה בניסן ותשרי.

חוסן משפט חלק ד'

התובע בב"ד, אסור לטעון ע"י מליץ שלו אלא יטעון בעצמו (עי' לעיל סי' יז ס"ו¹⁴¹) (סמ"ע), כל שהבע"ד נותן כח ורשות להתורגמן נחשב הוא בע"ד ומותר, אבל אם לא נתן לו כח ורשות אסור, ולגבי נתבע לא שייך נתינת כח ורשות דאינו יכול לעשות מורשה אפ' אינו עומד בפני ב"ד (ש"ך), אם מינה הנתבע מורשה ועמדו בדין התובע ומורשה הנתבע, ונתחייב המורשה על שהודה לדברי התובע לא מצוי הנתבע למיהדר ביה (ש"ך סק"ד), וי"א דהיכא דהעמיד הנתבע מורשה ושם דבריו בפיו כך וכך תטעון וכך וכך תודה אמרינן שליח של אדם כמותו והוי הודאה גמורה כיון שהודה ע"י שלוחו שהוא כמותו, אבל אם העמיד מורשה לטעון עבורו ולא שם הודאתו בפיו אלא שהוא הודה מעצמו בזה לא מהני הודאת מורשה, וי"א שבכל ענין אין הנתבע יכול למנות טוען שיטעון מעצמו (קצה"ח).

(ב) ונשים יקרות כו' - כשמזמינין אשת איש בודקין בשכיניה אם היא רגילה לשאת וליתן עם אנשים מזמינים אותה אלא שמצניעים אותה לפי כבודה שלא תתגנה ואם אינה רגילה בכך אלא צנועה ויושבת בביתה שואלין לתובע על מה תובעה ושואלין אותו איך נתת ממונך לאשת איש ושוקלין הדברים בלבם אם יראו רגלים לדבר מזמינין אותה ואם לא יראו פנים לדבר אין מזמינין אותה כי תואנה הוא מבקש ולא באשת איש לבד עושין כן אלא גם לבתולה היושבת בבית אביה שאין דרכה לצאת ולבא עושין כן (סמ"ע * טור), עיין לעיל (סי' צו ס"ו) [אשת איש שנתחייבה שבועה, משביעין אותה. ואם מסרבת מלישבע, כופין אותה כמו שכופין לאיש. הגה: ומזמינין אותה לדין או שולחין אצלה, כדרך שיתבאר לקמן סימן קכ"ד] (ש"ך).

(ג) משגרין להן סופרי הדיינין כו' - והם יכתבו מיד טענותיה בפניה, ויניחו אותן בפני ב"ד. ואם ירצה התובע, הולך עמהם, והיא טוענת בפני התובע ותבוש מלטעון שקר (סמ"ע, ש"ך), מצוי הנתבע להעמיד מורשה במקום תשלומין המגיעים עליו, דהיינו שבכל התביעות ימנה מורשה, ואם פסקו עליו שבועה ישבע הוא בעצמו, וה"ה אם מקבל על עצמו גם בתשלומין כשירצה לשלם המורשה בשבילו (ט"ז), עכשיו נהגו העולם שאדם מוסר טענותיו לחבירו לטעון לפני דיינים בלא הרשאה, אמנם אין לעשות כן, שגם התובע וגם הנתבע יכולים לעכב בטענה של לאו בעל דברים דידי את כיון שלא הקנה לו אפילו התובע מצוי מעכב על הנתבע שלא ישיב טענותיו על ידי שליח דמצי למימר לשליח איני רוצה שתטעון בעבורו. אמנם אם מסדר טענותיו בפני בית דין ועדים מעידים אותם בבית דין שהוא טוען אותן טענות או שליח טוען בפני בית דין מה שטען בפני עדים בענין זה, יכול הנתבע לדון בטענותיו על ידי שליח ודוקא נתבע אבל תובע ודאי לא מצוי לטעון על ידי שליח גם כי טען בפני עדים דהא מצוי הנתבע לטעון לאו בעל דברים דידי את כל שלא הקנה לו בהרשאה, והוא הטעם דנשים שמתביישות לבא לפני בית דין שמוסרות טענותיהן לשלוחן בפני עדים והשליח בא בבית דין וטוען מה ששמעו העדים משמע דאי לאו שמסרו הטענות בפני עדים לא מצוי השליח לטעון בשבילן (פ"ת * שיטה מקובצת), ודוקא בנתבע זה בעיה ולא בתובע, ומש"כ כאן לשלוח סופרי דיינים, זה לא מדין שליחות (פ"ת * ברכ"י), ואפילו למנות שנים לא מועיל (פ"ת * ברכ"י).

(ד) עושין לת"ח כו' - ע"י לעיל (סי' ז ס"ו ד"ה ומעיינין בינייהו), כאן איירי בת"ח שרוצה לקבל דין הדיינים, אלא שזילא ביה מילתא לילך ולערער עם עם הארץ, והא דתולה בתורתו אומנותו, משום דשאר אנשים דבלאו הכי עסקיהן עם גוים ועמי הארץ, ודאי צריכים ג"כ לילך עמהן לפני דיינים. והיותר נראה, דדוקא בהני שתורתן אומנותן אמרו דראוי לחוס על כבודם ולעשות להם תיקון שלא לילך בעצמם לערער עם עם הארץ (סמ"ע), לפי מה שנתבאר ביו"ד (סי' רמג ס"?) דתורתו אומנותו היינו אם יש לו אומנות או משא ומתן להתפרנס ולא להעשיר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר על ד"ת

Commented [YL251]:
אם דברי הט"ז הם
נגד הש"ע ולכן אין
להביאם??

¹⁴¹ עיי"ש בסמ"ע: בזמן הזה נוהגים לדון לועזים ע"י מורשה שלהם מפני שכל שבאו לדין לפני דיינים קבועים ה"ל קבלו עליהו לדון כן ואין אחר הקבלה כלום.

חוסן משפט חלק ד'

ולומר, קשה על מה שנוהגין עכשיו שמחייבים לבוא ת"ח לדין וצ"ל דכמו שנתבאר שם דלענין מס תלוי במנהג ה"ה בזה (ש"ך)¹⁴².

סימן קכה – השולח חובו או פקדונו על ידי שליח, ובו י' סעיפים.

(א) ⁵⁷⁷ראובן שהיה חייב מנה לשמעון, או שהיה לו פקדון בידו, ואמר ללוי: הולך מנה זה(א)(ב) לשמעון, ⁵⁷⁸אם בא לחזור ולימלו ממנו(ג), אינו יכול, דהולך כזכי דמי(ד) ומיד כשהגיע ליד לוי זכה בשבילו(ה) לשמעון. ⁵⁷⁹לפיכך בין מת לוח(ו) או מלוה(ז)(ח), יתנוהו ליורשי שמעון, ומכל מקום ראובן חייב באחריותו(ט)(י) עד שיגיע ליד שמעון. הגה: ⁵⁸⁰והוא הדין אם אמר: שא מנה זו לפלוני, או: יהא מנה זו לפלוני, כולם הם כהולך והוא כזכי. ⁵⁸¹לכל אמר: החזיר לפלוני(יא), לא הוא כהולך ולא הוא כזכי, ואם החזיר לוי המנה לראובן, והעניני(יב) (ראובן) אחר כך ולא היה לו ממה לפרוע, בענין שהפסיד שמעון שלו, לוי חייב לשלם, שהוא פשע במה שהחזירו לראובן. ⁵⁸²ואם מהמת אונסו החזירו לראובן, שאיים עליו בדבר שיש בידו לעשות, עד שהוצרך להחזיר, פטור(יג). ⁵⁸³ויש אומרים שכשהחזיר לו המנה לראובן(יד), שניהם חייבים באחריותו עד שיגיע ליד שמעון כל חובו. הגה: ⁵⁸⁴לראובן שהיה לו מעות ביד שמעון, ואמר ללוי לקבלן משמעון, והלך לוי וקבלן, ואחר כך אמר שמעון ללוי שיחזיר לו מעותיו שקבל בשביל ראובן, (כי בטעות פרעו), ואם לא יחזירם יכפור לו חוב שחייב שמעון ללוי ממקום אחר. והנה לוי אומר לראובן: לא קבלתי בשבילך כדי שאפסיד את שלי, ורצה להחזירם, וראובן אומר שלא יחזירם מאחר שכבר עשה שליחותו וזכה בשבילו, הדין עם ראובן(טו).

(א) הולך מנה כו' - ה"ה אם נתן לשלוחו שטר מתנה או שום שטר שיתנונו לפלוני, אזי זכה. והיינו כשאומר לו "זכה לפלוני" כמ"ש לקמן סעיף ו', ועיין לעיל (סי' סה ס"ג) (סמ"ע), וי"א דשטר מתנה אינו יכול לחזור, אפילו רק אמר "תן" (ש"ך), ועיקר שטר מתנה יכול לחזור בו, אבל בשטר מתנה שקונה השדה בשטר זה, כגון שכתוב בשטר "שדי נתונה לך", לא הוא תן כזכי, דלא עדיף ממתנה, אלא הש"ך דיבר בשטר ראייה, שכבר קנה השדה במתנה בקנין סודר, רק לענין זיכוי גוף השטר מתנה (עי' סי' רמג סי"א) לענין חוזר בשטר, דאם אמר לו זכה בגוף השטר, שאינו יכול לחזור בו, כבר שכבר נתן לו המתנה הכתובה בשטר זה (נתה"מ).

(ב) שם - וכן אם אמר "תן מנה זו בחוב או פקדון" הוא כזכי וי"א דבתן והולך בעינן דוקא שנותן לו עתה וכמ"ש"ל סק"ח? מיהו אף ב"זכוי" בעינן שיגיע לרשות השליח קודם שיחזור בו הנותן וכמ"ש"ל סק"ל? (ש"ך).

(ג) אם בא לחזור - וי"א דיכול לחזור (רע"א).

(ד) דהולך כזכי דמי - דוקא בחוב ופקדון ולא במתנה, וכמ"ש בסמוך (סעיף ה) (סמ"ע וש"ך).

(ה) זכה בשבילו - עי' לקמן (סעיף ב') דבפקדון לא אמרינן הכי כי אם כשהנפקד הוחזק כפרן (סמ"ע), אמנם במלוה, אם בא המלוה אינו יכול לדחותו אצל השליח, משא"כ בפקדון יכול לדחותו אצל הנפקד השני אם נתנו לנאמן (עי' לעיל סי' קכ ס"ב) (ט"ז).

(ו) בין מת לוח - פירוש, ולא מצו יורשי הלוח לומר נתבטלה שליחותך, כדאמרינן בשליח דעלמא, כמ"ש לעיל (סי' קכב ס"א), דשאני הכא דכבר זכה זה להמקבל (סמ"ע, ש"ך). עי' רשד"ם הוב"ד לעיל סי' קה סק"י(ז) (ש"ך).

(ז) לוח או מלוה כו' - אף על גב דהתחיל בחוב ופקדון סיים רק בלוח ומלוה משום דפסיקא ליה אבל בפקדון איכא גוונא דיכול לחזור כדלקמן ס"ב (ש"ך).

(ח) או מלוה - פירוש, ואין המשלח יכול לומר "לא נתתי בידך אלא כדי לתת לשמעון ולא ליורשיו", וע"ז סיים וכתב "אלא יתנוהו ליורשי שמעון", דכיון דמיד זכה זה להמקבל (סמ"ע, ממילא יורשיו יורשין זכותו) (סמ"ע וש"ך), שונה מלקמן (סעיף ח') לגבי מתנה (ש"ך).

¹⁴² אם רצו ב"ד ללכת לביתו של ת"ח שהוא חולה חולי תמידי, מותר, שכולם יודעים שעושים כך מפני כבוד התורה וחוליו, כנ"ל סי' יז ס"ב (ערך לחם).

חושן משפט חלק ד'

(ט) ומכל מקום ראובן חייב באחריותו עד כו' - פירוש, ואין לשמעון המקבל עם לוי כלום, אלא עם ראובן שהיה לזה או נפקד שלו ועל אחריותו קיבלו בידו, ולא נתנו רשות ליתנם ליד לוי (סמ"ע), וי"א כיון שזה זכה לו ואלו היה הלוח רוצה לחזור לא היה יכול נמצא שהוא ממש מעות של שמעון א"כ זה שהחזירו הרי כאלו נתן מעות של שמעון לראובן ושמעון יכול לחזור על איזו שירצה, ומ"ש "והעני" הוא לא בדיוק, אלא כך דרכו של עולם (ש"ך), עי' ש"ך וט"ז (סק"י ד), דדוקא כשהחזיר ללוה שיהיה הלואה בידו, הוי פושע, דהלואה להוצאה ניתנה, וכן בנפקד כשהחזיק כפרן. ובאמת בזה חייב אפילו לא העני ראובן, דהוי כמו תחילתו בפשיעה וסופו באונס שבא מחמת הפשיעה. אבל אם החזיר רק שיהיה בתורת פקדון ביד הלוח ובאופן שאסור להשתמש בהם, ודאי פטור, דאינו יכול לומר "לדידי לא מהימן לי", כי כשהיה לזה שלו הוי כרגיל להפקיד, ואם העני חייב, ותליא בפלוגתא לקמן (סי' רצא סכ"ד ברמ"א) גבי מפקיד לאשתו ובניו ואין להם לשלם (נתה"מ).

(י) חייב באחריותו כו' - היינו בכל מיני אחריות אפי' דאונסים דהמעות הוא לעולם ברשות הלוח, ואפילו לענין אונס דגזרת המלך, ואפי' משלם לו אותו מעות עצמו הוא באחריות הלוח כיון דלהוצאה ניתנה (עי' לעיל סי' עד ס"ז?) (ש"ך).

(יא) אבל אמר החזיר כו' - היינו במתנה, אבל בחוב ופקדון הוי כמו "הולך" וכזכי דמי (סמ"ע), ויש חולקים, שבכל דבר החזיר אינו כמו הולך (ש"ך).

(יב) והעני - פירוש, ראובן (סמ"ע).

(יג) פטור - ולא דומה למה שכתב הרמ"א [ראובן שהיה לו מעות ביד שמעון וכו'], ששם ראובן עשה ללוי שליח לקבלם, ומיד שקבלם לוי לידו הרי הוא ממון של ראובן, ואם יחזירו לשמעון מחמת האיום, הרי מציל נפשו בממון של חברו. ועיין לקמן (סי' קכו סק"קג), וסי' רצב ס"ח ד"ה שלא באו¹⁴³, וסי' שפח ס"ד ד"ה אע"פ שהמלך¹⁴⁴ מ"ש בחילוקי דינים הללו (סמ"ע), ויש חולקים על הסמ"ע דכיון שזה זכה בשבילו והרי הוא של המלוה או המפקיד ועוד דאפילו עשאו שליח אם החזירו מחמת שהוא אנוס או מחמת האיום שבידו להכריחו להחזיר פטור ול"ד למציל נפשו בממון חברו דהיינו שאין אונסו על זה הממון עצמו כגון בנרדף ששבר כלים של אחר שחייב מטעם מציל נפשו בממון חברו לקמן (סי' שפ ס"ג) אבל כאן שהוא רק שומר על המעות וזה מכריחו שיחזיר לו המעות פשיטא דאונס רחמנא פטריה (ש"ך וט"ז), ונראה להסביר את דברי הש"ך, דהא דמהני אונס ממון, היינו דוקא במקום דאם לא מצא האנס זה הממון של הנפקד שלקחו, היה האנס מחפש עד שהיה מוצא הפקדון, עיין ש"ך (סי' קכו סק"קג?) , או שהיה מאנס את הנפקד באונס הגוף עד שהיה מראה לו את הפקדון, והרי אם לא היה ממון של הנפקד מצוי, היה הפקדון עצמו נאנס, ומשו"ה כשנוטל הגזלן ממון של הנפקד ומניח הפקדון, הוי כמציל הפקדון בממון הנפקד, ודמי קצת לרועה

Commented [O252]:
ש"ך טוען שהסמ"ע
הניח בצ"ע

¹⁴³ ז"ל השו"ע: המפקיד אצל חברו ממון או כלים חשובים, ובאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו, אם היה אמוד שהוא בעל ממון חייב, שחזקתו שבגללו באו הגנבים ונמצא זה מציל עצמו בממון חברו. ואם אינו אמוד, חזקתו שלא באו אלא לשמע הפקדון. וזה תמצית דברי הסמ"ע: ודוקא בפקדון דינא הכי, ולא באונס שאנסוהו להביא לו ממון חברו, ומטעם דשאני פקדון דמשום פקדון שבידו יצא לו שם עושר ומחמתו בא עליו האנס, ע"כ, ועיי"ש בדברי הש"ך ד"א דאדעתא דהכי קבל שמירה כאן.

¹⁴⁴ ז"ל השו"ע: נשא ממון חברו בידו ונתנו לאנס, חייב לשלם מכל מקום אע"פ שהמלך אנוס להביא. וזה תמצית דברי הסמ"ע: ולא דמי למ"ש בסמ"ע רצ"ב סעיף ח' דהמפקיד אצל חברו ממון או כלים ואינו אמוד הנפקד שיהיה לו כלים כאלה יקרים, ובאו עליו גנבים וקדם ונתן להן הפקדון להציל עצמו, דכיון דאינו אמוד, חזקה דלא באו אלא בשביל הפקדון ופטור, וכ"ש כאן דאנסוהו בהדיא ליתן לו ממון חברו, דשאני התם כיון דאינו אמוד מסתמא אונסא דמתיליד ליה לא הוה אלא בשביל הפקדון, ואם לא היה הפקדון אצלו לא הוה אתו עליה, אבל כאן שמאנסין אותו שיביא ממון ראובן מבית ראובן, ריע מזלו גרם לו זה, דאל"כ איך באים אצלו שיתן לו מעות ראובן שאינן בידו, ולהכי נסתחפה שדהו וחייב אפילו אנסוהו גם על ההבאה, וי"א דאף שנשא ונתן ביד מ"מ כיון שאנסוהו על ההבאה אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש, והואיל ויחדו לו בפירוש אינו מחויב שימות בשביל ממון חברו, וממילא ג"כ נפטר מהתשלומין דאח"כ. עיי"ש עוד בש"ך, רע"א ופ"ת.

חושן משפט חלק ד'

שקידם ברועים ומקלות (עי' לקמן סי' שג ס"ח), אבל במקום שאין לו כח כלל לנוגשו באונס הגוף על הפקדון, כגון הכא, שאם לא היה החוב של השליח ביד המשלח לא היה יכול לאנוס מעות הפקדון כלל, אם יתן המעות פקדון כדי שלא יכפור חובו, הרי הוא מציל ממונו במעות הפקדון, ע"כ להסביר את הדברי הש"ך. אבל עי' דברי (לעיל סי' קכא סק"?) דשליח להולכה דהיינו שהמשלח עושה שליח להוליך המעות להמלוה, אסור לו להשתמש במעות אפילו הוא חנוני והמעות מותרים, ומכ"ש כשאמר לו הולך וזכי שנעשו מעות המלוה, והמלוה לא מסר בידו המעות מותרין, אבל שליח קבלה של המלוה מותר להשתמש במעות, והמחבר מיירי בשליח הולכה שהוא רק שומר חנם, משו"ה כשאנסו על הפקדון פטור, דדומה למש"כ לקמן (סי' רצב ס"ח), אבל הרמ"א מיירי בשליח קבלה שמותר להשתמש במעות, ואפילו מעות אחרים מותר ליתן למלוה כמ"ש הש"ך (עי' סי' קכא סק"ח? ועוד), ולענין דינא נראה דשני התירושים אמת, דבמקום שיכול להשתמש במעות, ודאי חייב להחזיר, ובמקום שאסור להשתמש דהוי כפקדון, אז הדין כפי מה שחילקתי לדעת הש"ך (נתה"מ).

(יד) וי"א דכשהחזיר כו' - פירוש, אפילו לא העני ראובן, אפי"ה הרשות ביד שמעון לגבות ממונו מאיזה שירצה מלוי או מראובן, וזה שכתב שניהם חייבים באחריותו, ר"ל מאיזה שירצה גובה כולו (סמ"ע), עי' לעיל (סק"ט) במאי פליגי (ש"ך), אם היה עסק שראובן נתן סחורה לשמעון להביאם ללוי ולוי ליהודה, ואחר כך ידוע שיהודה ירד לצרות שנושים באים וגונבים לו כל רכושו, אם לוי הביא הסחורה ליהודה, הוי כאילו זרקם לים, ולא כאילו קיים שליחותו, ולוי חייב לראובן, ואין לשמעון שום אחריות (ש"ך * רשד"ם), סברת הי"א הזה היא אפילו לא העני, אבל לשיטת השו"ע דדוקא "העני" קאמר דחייב השליח והו"ל כפושע, דכל זמן שהוא ביד השליח הוא בעין, וכשיחזירו ללוה יוציאם דמלוה להוצאה ניתנה, וכן בנפקד בענין שהוא כפרן, וא"כ בוודאי יוציאם, אבל בשאר פסידא כגון נאכד וכיוצא בזה, פטור השליח, אבל לפי הי"א דבכל גוונא שניהם חייבים באחריות (ט"ז).

(טז) הדין עם ראובן - ואף על גב דשמעון לא הוחזק כפרן, מכל מקום הואיל ועשאו ראובן שליח לקבל זכה לו, והא דאמר לוי "לא זכיתי לך על מנת דאפסיד את שלי", הוה דברים שבלב ואינם דברים (סמ"ע וש"ך), ואפי' אם פקדון היה זכה לו ולא מצי למהדר כל שא"ל המפקיד הבא לי פקדון ונפקד א"ל תן ה"ל כזכי ולא מצי הדר ביה (ש"ך).

(ב) ⁵⁸⁵הא דבפקדון(טז) אינו יכול לחזור וליטול מיד לוי, דוקא כשהוחזק הנפקד כפרן, דאז זכות למפקיד שתצא מתחת ידו. אבל לא הוחזק כפרן, יכול הוא לחזור וליטול(יז)(יח). ⁵⁸⁶ואי שווייה מריה דפקדון שליח להביא לו, כיון דגלי דעתיה דניהא ליה דליתביה ליה, אם בא לחזור אינו חוזר. ואפילו בממציא לו שליח(יט), דלא מיפטר בהכי שומר מאחריות(כ), או אפילו לא ממציא ליה שליח, אלא דשליח מהימן(כא) גבי מפקיד ובכל יומא הוה מפקיד גביה, אם בא לחזור אינו חוזר(כב).

(טז) הא דבפקדון כו' - אבל בהלואה דלהוצאה ניתנה ומתחילה לא הלוא לראובן אלא למלאות בקשתו, בכל ענין הוא זכות לשמעון שתצא מידו דראובן ותבוא בעין ליד שמעון, משא"כ בפקדון דגם בהיותו ביד ראובן הוא בעין, ושמעון הפקידו בידו בשביל הנאת עצמו, משום הכי כל שאינו נעשה אח"כ כפרן, אין לשמעון זכות בחזרתו לידו, משום הכי יכול לחזור בו (סמ"ע, ש"ך).

(יז) יכול הוא לחזור וליטול - הברירה ביד הנפקד לחזור וליטול או לא, ולא אמרינן מדלא הוחזק כפרן ניחא להמפקיד שיהיה הפקדון בידו ולא ביד אחר ויהיה מחויב לחזור וליטול מיד השליח, והיינו טעמא דהמפקיד מתחילה לא סלקא דעתיה שישמרנו הנפקד לעולם, אלא שלאחר זמנו יחזור לשלחנו לידו ביד שליח מהימן (סמ"ע), אין נ"מ שאינו מחויב לחזור וליטול שהרי מ"מ הוא באחריות הנפקד עד שיגיע ליד המפקיד כדלעיל סעיף א' ואולי ר"ל נ"מ שאינו נקרא בזה עובר על דעת בעלים (ש"ך), צריך לומר דהשליח אינו ברור לנו שהוא מהימן להמפקיד, דאל"כ אינו חוזר כמ"ש סוף סעיף זה, וא"כ לא נפטר הראשון מאחריות אפילו כל זמן דאינו חוזר ונוטלו, ומשום הכי אם בא

Commented [O253]
בדוק שרק הבאתי צד א' והשני הוא המחבר

Commented [YL254]
צרך לכאן ועוזר?

Commented [O255]
כון מח' מחבר רמ"א?

חוסן משפט חלק ד'

מפקיד לנפקד הראשון, אינו חוזר אצל השני, ומחויב לחזור וליקח ממנו וליתן לבעלים, ודלא כסמ"ע (ט"ז).

(יח) לחזור וליטלם כו' - אע"פ שהשליח מקבל עליו כל האחריות, מ"מ כיון שלא הוחזק כפרן יכול לחזור וליטלו, ואפילו קבל השליח כל האחריות הלא אם נאנס יאמר המפקיד את מהימנו' לי בשבוע' והיאך לא מהימנו' לי בשבוע' ואני אומר שמא לא נאנס והפקדון הוא ברשותו עדיין ועי' לקמן (סי' רצא סכ"ו) (ש"ך), וי"א להסביר את דעת הש"ך, אף שהשליח חייב לשלם, מ"מ שמא הנפקד עיניו נתן בו, וצ"ע לישיבע (פ"ת).

(יט) ואפילו בממציא לו שליח - פירוש, דאמר לו "מעות יש לי ביד פלוני, לך ואמור לו שדעתך לבוא לכאן, אם יתנם לך הביאם לי", וכמ"ש לעיל (סי' קכא ס"ב) (סמ"ע). ראובן ששלח מנה לשמעון לשומרו לו, וע"י אותו שליח החזיר לו שמעון ונאנס בדרך, אם אבדו השליח בעיר ולא בדרך הנפקד פטור בשבועה דאפילו למ"ד שומר שמסר לשומר חייב משום דאין רצונו וכו' או משום דאת מהימנת לי וכו' הכא פטור דהא הימניה ראובן לשליח. ואפי' אם נאנס השליח בדרך אם אין עדים שנאנס ממנו פטור הנפקד דמצי למימר לדידי לא מהימנו' לי בשבועה את הימנתי (סמ"ע * הגהות אשרי).

(כ) דלא מיפטר שומר בהכי מאחריות - כדלעיל (סי' קכא ס"ב) (ש"ך).

(כא) דשליח מהימנו' - אף על גב דעכשיו לא גילה דעתו דניחא ליה, אלא בשאר יומי הוה מהימנו' אצלו (ט"ז).

(כב) אם בא לחזור אינו חוזר - כיון דהבעלים רגילין להפקיד אצלו (עי' לקמן סי' רצא סכ"ו), תו אין הנפקד יכול לחזור בו, שהרי כבר נפטר מאחריותו, ואף אם יחזור הנפקד וירצה ללקחו מיד זה השני על אחריותו, מ"מ אין לשמעון שום עסק וטענה עם ראובן הנפקד, כיון דהחזיר פקדון שלו למי שרגיל להפקיד בידו (סמ"ע, ש"ך), עי' רמ"א לקמן (סי' רצא סכ"ד) במסר למי שרגיל להפקיד, אפילו פשע השני ואין לו לשלם, אפ"ה פטור השומר הראשון, אבל עיי"ש שיש חולקים דחייב השומר הראשון, הרי יש לו עסק וטענה עם הראשון, ודאי דיכול לחזור בו, דהא אין לו למפקיד שום זכות במה שהוא ביד השני יותר ממה שהוא ביד הראשון, ואדרבה הוא קצת חוב, דהראשון היה חייב לשומרו, ולא שייך לומר שכבר זכה בו (נתה"מ).

(ג) ⁵⁸⁷אם אמר שליח למלוה: הנה מעותיך ששלח לך פלוני בחובך בידי אך אני רוצה להחזיק בהם בשביל חוב(כג) שיש לי בידך, אם המלוה מודה לשליח שיש לו בידו ואין לו שאר נכסים(כד) שיגבה מהם זה חובו, והגיע זמן הלואתו, אין כח ביד המלוה לערער על המשלח ולומר: הפסדתני מעותי שמסרתם ליד מי שאיני יכול להוציאם מידו, שהרי המשלח יאמר: אף אם היו עדיין בידי היו מוציאין מידי מדרבי נתן הואיל ואין לך נכסים אחרים. אבל אם יש לו נכסים אחרים, המשלח כופהו לשליח ליתנם למלוה(כה), שכל זמן שלא נתנם לו לא נפטר המשלח(כו) מהחוב, והשליח חוזר וגובה אותו ממנו (מהמלוה). וכ"ש אם אין המלוה מודה לשליח, שחייב ליתנם לו אפילו אם אין לו נכסים אחרים(כז).

(כג) אני רוצה להחזיק בהם בשביל החוב - עיין לעיל (סי' פג ס"ב), שם כתב הרמ"א דין שליח שמחזיק במעות בשביל חוב המשלח, והמחבר כתב מזה לעיל (סי' נח ס"?) ועי' לעיל (סי' צט ס"א, וס"ג) דין אם אחד תופס מה שנתן ליד שליח ואומר שהשליח או הסרסור חייב לו (סמ"ע).

(כד) ואין לו שאר נכסים כו' - ואין חילוק כאן בין הלואה לפקדון (ש"ך), הכא כל עיקר התרעומת דמלוה על המשלח שאומר הייתי מסלקו במידי אחרינא ולא במעות שבידך, ובזה הדין **עמנו** (ט"ז), עי' לעיל (סי' פו סק"ג?) דשיעבודא דר' נתן אין לו רק דין ערב בכל אופן, ודוקא כשהלוה אלם ואינו רוצה לשלם חייב הלוה השני, אבל כשהלוה רוצה לשלם אפילו בזיבורית, אין הלוה השני משועבד כלל אפילו יש לו בינונית, ולפי זה מדוייקים דברי המחבר דלא כש"ך ודווקא שאין לו שאר נכסים (נתה"מ).

(כה) המשלח כופה לשליח ליתנם למלוה כו' - דהא עכ"פ המשלח מחויב ליתנם למלוה וגם הוא נותנם מרצונו הטוב ולית ליה פסידא כלל בזה (עי' לעיל סי' פו ס"ב סק"ה?)

Commented [O256]
א הבאתי מסי' קה,
נצרך?

חושן משפט חלק ד'

וסק"ז?), ובמקום שמלוה רוצה המעות להתראות בהם ואח"כ ישלם לו א"נ נ"מ כגון שהמלוה חפץ דוקא באותן מעות עצמם או באותו דבר עצמו ששלח המשלח ורוצה לסלק את השליח במעותיו כדינו וכה"ג, בידו לעשות כך (ש"ך), בכל ענין השליח גובה ממעות ואינו גובה קרקע (ש"ך).

(כו) לא נפטר המשלח כו' - משום הכי יכול המשלח לכפות השליח שלא יבוא לידי היזק (סמ"ע).

(כז) אפילו אם אין לו נכסים כו' - אף על גב דהוא נאמן נגד המלוה לומר אני תופסם בחובי במיגו דפרעתך, מ"מ הואיל וכל זמן שלא באו ליד המלוה לא פקעה שליחותו, נמצא שהשליח בעל דברים דהמשלח הוא, וכנגד המשלח אין לו מיגו, שאינו נאמן לומר החזרתים לך, הואיל והולך כזכי דמי, אמנם אם היה לו מיגו גם נגד המשלח, כגון דמסרם לו בלא עדים דאי בעי היה טוען להד"ם, היה יכול לומר לו עשיתי שליחותך במה שהגבתיהו למלוה בחוב שהוא חייב לי, ופקעה שליחותו דהשליח בזה בשבועת היסת שהוא חייב לו, במיגו דאילו היה טוען להד"ם דהיתה פוקעת בזה שליחותו גם במודה שלא מסרם לו אלא נטלו בחובו פקעה שליחותו, ובכה"ג פטור גם המשלח ממי ששלח לו (סמ"ע), וי"א אם טוען שהמלוה חייב לו אינו נאמן בשום מגו שיש לו נגד המשלח (ש"ך), נאמן לטוען מיגו דהעזה אם נשבע (ש"ך * מהרש"ך), וי"א שבכל ענין יש לו מיגו דנאנסו המעות (עי' לעיל סי' קח ס"ד), אבל בכל ענין לא נפטר המשלח ודלא כסמ"ע (ט"ז ונתה"מ), ועיקר כסמ"ע מה שאמר נגד הש"ך בענין מיגו (נתה"מ, פ"ת * נוב"י).

(ד) ⁵⁸⁸ואם מת המשלח (כה) ולא הניח נכסים (כט), חוזר הדין בין השליח ובין המלוה שנשתלחו לו. ואפילו קבלם השליח מהמשלח בעדים, מגו שיכול לומר למלוה: (פיעתך) ונאמן בהיסת, נאמן גם בהיסת לומר לו: אני תופסם בחובי שאתה חייב לי, כיון שאין תובעו בהם המשלח ולא יורשיו¹⁴⁵. ⁵⁸⁹ויש מי שאומר שאם (ל) בא השליח להחזיק בהם בשביל חוב שיש לו ביד המלוה או המפקיד, אינו יכול.

(כה) ואם מת המשלח - מיירי שלמלוה יש נכסים, ואין למשלח, אבל אם גם למלוה אין נכסים, מודה ה"ש מי שאומר "שבסוף הסעיף דיכול לתפוס, דנהי דלא זכה לו והוה המעות ברשות המשלח, מ"מ הא יש לו טענה נגד המשלח מטעם שיעבודא דר' נתן, ועי' ש"ך (סי' קז סק"ג?) דאפילו מטלטלין של יורשים גובה בשיעבודא דר' נתן. ואף שכתבתי לעיל (סק"כד) דשיעבודא דר' נתן אין לו רק דין ערב, ועי' רמ"א לקמן (סי' קכט ס"ח) דאם אמר הלואה פרעתך והוא מלוה על פה נשבע הלואה היסת ונפטר הוא והערב. מ"מ נראה מערב מהני תפיסה כשיש לו מיגו, לכן נראה דמיירי כאן שיש נכסים למלוה. ואף לדעת הש"ך (סקי"ח?) דס"ל דשיעבודא דר' נתן הוא אפילו ביש לו נכסים, מ"מ כאן הוי כאית ליה פסידא, כיון דהוא הלואה ואין המלוה תובען, יכול היורש להחזיק הממון לעצמו, והוי כיש לו פסידא (נתה"מ).

(כט) ולא הניח נכסים כו' - דאילו הניח נכסים היה חוזר המלוה על הנכסים שהניח, והוה דינו כאילו חי המשלח, דהא יכול לכפות המשלח להשליח ליתן המעות ליד המלוה כנזכר לעיל (סעיף ג) (סמ"ע ש"ך), משא"כ כשלא הניח כלום, דאז אין להמלוה שום דין עם היורשים אלא עם השליח לומר לו "תן לי מעותי ששלח ראובן הלואה לי על ידך", ואז נאמן השליח בהיסת נגד המלוה לומר "אתה חייב לי", במיגו דאי בעי היה אומר "כבר נתתם לו", והיה נאמן בהיסת (סמ"ע).

(ל) ויש מי שאומר שאם כו' - ס"ל דכל האומר "תן" או "הולך לפלוני" כמאן דאמר "זכי לו ע"מ שתתנו ותבוא לידו", וכל זמן שלא קיים תנאו דהמשלח, כאילו לא יצא מידו דמי. ר"ל, אף על גב דקיימא לן דבפקדון או במלוה הוי ליה הני לשונות כאומר "זכי", היינו דוקא שאינו יכול לחזור וליטלו מידו, אבל מ"מ כיון דהוציאו בלשון "הולך" או "תן", כוונתו היתה דיזכה לו באופן דיגיע דוקא לידו, ובאם לא יגיע לידו הרי הוא עדיין ברשות המשלח (סמ"ע), הסברא האחרונה פליג דאפי' מת המשלח ואית ליה

Commented [YL257]: יק הסוגיא שם היא בסי' סט??

Commented [O258]: ספיק? או להוסיף שאין מועיל מיגו של השליח לבעל דין (אולי זה רק כאן בסי' נח סק"א בנתה"מ

Commented [O259]: כון אין הבדל בין ש"ך לסמ"ע בזה?

¹⁴⁵ יש דפוסים שבהם מתחיל כאן סעיף ה.

חושן משפט חלק ד'

להשליח מגו א"י להחזיק לעצמו במגו (ש"ך), כל זה דווקא באומר לו "הולך" או "תן", דזה הוי כאומר בפירוש "הולך לפלוני" או "תן לפלוני", דצריך ליתן ולהוליך דוקא, אלא דהוי כזכי לענין חזרה, אבל מכל מקום כיון דאמר ליה לשון הולך ותן צריך ליתן דוקא ליד המפקיד והמלוה והו"ל כאילו התנה עמו שיזכה לפלוני בתנאי שיתנו לידו וכמו שמבואר אצלינו לקמן (סק"ג?), אבל באומר לו "זכה לו" אין כאן שום תנאי ותיכף זכה לו וא"כ יכול השליח לתופסו בשביל חוב שיש לו ביד המלוה או המפקיד (קצה"ח).

Commented [O260]
לא הבאתי את דברי הנתה"מ

(ה) 146⁵⁹⁰ במה דברים אמורים דהולך הוי כזכי, במלוה או בפקדון, אבל במתנה לא (לא) הוי כזכי, 591 אפילו עשאו שליח לקבל וא"ל הנותן: הולך לונ(לב), לא הוי כזכי. לפיכך אם אמר: הולך (לג) מנה לפלוני שאני נותן לו, יכול לחזור עד שיגיע ליד המקבל. 592 ואם היה המקבל עני שאין לו ק"ק (זו(לד), נעשה נדר(לה) ואינו יכול לחזור בו.

(לא) אבל במתנה לא כו' - הטעם, דבפקדון ובחוב, דהממון הוא כבר של זה ששלחו לידו, משום הכי בקל יכול לזכות זה בשבילו, משא"כ במתנה שבא עכשיו לזכות בממון שלא היה שלו מעולם, משום הכי בעינן לשון מעולה דמבורר טפי (סמ"ע וש"ך).

Commented [YL261]
ש"ך מביא מהירב"ל שאם ראובן חייב לשמעון, ושמעון אמר לראובן לתת ללוי, אם אין מעמד שלשתם יכול לחזור בו, ואפילו אם יש קצת חוב, כל זמן שזה לא חוב גמור

(לב) וא"ל הנותן הולך כו' - דבלשון הולך דאמר הנותן ביטל שליחותו דהמקבל דאמר לו המקבל לזכותו ולקבלו מידו (סמ"ע).

(לג) לפיכך אם אמר הילך כו' - פשוט הוא, אלא שכתב דבר והיפוכו אגב שכתב בריש סימן זה דבכחב ופקדון אינו יכול לחזור בו (סמ"ע).

(לד) שאין לו ק"ק זוז כו' - עיין ביו"ד (סימן רנג סעיפים א-ד) 147 (ש"ך), י"א דהוא הדין אם המקבל בעל תורה ומשום מצוה דעץ חיים היא למחזיקים בה שלחו, אינו יכול לחזור בו, ויש חולקים, וס"ל דבאמת אם אינו עני דהיינו שיש לו פרנסתו בריוח ביתו, אפילו הוא ת"ח יכול לחזור בו (פ"ת).

(לה) נעשה נדר - י"א דאין כאן משום אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט, ועיקר דגם צדקה לעני מיקרי אמירתו לגבוה, דכל האומר "אתן כך לעני" הוה ליה כאילו אמר "אתן לגבוה", ומשלחן גבוה קזכו עניים, ועי' ביו"ד (סי' רנח ס"ו) 148, דאף האומר אתן כך וכך לעני, כל זמן שהוא בידו יש לו התרה לנדרו בפתח חרטה, משא"כ כשהוציא מידו ונתן לאחר ליתנו לעני. וה"ק אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לענין שאינו יכול לחזור בו, אלא שיש לו התרה בחרטה, ועכשיו שהוציאו מידו שוב אין לו התרה (סמ"ע, ש"ך), ועמ"ש ביו"ד (סי' רנח ס"ח ד"ה ובפני הגבאי) 149 (ש"ך), וי"א דהכא הוי תן כזכי, דנדר הו"ל כמו חוב, ועיין מ"ש (בסק"ה?) (קצה"ח), ועיין בש"ך לעיל (סימן פ"ז סקנ"א? ודברי שם סכ"ה סקכ"ט?) דאינו יכול לישאל עליו להתיר, ועי' יו"ד (סי' רנח ס"ו) שסובר המחבר שכל שבא ליד גזבר אינו יכול לישאל 150, אולי דוקא בגזבר שחשוב כיד עניים, אבל בנותן לאדם אחר אפשר דמצי למיתשל, הואיל ואמר "תן" ולא אמר "זכי" הוה זה רק כשלוחו של נותן 151. ראובן שנתן לשמעון מנה שילוח אותם על עיסקא למי שיוכשר בעיניו, והקרן והריוח יהא תחת ידו עד יגיע תור נישואי קטנה אחת מקרובותיו, ואז ינתן הקרן והריוח לה או לבא כחה 152 שתנשא לאיש, והתנה בפירוש שקודם הזמן הזה לא יהיה להקטנה שום זכות בעולם הן בקרן והן בפירות, ולא יהא נקרא שמה על

146 יש דפוסים שזה סעיף ו'.

147 הוב"ד במלואים אות 1.

148 עי' מלואים אות 2.

149 ז"ל השו"ע: האומר: חוב שיש לי ביד פלוני יהיה לצדקה, אם אמר כן בפני ב"ח ובפני הגבאי, או בפני טובי העיר (או אדם חשוב שבעיר), זכה בו הגבאי מדין מעמד שלשתם, והרי הוא צדקה ואינו יכול לחזור בו, ואסור לשנותו.

וזו תמצית דברי הש"ך: ובפני הגבאי כו' - דאנן ידי עניים אנן והוי כאילו בא ליד עניים. ומשמע דמהאי טעמא אינו יכול לחזור בו ואפילו בשאלה, ואפילו נתחרט ובא ונשאל על ההקדש אינו רשאי לפי שכבר מסר הממון ליד שני האנשים האלה ובמעכשיו, ואין אחר מסירה כלום, דאנן ידי עניים אנן.

150 עי' מלואים אות 2.

151 עי' מלואים אות 2, סק"ג.

152 נכון?

חושן משפט חלק ד'

המעוות הנ"ל, ועתה אירע איזה קלקול במעות, ובא אבי היתומה לתבוע את שמעון, ושמעון השיבו לאו בעל דברים ידידי את, שאף אם ימנו אותך אפוטרופוס לבתך לטעון עבורה, הלא עדיין אין לה זכות במעות כלל, ולכשיבוא ראובן הנותן ויתבעני אדע מה להשיב לו, הדין עם שמעון, דכל כה"ג הך ממונא אכתי ברשותא דנותן קיימא, וא"כ אבי הבת לאו בע"ד דידיה הוא, ואפילו אם אמר הנותן בפירושו להשליש שיהא הזוכה עבורה שתזכה לכשתגדיל, לא קנתה היתומה ואין זה כמתנה לעני דהוי כמו נדר ואין יכול לחזור, זה אינו, דשם מיירי דאמר "הילך" ולא הגביל זמן, אבל במגביל זמן, יכול לחזור בתוך הזמן וברור דאפילו אם נעשה באופן דלא מצי הדר ביה והקנין חל ע"כ בהגעת הזמן, מ"מ כיון דהשתא מיהא לא זכתה ולא מידי לא בקרן ולא בפירות, אין לה כח לדון עם השליש כלל וכו'. וכל כה"ג אין לה שום זכות בהמעות אלא לאחר שתגדיל, אם פשע השליש בהמעות ונגנבו או נאבדו, הוא פטור מחמת זכות היתומה לאחר שתגדיל, דאין זה ממון גמור רק גורם לממון ולאו כממון דמי. ועיין מה שכתבתי לקמן (סי' רנג ס"ז ד"ה אין ליורשיה) (פ"ח).

(ו)153 אם אמר: תן ק' לפלוני במתנה(לו), 593"א שאינו כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע לידו(לו), אלא אם כן א"ל: זכי לו, ואז זכה לו וקנה, וכגון שהיה ברשותו(לח)(לט), אבל אם אינו ברשותו, לא. ומיהו אפילו אינו ברשותו, לכשיבא לרשותו יזכה לו, אם לא יחזור בו הנותן קודם לכן.

(לו) תן ק' לפלוני במתנה כו' - ישנם מח' אם בחוב ופקדון לא הוי הולך או תן כזכי אלא כשמוסר לידו עתה ואומר לו הולך או תן, והמחבר מביא כאן צד שבמתנה לא הוי תן כזכי אפי' מוסרו לו עתה וי"א דהוי תן כזכי בכה"ג אף במתנה, ועיין154 באה"ע (סי' קמ ס"ו) מדין הולך ותן בגט (ש"ך)155.

(לז) כ"ז שלא הגיע לידו - אפילו לפי שיטת הי"א זו ש"תן" במתנה לאו כזכי, עיקר החזרה תלוי בכל זמן שלא הגיע ליד המקבל, ואפי' נתן לו המקצת יכול לחזור ממה שלא נתן וכדלקמן (סי' קכו ס"ב) (ש"ך), ואפילו אם אמר "תן" שדינו כ"זכיי" היינו דווקא שנתנו כעת, אבל אם היה בידו כפקדון, ואמר לו תנו לפלוני, אין בזה פרשה של זכיי (ש"ך * מהר"י בית לוי).

(לח) וכגון שהי' ברשותו - גם בחוב ופקדון אפי' א"ל "זכיי" בעינן שיגיע אח"כ לרשות השליח דאל"כ יכול לחזור בו, דהא "זכיי" במתנה לכו"ע מועיל כמו בחוב ופקדון (ש"ך).

(לט) שהי' ברשותו כו' - כו"ע מודו בזה דרשותו הוי כמו ידו וכמש"ל סק"מ(ב) (ש"ך).
(ז) 594"א דתן הוי כזכי במתנה(מ), והוא שנותן לו עתה החפץ בידו ואומר לו: תן חפץ זה לפלוני. אבל אם מתחלה לא בא לידו על דעת לזכות לזה, ואחר כך אמר לו: תנהו לפלוני, לא קנה אלא במעמד שלשתן, ואפילו אם הוא תופס החפץ בידו בשעה שאמר (לו): תן, כיון שלא בא מתחלה לידו לשם כך. אבל אם א"ל: זכה לו, בעוד שהחפץ בידו, זכה לו אף על פי שלא בא לידו תחלה לשם כך. או אפילו לא היה בידו בשעה שאמר לו: זכה לו, אלא שהגביהו(מא) אחר כך כדי לזכות לו, זכה, אפילו שלא בפני הנותן ושלא בפני המקבל. אבל אם לא אמר: זכה(מב), אפילו איתיה לפקדון בחצירו של שליח, לא זכה למקבל מתנה.

(מ) וי"א דתן כזכי במתנה - הוא כדעת הי"א לעיל (סעיף ד) דהולך ותן לא הוי כזכה ממש אלא לענין חזרה הוי כזכי אבל עכ"פ תנאה מיהא הוי עד שיתן לידו דוקא וכל כמה דלא מקיים תנאה לא זיכה לו (קצה"ח, פ"ת), והברירה ביד השליח שלא יתן ולא יזכה בו, אבל זה רק בממון שכל תנאי שהוא לטובת המקבל, יכול המקבל לומר "הריני כאילו התקבלתי", ויכול למחול התנאי (נתה"מ).

Commented [YL262]:
בדוק

Commented [YL263]:
כן ?? לבדוק הנוסח

153 יש דפוסים שזה סעיף ז'.

154 י"א שמקום דברי הש"ך אלה לקמן ס"ז וי"א דתן הוי כזכי".

155 עי' קצה"ח סי' קכו סק"צ(ז) החולק.

חושן משפט חלק ד'

(מא) אלא שהגביהו - כשבא אח"כ לחצירו זוכה לו חצירו אף על פי שלא הגביהו לשם כך, כיון דמתחילה זיכה לו ולא חזר בו הנותן, ואפילו לסברא הראשונה (סמ"ע).

(מב) אבל אם לא אמר לו זכה כו' - פירוש, אלא אמר לו "תן" או "הולך", לא מהני (סמ"ע), וי"א דאף ב"זכה" לא קנה כשמונה בחצירו אא"כ יאמר השליח אחר כך "זוכה לו חצירי" (ש"ך).

(ח) ⁵⁹⁵ראובן שאמר לשמעון: הולך מנה ללוי שאני נותן לו מתנה, והלך שמעון ליתנו ללוי, ומצאו שמת(מג), אם בריא היה הנותן, ומת בחיי מקבל, יתן ליורשי מקבל(מד), דמצוה לקיים דברי המת. ואם מת מקבל בחיי נותן, אף על פי שאחר כך מת הנותן, יחזור ליורשי משלה(מה).

(מג) ומצאו שמת - ומיירי שמת נמי הנותן כדמסיק, אלא בא לחלק במקבל בין מת בחיי נותן או אח"כ, משום הכי קאמר ומצאו שמת (סמ"ע).

(מד) יתן ליורשי המקבל - דהמקבל זכה בו בחייו, ויורשיו יורשין אותו אח"כ (סמ"ע), אע"ג הולך לאו כזכי במתנה לכ"ע היינו שיכול לחזור בו כל זמן שהוא חי אבל כאן שמת הנותן (ש"ך), מצוה לקיים דברי המת כשהוציא הממון מתחת ידו כדלקמן (סי' רן סכ"ג וסי' רנב ס"ב) וא"כ זכה המקבל בו בחייו והורישו ליורשיו (סמ"ע [ש"ך]).

(מה) יחזיר ליורשי משלה - דהולך לאו כזכי דמי דלא זכה בו בשעת נתינה, ומשום מצוה לקיים דברי המת ליכא כאן, דבשעה שמת נתבטלו דבריו, שהרי ציוה ליתנו להמקבל עצמו, ובשעה שמת לא הוה המקבל חי (סמ"ע, ש"ך), ראובן נתן לשמעון כסף לעשות סחורה ולישא וליתן בהם, וששמעון יקח דמי סרסרות, ושמעון עשה עסק עם הכסף והרויח עוד ועוד, וכתב לראובן כתב מכל חשבון הסחורה וסך המעות שהיו בידו וכל מה שנתעסק והשתדל להועיל וכתב לו בסוף דבריו על מה ששלחת אלי בתחלה שאתפרע מהדמי סרסרות לא אקח דמי סרסרות והרי היא נתונה לך כי בין שני אוהבים כמונו במה היא נחשבת וראובן הנז' קבל הכתב ושמח בו, ואחר אשר קבל ראובן הכתב חלה ומת, ועתה שמעון בא להחזיר הכסף והסחורה ליתומי ראובן, ולאפוטרופוס, ומעכב לעצמו דמי סרסרות, הן מה שעשה לפני כתיבת המכתב, הן מה שעשה אחרי כן, שכן ממה שטרח ועשה אחרי המכתב כיון שעדיין לא היו בעולם לא שייך בהו מתנה ומחילה ואפי' באותם שנעשו כבר וכתב לראובן החשבון ואמר לו שלא היה רוצה ליקח ממנו פאטוריאש והרי היא נתונה לך יכול שמעון לחזור בו אפי' היה ראובן עוד חי, כיון שעדיין לא זכה שמעון בהם, ואין מקום לומר שכבר מחל, שכן הסחורה ברשות שמעון, ולא יצאו מידו, דלא שייך מחיל' אלא בדבר שהוא ביד הנמחל והמוחל מוחל השעבוד שיש לו על הנמחל, גם אין לומר לחייב לשמעון מטעם מחוסרי אמנה אם לא יקיים דבורו דלא מיבעיא אם מתנה זו הוה דבר מרובה שפשי' דלא הוה בה משום מחוסרי אמנה אלא אפי' הוה מועטת דע"כ לא אמרו דהוה מחוסרי אמנה אלא אם לא יקיים למי שנדר והבטיח ליתן אבל כיון שלא הספיק לקיים דברו עד שמת המקבל ודאי לא מיקרי מחוסר אמנה כד מהדר ביה (ש"ך * רשד"ם).

(ט) ⁵⁹⁶ואם שכיב מרע היה הנותן(מו), אם בשעה שנתן המנה לשליח כבר מת מקבל, יחזור ליורשי משלה(מו). אבל אם היה חי המקבל בשעה שנתן המנה לשליח, יתן ליורשי מקבל, ⁵⁹⁷אפילו אם מת המקבל בחיי נותן(מה), ואפילו נולדו יורשי(מט) מקבל אחר מיתת נותן, משום דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו, ⁵⁹⁸ואין הנותן יכול לחזור(נ) בו כל זמן שלא עמד(נא). ואם עמד חוזר(נב), אפילו אם כבר ליד המקבל.

(מו) ואם שכיב מרע היה הנותן - דהיינו דוקא היכא דשייכא ביה תורת שכיב מרע וכגון במחלק כל נכסיו או במצוה מחמת מיתה, אבל באין מחלק כל נכסיו ואינו מצוה מחמת מיתה דאז לא הוה דבריו ככתובין וכמסורין בזה הולך דידיה נמי לאו כזכי והרי הוא כמו בריא דלא הוה הולך דידיה כזכי, וכי היכי דמתנת שכיב מרע אינו אלא אם לא יחזור ואם ימות מאותו חולי דוקא, ה"נ הולך דידיה כזכי על אופן זה שלא יחזור ושלא עמד והוא הדין בדין שכיב מרע כגון במצוה מחמת מיתה שאמר תן שטר מתנה לפלוני דבזה לא אמרינן הולך כזכי כיון דלא תיקנו דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין רק בצוואת ממון אבל בצוואת שטר שאומר כתבו ותן שטר לפלוני בזה לא הוה ככתובין וכמסורין, א"כ

Commented [YL264]:
מאי נוסח

חושן משפט חלק ד'

בזה לא אמרינן תן כזכי דלא אלים דיבוריה רק בצוואת ממון ולא בצוואת שטר. אך י"א אפילו עמד אינו חוזר, דאלים דיבוריה בנותן בתורת מתנת שכיב מרע לאחר מיתה, גם עכשיו שנותן במתנת בריא אלים נמי דיבוריה והוי הולך כזכי וא"כ אפילו באינו מצוה מחמת מיתה ונותן במקצת נמי הוי כזכי, וא"כ גם באומר תן שטר מתנה דליתיה בתורת מתנת שכיב מרע דלא תיקנו בצוואת שטר נמי אמרינן ביה הולך כזכי (קצה"ח), ועיקר כצד הראשון ולכו"ע בעינן שיאמר תן בשעה שמוציא המעות מידו, דהא עיקר הטעם כתב הסמ"ע (סק"נ), וכן לקמן (סי' רנ סקמ"א?) דהוי תן כזכי לגביה, משום שהוציא המעות מידו (נתה"מ).

(מז) יחזיר ליורשי המשלח - דהרי לא אמר אלא ליתן להמקבל עצמו וכאילו לא אמר כלל (סמ"ע), ואפי' א"ל "זכי לפלוני" לא זכה כיון שהיה מת בשעה שא"ל זכי, דהוי זכיה בטעות (ש"ך).

(מח) אפי' מת המקבל בחיי נותן - אף על גב דקי"ל דמתנת ש"מ לא חיילה עד לאחר גמר מיתתו (כדלקמן סי' רמח ס"ד) שאני הכא כיון שהוציא הממון מתחת ידו דעתו שיקנה הממון מיד (ש"ך).

(מט) ואפילו נולדו יורשי כו' - משום דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמי למפרע משעת נתינה, הלכך כיון דאיתא למקבל בשעת מתן מעות, הוברר הדבר שזכה בו משעת מתנה והורישו ליורשיו (סמ"ע וש"ך).

(נ) ואין הנותן יכול לחזור - שונה משאר מתנות שכיב מרע שיכול לחזור בו בשעת חליו ונתבטלה צואתו ואפילו אם מת אח"כ (עי' לקמן סי' רנ סי"ג), דשם אינו מוציא ממון מתחת ידו בשעת הצואה, הלכך לא זכה בו עד לאחר מיתה, אבל זה שמסרו ליד השליח, ודאי דעתו היה שיקנה בו מיד במשיכת השליח, ואמרינן כי כן היה דעתו לזכות לו על ידו, והא דאמר לו לשון "הולך" ולא אמר לו לשון "זכי", משום דבהיל היה במיתתו (סמ"ע, ש"ך).

(נא) כל זמן שלא עמד כו' - הא דאינו יכול לחזור בו, כל זמן שהוא חולה באותו המחלה, אבל אם עמד חוזר, משום דמיירי במצוה מחמת מיתה שיכול לחזור כשעומד אפילו במתנה במקצת (עי' לקמן סי' רנ ס"ז), דאפילו הקנה בקנין אם עמד חוזר, ומש"ה אינו חוזר כאן (ט"ז).

(נב) ואם עמד חוזר - כדין מתנת שכיב מרע, דאומדן דעתינו כן דלא נתן אלא משום שהיה סבור שימות, וכמ"ש לקמן (סי' רמו ס"א, וסי' רנ ס"ב) (סמ"ע), ויש צד הסובר [הובא לעיל סק"מו] אע"פ שעמד הנותן קנה המקבל או יורשיו כל היכא דאיתיה בשעת מתן מעות אבל אפילו לדעתו בש"מ הנותן במתנת ש"מ גמורה כגון בכל נכסיו או שמצוה מחמת מיתה בפירוש אף לדעה זו אם עמד חוזר (ש"ך), כוונתו של הש"ך דהמחבר מדבר במתנה בכולה (נתה"מ).

(י) ⁵⁹⁹ומכל מקום כל זמן שלא נתברר שנתרפא, צריך השליח לעשות (נג) שליחותו, ואם ימות הנותן ישאר למקבל, ואם יתרפא, יחזיר לנותן.

(נג) צריך השליח לעשות כו' - ולא ימנע מליתן לו באמרו שמא לא ימות ויהיה קשה להוציא, דכיון דמסרו לשליח ליתן לו נותנין לו מיד, משא"כ בשאר צואה דלא מסרו ליד השליח (סמ"ע).

סימן קכו - הפורע חובו במעמד שלשתן, ובו כ"ג סעיפים.

(א) ⁶⁰⁰ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון, בין מלוה בין פקדון (א)(ב), ואמר ליה במעמד שלשתן: מנה שיש לי בידך (ג) תנהו ללוי, בין שנתנו לו במתנה בין שנתנו לו בפרעון חובו (ד), קנה, ואין (ה)(ו) ראובן ולא שמעון יכולים לחזור בהם, ⁶⁰¹אעפ"י שעדיין עסוקים

חושן משפט חלק ד'

באותו ענין(ז).⁶⁰² וכן אין הנותן יכול לחזור ולמוחלו(ח) למי שהוא בידו, ואפילו נולד לוי לאחר שהלוחה ראובן לשמעון, קנה¹⁵⁶.

(א) בין מלוה בין פקדון - לא משנה מלוה על פה לא משנה מלוה בשטר (עי' לעיל סי' סו ס"ט), ואפי' לא נתן המלוה גוף השטר לזוכה, קנה גוף החוב במעמד שלשתן (ש"ך), וה"ה מי שנתחייב לחבירו מחמת שהזיקו או ביישו אף על פי שלא בא לידו מעולם כגון שמעון שתקע לראובן וקנסו הב"ד את שמעון יכול ראובן להמחות ללוי במעמד ג' מה שמגיע לו משמעון (ש"ך), אמנם לא תקינו מעמד שלשתן בכתובה דאפשר שלא תבוא לידי גבייה לעולם, אמנם י"א דמלוה שלא הגיע זמן פרעונה יש בה דין מעמד שלשתן וי"א דלא תקינו מעמד ג' אלא בדבר שראוי לגבות מיד, ועיקר דיש בו דין מעמד ג' אפי' לא הגיע זמן פרעון (ש"ך), וי"א דמהני מעמד שלשתן בכתובה אלא דמ"מ יכולה למחול לבעלה ומלוה שלא הגיע זמן הפרעון אינו נקנית במעמד שלשתם ברצון ולא בע"כ (פ"ת *ק"א).

(ב) שם - שמעון קבל עליו במעמד ג' לשלם לראובן בעד לוי מסחורה של לוי שבידו אחר שיקבל ממנה פרעון חובו שחייב לו לוי, כיון שאפשר שתזלזל הסחורה ולא יעלה לסכום חוב שמעון לאו מנה בידך הוא ולא הוי כלום, היינו שלא היתה הסחורה שוה בבירור בשעת מעמד ג' כדי חוב שניהם רק היה הדבר ספק אבל אם היתה שוה אז כדי חוב שניהם קנה מדין מעמד ג' אף שהיה אפשר שתזלזל אחר כך¹⁵⁷ (ש"ך), וי"א כיון דלוי אינו יכול לכופו לשמעון שיקח לו מהסחורה כדי חובו והשאר יחזור לו כנ"ל (סי' עד ס"ה) משום דכל זמן שלא פרע לו אינו יכול לכופו להחזיר לו כלום וא"כ לא הוי מנה לי בידך עכשיו דהא אינו יכול לתבוע עכשיו, ולא הוי כמלוה תוך זמנו דהוי ביה מעמד שלשתן משום שיבוא לידי גבייה בסוף, וזה שיכול להיות דבזמן הגבייה אם תזלזל הסחורה אין לו כלום ומשום הכי אין בו דין מעמד שלשתן כלל (קצה"ח), אמנם למ"ש בסימן ע"ד דאם אמר הלוחה מכור במה שתוכל חלק מהמשכון לגבות חובך והחזר המותר, יכול לכופו, ליתא לדברי הקצוה"ח (נתה"מ).

(ג) מנה שיש לי בידך כו' - לאו דווקא שאמר זה הלשון אלא ר"ל דבעינן שיהיה לו בידו, לאפוקי אם לא היה לו בידו כמו שיתבאר בסעיף ב', וה"ה אם אמר לו "מנה שאתה חייב לי תנהו ללוי", קנה (ש"ך), לוחה שאמר למלוה "רבית קצוצה שיש לי בידך תנהו לפלוני", י"א¹⁵⁸ שאין בזה קנין מעמד שלשתם וצ"ע לדינא (רע"א).

(ד) בפרעון חובו כו' - דוקא בכה"ג שחייב למי שהלוחה לו או שנתן לו במתנה אבל אם אינו חייב ולא נתן לו אלא שראובן עשה מעמד שלשתן שלוי יתן לשמעון מעות כדי שיקנה סחורה עבור ראובן, לא קנה מדין מעמד ג' ולא הוי אלא כשליח של לוי, דאינו נקנה במעמד ג' אלא כשהחייב מסלק עצמו ממנו ומשתעבד לשני ולא נשאר שום זכות לראשון עי' לקמן סק"?, משא"כ הכא שעדיין יש כח לראשון בו שהרי מעותיו הוא שיקנה לו בעדו סחורה (ש"ך), עי' ש"ך והיינו דוקא שיקנה לו סחורה דעדיין יש ללוי כח בו ולא הוי אלא שלוחו, אבל אם אמר ללוי שיתן לשמעון מעות בהלואה וראובן הלוחה, כיון דמלוה להוצאה ניתנה, הרי הוא כמתנה וצריך לתת הסחורה לראובן (קצה"ח). וי"א

Commented [YL265]
בל רבינו כתב
ואמר שאין נראה
לומר שתקנו מעמד
ג' בשני ענינים -
נוסף בק"נ ולא
הבנתי איך לצרפו

Commented [O266]
ועיין מ"ש בסימן
תכ"ד ??? - ???
(קצה"ח).

Commented [YL267]
י' הערה ???

Commented [O268]
ינתי הרבה כדי
שיהיה קריא וקל,
לבדוק לא
בלבבתי שום דבר

¹⁵⁶ מעמד שלשתן אינו קונה אלא בדבר המותר אבל היכא שצוה להנפקד או להלוה ליתן לחברו אבק ריבית שאינה יוצאת בדיינים לא זכה המקבל, דבמלתא דאיסורא לא תקנו דליקני (שער משפט סק"ד).

עי' לעיל סי' סו סכ"ט.

לאו דוקא מעמד שלשתן אלא אפילו היו המלוה והלוה מתקוטטין, והמלוה היה חייב לראובן, ואמר ראובן למלוה וללוה אל תקוטטו ואני אקח מהלוה לחשבון המלוה סך מעות, אם היה ע"פ מה שהיה חייב המלוה לראובן, שוב אינו יכול לתבוע ראובן מהמלוה שהוא לוחה שלו אותו הסך שקבל עליו ללקחו מהמלוה. ואם היה השטר יכול ראובן לתבוע מעותיו מהמלוה (כנה"ג הגה"ט אות ט).

¹⁵⁷ כל מעמד שלשתם מועיל רק כאשר א' חייב לשני, אבל אם ראובן ושמעון שותפים, וראובן אמר לשמעון לשלם ללוי מנכסי השותפות שיש בידו, שראובן חייב לו, מאחר ואין חיוב מא' לשני בשותפות, עד שיחלקו, ויתכן שיאבדו את הכל ולא יהיה חייב בכלל א' לשני, אין כאן מעמד שלשתם (ד"ג כלל נט ס"א).

¹⁵⁸ ט"ז לעיל סי' ט ס"א, אמנם שם איתא דווקא ללא תביעה של הנותן ריבית למקבל הריבית.

חושן משפט חלק ד'

דאינו נקנה במעמד שלשתן, בציור שהביא הקצה"ח, דעיקר מעמד שלשתן לא נתקן אלא משום תקנת המקבל, אבל שיקנה הנותן שעבוד גופו ונכסיו של המקבל אף כשעדיין לא נתן לוי המעות שבידו, בשביל זה לא נתקן תקנת מעמד שלשתן, וכיון דהמקבל לא נתחייב לראובן, משו"ה גם המקבל לא קנה (נתה"מ ופ"ת). ובעיקר דברי הש"ך במ"ש "אם עשה הסכם עם לוי שיתן לשמעון מעות כדי ששמעון יקנה לראובן סחורה א"צ ליתן לו, ולא קנה במעמד שלשתן". אין הכונה נגד הנותן והמקבל, דודאי דיכולים לחזור בהן שלא לקנות סחורה אפילו כבר הגיעו המעות ליד המקבל, רק הכונה נגד לוי, דאף שאמר לו המלוה "תן לפלוני" ומבואר לעיל (סי' קכ"א סי"א) דאומר "תן לפלוני" דמהני לענין אחריות, היינו דוקא כשכבר נתן לו, אבל ודאי דיכול לחזור בו מלידתו לו, דאינו אלא שליח של נותן והשליח יכול לבטל שליחותו, ואין המקבל יכול לתובעו, כיון דלא נעשה שליחו דהנותן ואין לו הרשאה מהנותן, יכול לוי לומר לאו בעל דברים דידי את (נתה"מ).

(ה) קנה ואין כו' - הוא הלכתא בלא טעמא למה יועיל זה לקנות בו, וחז"ל עשו קנין זה שאין לו טעם, משום תקנת השוק דמי שקונה סחורה ואין בידו מעות מעמידו אצל בעל חובו וא"צ להמתין עד שיקנה לו בקנין (סמ"ע, ש"ך), מי שהקנהו לו במעמד ג' יכול להקנותו גם הוא לאחר במעמד ג' וע"ש (ש"ך), מעמד שלשתן אינו קונה אלא בדבר המותר, אבל היכא שצויה להנפקד או להלוה ליתן לחבירו אבק ריבית שאינו יוצא בדיינים, לא זכה המקבל ולא אמרינן דהוי כאילו בא ליד המקבל (פ"ת).

(ו) ואין ראובן ולא שמעון כו' - אבל לוי יש אומרים דיכול לחזור ולגבות חובו מראובן כדלקמן סעיף ט' (ש"ך).

(ז) אף על פי שעסוקין באותו ענין - לא אמרינן שיכולין לחזור בהן כל זמן שעסוקין באותו ענין אלא בקנין סודר (עי' לקמן סי' קצה ס"ו), שאין הקנין נעשה בגוף הדבר, אבל בשאר קנינים כגון משיכה מסירה הגבהה, הואיל ונעשה גוף הקנין באותו דבר עצמו, אין אחד מהן יכול לחזור בו, הוא הדין נמי מעמד שלשתן כבר נסתלק הזוכה מעל החייב לו, והחייב נכנס במקומו, נמצא דהכל עשוי (סמ"ע), עמש"ל (סי' קצ"ה ס"ז ד"ה בשאר) (ש"ך).

(ח) וכן אין הנותן יכול לחזור ולמוחלו - אע"ג דקי"ל בראובן המוכר שט"ח שיש לו על שמעון ללוי וחזר ראובן ומחלו לשמעון, הוא מחול ואין לוי יכול לגבות משמעון כלל (סי' סו סכ"ג), שם שונה שלא מכר ראובן ללוי אלא השעבוד דנכסי שמעון שהיה בידו בשט"ח, אבל שעבוד גופו דשמעון נשאר ביד ראובן, ויכול ראובן למחלו לשמעון, וכיון שפקע שעבוד גופו דהלוה פקע נמי שעבוד נכסיו שהיו משועבדין לראובן מכח ערבות, שנכסים של בן אדם הם ערבים שלו, וכל שהלוה פטור ערב נמי פטור, ועי' עוד לעיל (סי' מט ס"ו), משא"כ מעמד שלשתן, דבאותו מעמד יצא שעבוד גופו דשמעון מיד ראובן ונשתעבד ללוי, משום הכי אין לראובן עוד זכות בו למחול לשמעון (סמ"ע, ש"ך), עי' לקמן סעיף ט' שהמחבר מביא ב' דעות בזה, וי"א דמאן דאית ליה שאין הנותן יכול למחול ס"ל כדעת האומרים לקמן בסעיף ט' דאין לוי יכול לחזור דהא בהא תליא, ואין עיקר כדבריו אלא למ"ד אינו יכול לחזור יכול לסבור או שחזור עליו או לא, וכן למ"ד שיכול לחזור בו כל זמן שלא פטרו בפירושו ולא נתן לו, יכול לסבור או שחזור עליו או לא, ויש לנתבע זכות לטעון קים לי כאלה הסוברים שיכול לחזור בו, אך י"א דבהיכא דא"ל משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך א"י למחול, י"א דאין חילוק בין א"ל משתעבדנא כו', ועי' לעיל (סי' סו סקצ"ז?)¹⁵⁹ מ"מ לענין קדושין יש להורות דאינה מקודשת אלא מספק (ש"ך), עי' ש"ך שיש לנתבע זכות לטעון קים לי כאלה הסוברים שיכול לחזור בו, ולפי דבריו יכול לחזור על זה האמצעי שמחל החוב, שהוא עצמו ישלם לו מדינא דגרמי, ואין לו זכות לומר קים לי דהמחילה לא מהני, דמ"מ כיון דהדין דמספק א"צ לשלם ממילא הוי מזיק בודאי (רע"א), כיון דעיקר תקנתא משום תקנת הסוברים ואם הסוחר לא יסמוך דעתו בטלה עיקר התקנה, וא"כ מטעם זה גבי חובות של עכו"ם כיון דלא סמכה דעתו שפיהם דיבר שוא לא תיקנו בחובות עכו"ם (קצה"ח).

¹⁵⁹ שהוא הכריע שם שאין לו זכות לחזור בו

חושן משפט חלק ד'

(ב) ⁶⁰³בד"א, כשהיה לראובן מנה ביד שמעון, אבל אם לא היה לו מנה בידו(ט), אלא שא"ל: תן מנה ללוי בשבילי ואפרענו לך, לא קנה(י), וכל אחד משלשתן יכולין לחזור בו, ⁶⁰⁴ואפילו מחל המלוה ללוה(יא)(יב), יכול לחזור בו כל זמן שלא קנה בקנין(יג). ⁶⁰⁵אפ"י פרע שמעון ללוי מקצת החוב(יד). ⁶⁰⁶ומכל מקום אם נתנו לו(טו), חוזר וגובה מראובן, מאחר שעל פיו נתן. הגה: ⁶⁰⁷וכן אם המקבל פטר הנותן לגמרי, כריד זה שהמעות צידו(טז) ליתנם למקבל, דהא לא גרע מערב לעלמא.

(ט) אבל אם לא היה מנה בידו כו' - ואין חילוק בזה בין חנוני ושולחני לשאר בני אדם (סמ"ע וש"ך).

(י) לא קנה - אפי' מאן דס"ל לעיל (סי' ס"ב) דיכול להתחייב עצמו בקנין בדבר שאין לו קצבה מודה דבמעמד שלשתן א"י לחייב בדבר שאין לו קצבה (ש"ך).

(יא) ואפילו מחל המלוה להלוה כו' - ר"ל, אפילו לוי המלוה שהלוה לראובן מחל לראובן הלוה כי נתרצה להתפרע משמעון, אפ"ה יכול לחזור על ראובן (סמ"ע), וי"א שמחילה מועיל אפילו בלא קנין אלא דכשמעון חוזר לא מהני מחילה מטעם דהוי מחילה בטעות דאטו בשופטני עסקינן ששמעון לא יתן לו והוא יפטור את ראובן כו' ודוקא כשמעון חוזר מהני המחילה (ש"ך), וי"א כיון שזה לא מחל עד שיתן לו שמעון, א"כ כל זמן ששמעון לא נתן לו, יכול גם הוא לחזור, וכשם ששמעון יכול לחזור כן גם לוי יכול לחזור דהא עדיין לא גמר הפטור עד שיתן לו שמעון וכיון שעדיין לא נתן יכול לחזור, ועוד דזה גופה הוי מחילה בטעות דהוא סבר ששמעון מחויב ליתן לו וכיון דשמעון אינו מחויב אין זה מחול, ועיקר דכל זמן ששמעון אינו נותן לו אף על גב שאינו חוזר יכול לתבוע את הלוה אלא א"כ פטרו בפירוש דמהני, או קנין דהוי כפטרו בפירוש אף אם לא יתן (קצה"ח), עיקר כהסמ"ע, וכל היכא דליכא קנין לא מהני מחילה אפילו כשאינו חוזר בו השולחני. אבל אם פטר הנותן לגמרי בין אם יתן בין אם לא יתן על פיו של השולחני, ודאי חייב השולחני, (נתה"מ).

(יב) מחל המלוה ללוה כו' - היינו שא"ל "אני מוחל לך ואסמוך על אותו פלוני", אבל כשפטר את הלוה לגמרי פשיטא דמהני כדלקמן (סי' רמא ס"ב) דמחילה א"צ קנין וזהו פירוש דברי הרמ"א "וכן אם המקבל פטר הנותן לגמרי כו" ודלא כסמ"ע סק"י(ג) (ש"ך).

(יג) כל זמן שלא קנה - פירוש, שלא פטרו לוי המלוה לראובן הלוה בקנין (סמ"ע), אבל קנין מועיל דודאי לפוטרו לגמרי נתכוין אפי' לא יתן שמעון דאי לפוטרו כשיתן לו זה לזה לא הוצרך קנין שכבר נפטר (ש"ך).

(יד) ואפילו פרע שמעון מקצת החוב - פירוש, ואפ"ה מה שנתן נתן, וצריך ראובן לשלם לו, ומהמותר כל אחד משלשתן יכול לחזור, ולא אמרינן כיון דהתחיל לקבל ממנו וזה ליתן, צריכים לעמוד בו בכולו (סמ"ע).

(טו) ומ"מ אם נתנו לו - קודם שחזר בו ראובן (ש"ך).

(טז) צריך זה שהמעות בידו כו' - דברים אלה קאי אמה שכתב המחבר לפני זה "ומ"מ אם נתנו לו חוזר וגובה מראובן כו", וע"ז כתב מור"ם "וכן אם המקבל כו", ור"ל, אם הוא בענין דנפטר הנותן מהמקבל [דהיינו לוי] לגמרי [כגון שהקנה לו לוי בקנין על הפטור], אפילו עדיין המעות ביד הלוה שלא נתנן להמקבל עדיין, ורוצה לחזור בו שלא ליתנם לו, כיון שלא היה לו בידו, אפ"ה צריך ליתנם לו. דהא לא גרע מערב דעלמא, פירוש, דערב אפילו בלא קנין משתעבד בשעת מתן מעות, או כשפוטרו על פי ערבותו להלוה לגמרי כדלקמן ברמ"א (סי' קכט ס"ג) (סמ"ע וש"ך).

(ג) ⁶⁰⁸אמר ראובן לשמעון, סתם, במעמד שלשתן: תן מנה ללוי, ולא אמר ליה: מנה שיש לי בידך תנהו ללוי, ושמעון מודה שיש לראובן מנה בידו, אלא שאומר שכיון שלא פירש: מנה שיש לי בידך, לא היה דעתו על מנה שיש לו בידו, אלא שאלוה לו מנה [שאתן] (ואתננו) לך, אין בדבריו כלום, דמסתמא על מנה(יז) שיש לו אמר, וקנה. ⁶⁰⁹וייש אומרים שלא קנה(יח).

:Commented [O269]

בל דבר שיש לו קצבה כן יכול לחייב

:Commented [O270]

ה לא סתירה לדברי הש"ך הקודם??

:Commented [YL271]

כון אין מח' ש"ך וסמ"ע ועוד האם הסמ"ע מדויק?

חושן משפט חלק ד'

(יז) דמסתמא על מנה כו' - משמע אלו אמר כן בפ"י "הלוה לי מנה ותן לו", אף על פי שהיה חייב לו מנה לא קנה לכו"ע (ש"ך), אם אמר ראובן לשמעון "תן מנה ללוי" סתם, אף דעה זו מודה דחיישינן שמא כיון על הכל בהלוואה ולא קנה כלום (פ"ת).

(יח) וי"א דלא קנה - כיון דמעמד שלשתן תקנת חכמים היא הלכתא בלא טעמא, אין לנו אלא מה שתיקנו, מנה לי בידך תנהו לפלוני, אבל כשלא הזכיר המנה לא מחזי אלא כערבות שלא בשעת מתן מעות (סמ"ע), כשלא הזכיר לו המנה לא מחזי אלא כערבות שלא בשעת מתן מעות, ומשמע להדיא מדברי הסמ"ע דמדין ערבות נמי לא מחייב אף על גב דיש בידו מעות של ראובן ועי' רמ"א לקמן (סי' קכט ס"ג) (כ"ז בפירוש דברי הסמ"ע), ועיקר דיי"א אלו לא חולקים אלא כשלא היה חייב לו אלא מנה אבל כשהיה חייב לו יותר וא"ל תן מנה ללוי קנה מדין מעמד ג' (ש"ך), אין קנין מעמד שלשתם ב"כתיבת בגד לממשלה", פי' שחייבים למכור סחורה לממשלה, ולמעשה מוכרים בפחות משווי, כיון שאינו חיוב ממון, ואפילו אם הוא חיוב ממוני, זה לא דבר קבוע שהוא עולה ויורד, ובעיקרון זה לא הפסד אלא כמשא ומתן עם הממשלה, רק המושל גונב לעצמו (ש"ך * תורת אמת).

(ד) ⁶¹⁰היה לראובן ביד שמעון כור חטים, ואמר ליה במעמד שלשתן: תן ללוי חמשים דינרים שהרי יש לי בידך כור חטים, ונתרצה, ואח"כ רצה שמעון לחזור בו, אם היו החטים פקדון ופירש: תן לו חמשים דינרים במעות מהחטים, לא קנה לוי, שיכול לומר שמעון: איני חייב למכור חטים של ראובן כדי לפרוע חובותיו. ואפילו אם יאמר לוי: תן לי חטים שוה חמשים דינרים, יכול לומר: לא ציוני ליתן לך חטים אלא מעות. אבל אמר ליה, סתם: תן לו חמשים דינרים מהחטים שיש לי בידך (יט), נעשה כאומר לו: חטים שוה (כ) חמשים דינרים, וקנה. ואם היו הלוואה אצלו (כא), אף על פי שאמר לו: חמשים דינרים (במעות), קנה, ונותן לו מעות או חטים שוה חמשים דינרים, כשער שבשוק.

(יט) אבל א"ל סתם תן לו חמשים דינרים מהחטים שיש לי בידך כו' - וה"ה אם אמר סתם "תן לו נ' דינרים שהרי יש לי בידך כור חטים" וכדנקט ברישא ה"ל כאלו אמר לו "תן נ' דינרים מהחטים שבידך", ונעשה כאומר לו "חטים שוה נ' דינרים" וקנה, אבל אם מפרש שיתן לו מעות משלו ויהיה הפקדון בידו למשכון עד שיפרע לו, או שאמר לו "תן סך פלוני כיון שאתה בטוח ממנו מחמת הפקדון שיש לי בידך" לא קנה (ש"ך).

(כ) נעשה כאומר לו חטים שוה כו' - אפי' למ"ד לעיל (סי' פח ס"י) דבפקדון דוקא קאמר, שאני התם שתובעו ואומר לו "מנה דוקא הפקדתי אצלך", משא"כ הכא שאין בידו אלא חטים, א"כ כשאומר "תן לו נ' דינרים", שהרי יש לי בידך חטים, וכ"ש כשאומר "תן לו חמשים דינרים" היינו משויות החטים קאמר וכדלקמן (סי' רנג ס"ט) באומר תן מנה לפלוני מנכסי (ש"ך).

(כא) ואם היו הלוואה אצלו כו' - כיון דמלוה להוצאה ניתנה, מתחילה בשעת הלוואה הלוה לו אדעתא דהכי שישלם לו נ' דינרין במה שיהיה בידו בשעת הפרעון חטיטין או מעות, וחשב מתחילה כמה עלו החטיטין שלוה בדמים, וקצב עליו לשלם לו אותו סך במה שיהיה לו, משום הכי אמר לו נמי במעמד שלשתן "תן לו נ' דינרין במעות", ולא משום שדעתו היתה דוקא אמעות, משא"כ אם היו החטיטין פקדון בידו, דפקדון מחזיר בעין (סמ"ע).

(ה) ⁶¹¹אמר לו: מנה לי בידך תנהו לפלוני, במעמד שלשתן, ואמר לו: אני אתנהו לך לבשארצה, וכשתובעו אומר לו: איני רוצה עכשיו, אין בדבריו כלום, וחייב ליתן לו לזמן שהוא חייב לממחה (כב), ⁶¹²וייש חולקים.

(כב) לזמן שהוא חייב לממחה כו' - דבמעמד שלשתן נכנס המקבל במקום ההמלוה בכל זכות שהיתה למלוה עליו (סמ"ע), שהמחאה היא אפי' בע"כ של לווה או נפקד וטעם החולקים דאין יכול להמחות בע"כ, וצ"ע דלקמן בסעיף ז' המחבר פסק בסתם דאפי' בע"כ יכול להמחות (ש"ך).

(ו) ⁶¹³המחאה אצל חבירו, בענין דלא קנה, אינו נאמן לומר שפרעו אחר כך (כג).

(כג) אינו נאמן לומר שפרעו כו' - דכיון דהממחה סבור שפרעו בזה שהמחאה אצל המומחה, חזקה דלא פרעו שנית, דהלוואי שיפרע אדם פעם אחת מה שחייב, ומיירי דלא

חושן משפט חלק ד'

חזר בינתים המלוה על הממחה, לומר לו המומחה לא נתחייב ליתן לי פרע לי אתה (סמ"ע), וי"א שזה דווקא כשהודה בפני ב"ד שפרעו במה העמידו אצלו הוה כאלו הודה שלא פרעו אח"כ כיון שלא טען כך בפירוש שהרי טוען לפנינו שפרעו במה שהעמידו אצלו ואיך יפרענו אח"כ שנית והלואי שיפרע אדם מה שנראה לו שהוא חייב וא"כ מה שטוען אח"כ שפרעו אח"כ הוה חוזר וטוען, ולדברי המחבר היינו דוקא שיש עדים שהוא חייב לו והמחהו אצל לוי הא לאו הכי כשטוען מיד בפני ב"ד פרעתיך אעפ"י שהמחתיך אצל לוי נאמן במגו דלהד"ם, מש"כ הסמ"ע ס"קט"ו? "דהמחבר מיירי דלא חזר בינתיים ראובן על שמעון לומר לו לוי לא נתחייב ליתן לי פרע לי את", וגם זה אמת ואם טוען שמעון בתחלה בפני ב"ד שראובן חזר עליו ואמר לו "לוי לא נתחייב ליתן לי פרע לי את" ולכך פרעו, או שטוען לפי שידעתי שלא נתחייב לוי פרעתי לו, וראובן כופר, נשבע שמעון ונפטר. אלא דמיירי ששמעון מודה לו שלא חזר עליו, אלא שאומר "אף על פי שהמחתיך והי' זה פרעון אעפ"י פרעתיך", אינו נאמן היכא דלית ליה מגו. ועל מ"ש? שנשבע שמעון ויפרע המותר, אינו חייב רק היסת דהא לא רצה לפרוע כלום שאמר שאחר כך פרע הכל אם כן הרי לא הודה בכלום אלא שאנו מחייבים לשלם המותר משום דאינו נאמן וכבר נתבאר לעיל ברמ"א (רמ"א סי' עה ס"ה, וסי' פז ס"ה) דאם נתחייב במקצת לפי שאינו נאמן בדבריו לא מיקרי מודה מקצת (ש"ך), וי"א דעיקר שכן נאמן לומר שפרעו כיון שהודה שפרעו ע"י המחאה (ט"ז).

(ז) אפילו אם לא נתרצה(כד) הלוח או הנפקד ליתן לזה שצוה המלוה או המפקד, צריך ליתנו לו על כרחו(כה), כיון שאמר ליה במעמד שלשתן(כו).

(כד) אפי' לא נתרצה כו' - ויש חולקין בזה דמעמד שלשתן לא מהני בעל כרחו, וגם צ"ע על המחבר שהוא עצמו הביא בסעיף ה' סברת החולקים וכמ"ש בס"קכ"ו? (ש"ך). (כה) צריך ליתנו לו בעל כרחו - ולאפוקי מהחולקים על זה ואומרים, יכול לומר אתה נוח לי מזה, שהוא קשה אלי ואיני רוצה להיות לוח שלו (סמ"ע).

(כו) כיון שאמר לו במעמד שלשתן - דתיקנו חז"ל תקנה זו לטובת המלוה וכנ"ל (סק"ה), ומשום תקנת השוק נסתלק מיד הממחה ונכנס המומחה במקומו (סמ"ע).

(ח) לא היה במעמד שלשתן כשאמר ליה: מנה לי בידך תנהו ללוי, לא קנה, ויכול לחזור בו, לא שנא מתנה מרובה לא שנא מתנה מועטת(כז).⁶¹⁶ ואם קנה(כה) מיד מי שהמעות בידו בתורת הודאה(כט) דאית ללוי גביה מנה(ל), אינו יכול לחזור בו(לא).

(כז) לא שנא מתנה מועטת - לא איירי כאן בעני, דבעני צריך לקיים דבריו אפילו אמר כן בעצמו שלא לפני שום אדם, משום דאמירתו לגבוה היא, או משום נדר, כמ"ש (סי' קכה ס"ו) (סמ"ע), צ"ל דהסמ"ע מיירי בפקדון דמטלטלים או מעות צרורים וחתומים, שאם הם פתוחים מותר להשתמש איתם (עי' לקמן סי' רצב ס"ז) (ש"ך), וי"א אע"ג דאין צרור ומותר להשתמש בהן מ"מ כל זמן שלא הוציא ברשותא דמרא קאי ואי בעי מאריה שיחזור לו צריך להחזיר לו פקדון בעין ואין יכול להחליפו באחרים כל זמן שלא הוציא ואינו אלא שומר שכר בשביל הנאה שיוכל להשתמש אבל מרשותיה דמאריה לא נפקא (קצה"ח).

(כח) ואם קנה - בקנין סודר כו' "אינו יכול לחזור בו" אפי' לא הוה בידו (ש"ך).

(כט) ומ"ש בתורת הודאה - "הודאה" לאו דוקא קאמר, אלא לאפוקי אם מקנה לו בלשון מתנה, דכל דבר שאין בידו ליתן לו מיד ומקנה לו בלשון מתנה, הו"ל קנין "אתן" דמחשב ליה קנין דברים (עי' לקמן סי' רמה ס"א), ואם המעות בפקדון בידו ומקנה לו בלשון מתנה, נמי לא מהני, משום דאין מטבע שהיא בעין בפקדון נקנה בחליפין ועי' עוד לקמן (סי' קנז ס"כ) (סמ"ע, ש"ך), וה"ה בתורת חיוב שמחייב עצמו ליתן (עי' לעיל סי' ס"ו) (ש"ך).

(ל) דאית ליה ללוי גביה מנה כו' - ואף על גב דאם הודה בדרך הודאה מהני אף בלא קנין אפי' בדבר שאינו נקנה בקנין כדלעיל (סי' ס"ו ולקמן סי' רמה ס"א ברמ"א) צריך הכא קנין לענין דלא מצי לטעון להשטאה או להשביע הודיתי כדלעיל (סי' פ"א ס"ז) ואף על גב דבהודא' במעמ"ש אינו יכול לטעון להשטא' או להשביע הודיתי אפי' בלא קנין וכדאי' שם ובסי' זה ס"ג הכא בלא מעמד שלשתן קמיירי (ש"ך).

Commented [O272]
א הבאתי דברי
הסמ"ע סק"ז, ולא
הש"ך סק"לא -
לבדוק

חושן משפט חלק ד'

(ט) ⁶¹⁷אמר ראובן לשמעון במעמד שלשתן: מנה שיש לי בידך תנהו ללוי, ושמעון דוחה את לוי, ולכן רוצה לוי לחזור ולתבוע מראובן, אינו יכול. ⁶¹⁸וי"א שיכול לחזור בו, כל זמן שלא פטר לוי את ראובן בפירוש(לב)(לג). הגה ⁶¹⁹ואפילו אם פטרו צפירוש, אם הטעהו בדך שיתבאר בסמוך סעיף י' וי"א, חוזר על הנותן. ⁶²⁰ומכל מקום אפילו לפי דעת זה, אינו יכול לתבוע את ראובן תחלה(לד), כל זמן שיוכל לגבות משמעון. הגה: ונראה לי להורות כסברא האחרונה(לה), ואם כן אין לנו כריכין לחלוקים שכתובים בסמוך סעיף י' וי"א(לו)(לז), כי הם חליבא דסברא קמייחא. ⁶²¹ואם נחשטל המקבל ולא תבע המעות עד שהעני הנפקד, ובטל זה לא יוכל לגבות מן הנפקד, לכ"ע אינו יכול לחזור על הנותן, דהוי ליה כאילו הראה לו מעות ליטול בחובו ולא נטלו, דפטור(לח). ואם הנפקד אומר שנתן, אם נפטר הנותן, עיין לעיל סימן כ"א סעיף ג'(לט).

(לא) אינו יכול - שיאמר לו ראובן מיד שנתרצית להפרע משמעון נפטרתי ממך (סמ"ע, ש"ך), ואף אם ראובן נשבע תחלה לשלם לו ואח"כ המחזהו אצל שמעון לשלם לו אינו יכול לחזור עליו מכח שבועתו (רע"א).

(לב) כל זמן שלא פטר כו' - "בפירוש" דהיינו שא"ל "אני פוטרך ואסמוך על שמעון", דבכה"ג כשלא היה בידו יכול לחזור בו כדלעיל סעיף ב', מה שאין כן הכא דאלו אמר "אני פוטרך לגמרי" זה פשוט (ש"ך), ע' לעיל (סי' צא ס"ג סמ"ע וש"ך ד"ה והפעולים נתרצו) ¹⁶⁰(רע"א).

(לג) שלא פטר לוי - אפילו אם שתק לוי יכול לומר לראובן "לטובתך עשיתי שנתרצית לקבל משמעון כדי להקל מעליך, אבל לא פטרתיך אם לא יתן לי" כי מעמד שלשתן הוא הלכתא בלא טעמא, אלא שעשו כן לטובת המלוה והמפקיד כו' (וכנ"ל סק"ה) וסק"ו(כו), ולא עשו התקנה שיהא נזק להמקבל (סמ"ע וש"ך).

(לד) א"י לתבוע כו' - המחבר לא דקדק במקור הדבר, אלא אם אינו יכול לגבות כפשוטו משמעון יכול לגבות מראובן ומ"ש המחבר כאן "כל זמן שיוכל לגבות משמעון" היינו כ"ז שיוכל לגבות כפשוטו משמעון ושמעון רוצה לשלם לו כפשוטו רק שדוחה קצת (ש"ך).

(לה) ונ"ל להורות כסברא האחרונה - וי"א המוציא מחבירו עליו הראיה (ש"ך, רע"א). (לו) אין אנו צריכין לחילוקים שכתובים בסמוך סעיף י' וי"א כו' - ר"ל, דשם בסעיף י' כתב דאם נמצא הלוה עני ואין לו מנה לגבות הרי זה חוזר, אמנם מה שכתוב בסעיף י"א שטוען ראובן עשיר היה והעני כו', הוא לכונ"ע, עי' לקמן סוף סעיף י' (סמ"ע), ויש חולקים כיון דיכול לחזור א"כ מה בכך שהעני והאיך נאמר מזלך גרם כיון שהיה בידו לחזור קודם לכן א"כ לאו ברשותו העני וכי בשביל זה יתחייב המקבל אם לא נתרשל הוא בתביעתו ומה גרם לו הפסד בזה (ש"ך), וי"א כהכרעה דאם הנותן המחזהו, העיקר כדברי הש"ך, אבל אם המקבל אמר להנותן שימחהו במעמד שלשתן, ומחמת ההמחאה שוב אינו יכול הנותן לתבוע את המומחה והוי כפטרו על פיו, וכיון דהעני אח"כ הרי נפסד על פיו וחייב מדין ערב, וכן מה שחולק הש"ך לקמן (סק"ל) על הסמ"ע, עיקר כסמ"ע, כיון שמחמת ההמחאה נאמן המומחה לומר שפרע להמקבל ונפטר, וזה גרם לו המקבל שציוה להמחותו, הוי כפטרו על פי המקבל ויש להמקבל דין ערב (נתה"מ).

¹⁶⁰ ז"ל השו"ע: אם הקדים בעל הבית מעות לחנוני, וא"ל: תן לפועלים סלע, אם המחם (פירוש הסיר ומסר הפועל לחנוני מן ומחה על כתף ים כנרת (במדבר לד יא)) אצל חנוני במעמד שלשתם, והפועלים נתרצו, אין לפועלים על בעל הבית כלום, והחנוני נשבע היסת ונפטר. ביאור: והפועלים נתרצו - האי "נתרצו" לאו דוקא קאמר, אלא כל ששתקו ולא אמרו בפירוש "אין לנו עסק עם החנוני" נקרא שנתרצו (סמ"ע), וי"א כל שנתרצו שלא בפניו יכול לחזור בו, ועי' לקמן (סי' קכו ס"ט) די"א דיכול לחזור בו כל זמן שלא פטרו בפירוש, והיינו שא"ל "אני פוטרך ואסמוך על החנוני" עיי"ש דברי, ולכן צריך לפרש "נתרצו" דכאן היינו שפטרו בפירוש וזה לכונ"ע שם (סי' קכו ס"ט), אבל חנוני המקיף אפילו פטרו הפועלים בפירוש יכולים לחזור וכן הוא ברמ"א (סי' קכו ס"ב), אם לא שפטרוהו הפועלים לגמרי, דאז אין להם על הבעל הבית כלום (עיי"ש סקט"ז) (ש"ך), וי"א דשתיקה אינה מהני כאן, שיכולים לומר "לא חששנו להשיבך כי לא קיבלנו עלינו", כמ"ש לעיל (סי' פא ס"ז) (ט"ז).

חושן משפט חלק ד'

(לז) לחלוקי' שכתובים בסמוך סעיף י' וי"א – היינו בהמחהו אצלו בסתם אבל מ"מ שייכים החלוקים כשפטרו בפ"י וכמ"ש הרמ"א לעיל וכ"כ הסמ"ע סק"ל (לר) (ש"ך).
(לח) דה"ל כאלו הראה לו מעות ליטלם בחובו ולא נטלם דפטור - ואין להביא ראיה מכאן דאם הלוח אמר לו למלוה מעותיך צרורים ומונחים בביתי בוא וטול אותם בחובך, ולא נטל ונאנסו, פטור. דמ"כ כאן היינו כשאותו מקום הנחת המעות הוא סמוך וקרוב למלוה, או שהמלוה אינו מקפיד לילך אחריהן לביתו דהלוח, וכמו כאן דנתרצה המקבל ליקח המעות מיד המומחה שיביאם לו או שהוא ילך אליו ולא קפיד בזה, אבל היכא דמקפיד המלוה על הליכת אחריהן לבית הלוח, ודאי אין זה השבת מלוה להיות פטור בזה מהאונסין. ואפילו בסתמא נמי אינו פטור בזה הלוח עד שיגלה המלוה דעתו שאינו קפיד כמו כאן, וכנ"ל (סי' קכ סק"י?) (סמ"ע), הכא טעמא הוא משום שפשע ונתרשל ולא תבע עד שהעני, אבל אם לא פשע ולא נתרשל בתביעתו חוזר עליו, ועיין לעיל סק"ל (לר) (ש"ך).

(לט) עיין לעיל סימן צ"א – עיי"ש סעיף ג, דכתב דאם בעל הבית הקדים מעות ונתן לחנוני ליתן לפועליו מזון כפי מה שחייב להם והן נתרצו על זה במעמד שלשתן, דנסתלקו הפועלים מבעל הבית ודינם עם החנוני, ולא חילק שם כמו שחילק כאן, דהיינו דוקא אם פטרו הפועלים לבעל הבית בפירוש. דשאני התם דטוען החנוני שנתן להפועלים, משום הכי כתב שם סתם דאינן יכולים לחזור על בעל הבית, משא"כ הכא דמודה המומחה שלא נתן לו, ומשום הכי רוצה לחזור, בזה ס"ל להרא"ש דוקא דיכול לחזור על הממחה כל שלא פטרו בפירוש (סמ"ע), ע"י לעיל (סי' צא סק"יח?) דאין חילוק בזה אלא כשיכול לחזור בו והלה טוען שפרע לו אינו כלום ויכול לחזור על הממחה שהוא בעל דברים שלו ע"ש, ועמ"ש לקמן סק"י? (ש"ך).

(י) ⁶²²אמר להם במעמד שלשתן: מנה לי בידך תנהו לפלוני, ונמצא הלוח עני ואין לו מנה לגבות ממנו, הרי זה חוזר וגובה מראובן(מ), מפני שהטעהו(ומא) ואם ידע לוי שהוא עני(מב), או שהיה עשיר באותה שעה והעני, אינו יכול לחזור בו.

(מ) ה"ז חוזר וגובה - ואפי' אם הרחיבו לו זמן מ"מ כיון דהיה עני מעיקרא בטל ההמחאה (רע"א, ש"ך * מהרש"ך), ואפילו אם הוא עני עתה וזה ספק אם היה עני בשעת ההמחאה אין לפטור הלוח, שזה ודאי חיוב ספק חזרה, ואע"פ שפטרו המלוה בפירוש ובקנין, כיון שיש טעות אין הקנין כלום (ש"ך * מהרש"ך, רע"א * אורים גדולים).

(מא) מפני שהטעה - כשידע הממחה מעיקרא שעני היה, אפילו פטרו בפירוש לא מהני, אבל כשלא ידע הממחה הוא מקח טעות, וחוזר, כל שלא פטרו בפירוש (סמ"ע), וי"א דוקא כשעשו ערמה אבל לא עשו ערמה אף על פי שלוי לא ידע שהיה עני פטור ראובן, וי"א דדוקא בערמה שמיד אחר ההמחאה הלך לו למדינת הים, אבל סבור שהוא עשיר והוא עני בין שהממחה יודע בו ובין שאינו יודע בו פטור דה"ל לשאלו עליו, ואפשר לומר קים לי כ"א השני, ואם הוא שאל עליו, וענו שהוא עשיר, אז לא מחל שעבודו. אבל אם המלוה הי' בשטר וי"א אף על גב שפטרו אותו בפירוש, אפילו אם כתב ההמחאה בשטר, כל שלא כתב הפטור עלגבי השטר. ואם טען לוי שהי' שמעון עני והטעהו (סעיף יא) וראובן אומר עשיר הי' והעני על ראובן להביא ראיה ואח"כ יפטר מחוב לוי, כמו המחזיק שובר בידו אומרים לו קיים שוברך והפטר וכן כאן בכתיבת ההמחאה משובר דאומרים לו קיים שוברך והפטר ועוד כל שלא הוציא המלוה שטרו מתחת ידו לא פטור מכל וכל. ועיקר דלדעת הי"א השני הנ"ל אף כשלא כתב בפירוש פטור ע"ג השטר אלא כיון שהמחהו בסתם אין לך שובר גדול מזה, ועוד אפשר כיון שיש לחבירו שטר בידו ה"ל כגבוי ולא מצי האי למימר קים לי, והעיקר כיון שאנו דנין עכשיו על השטר אם הוא פרוע או לא, מצי למימר קים לי שהשטר אינו כלום אמנם אין לומר קים לי בהך דידע הממחה שהוא עני, שבזה שהוא דעת יחיד, אבל בלא ידע ראובן שהוא עני יכול לומר קים לי (ש"ך), אע"ג דאין אונאה לשטרות (לעיל סי' סו סל"ח ולקמן סי' רכו סכ"ט) היינו דוקא במוכר שטר חוב בכתיבה ומסירה דכיון דהשטרות אין גופן ממון אימעטי מדין אונאה, אבל מוכר חובות בעל פה ע"י מעמד שלשתן יש להם אונאה דחובות גופייהו הוי גופו ממון, ומזה נראה דהוא הדין ביש לו עד אחד שנתן לו חוב אחד בעל פה ע"י מעמד שלשתן והוא כופר דצריך לישבע שבועת התורה להכחיש העד דכיון

Commented [O273]:
כונן? ולכן אין מח'
טור וב"י??

חושן משפט חלק ד'

דתובע אותו גוף החוב הוא גופו ממון, ואף על גב דמעמד שלשתן אינו אלא דרבנן אפילו הכי שייך בכפירתו דין שבועת התורה וכמו שמבואר אצלנו (סי' פז סקל"ב) דבכל מילי דרבנן נשבעין שבועת התורה דכיון דהפקר ב"ד הפקר הרי הוא שלו כמו קנין שקנוי לו מן התורה (קצה"ח)¹⁶¹.

(מב) ואם ידע כו' – עי' לעיל סק"ל (לו) שב' בבות אלה הם לכו"ע (סמ"ע), משמע הא מן הסתם אמרי' מסתמא לא ידע דאטו בשופטני עסקינן ולפ"ז אינו יכול ראובן להחרים סתם מיהו י"א שיכול ראובן להחרים סתם על מאן דידע שהיה עני ועכ"ז עשה קנין מעמד שלשתם (ש"ך).

(יא) טען לוי שהיה שמעון עני והטעהו(מג), וראובן אומר: עשיר היה והעני, אם החוב שנתחייב ראובן ללוי הוא בשטר(מד), על ראובן להביא ראיה(מה), ואם לא יביא ראיה, אם יש נאמנות בשטר גובה לוי חובו בלא שבועה, ואם אין בו נאמנות, ישבע לוי ויטול(מו). ואם היה מלוה על פה(מז), נאמן ראובן בשבועת היסת(מח) לומר: עשיר היה באותה שעה(מט).

(מג) טען לוי שהיה שמעון עני כו' – י"א מדלא נקט "טען לוי שלא ידע שהוא עני וראובן אומר שידע שהוא עני", כגון שאמר לו בינו לבינו ואעפ"כ קבל עליו, משמע דבכה"ג אין ראובן נאמן, ואפי' בחוב בעל פה הוי כמגו במקום עדים, ועיקר בחוב בשטר יכול להשביעו היסת שלא ידע שהוא עני כיון שטוען ברי שידע כגון שהודיעו שהרי הוא טוען בכרי ידעת וקבלת על עצמך ולא יהא אלא טוענו מחלת לי חובך שבשטר ועי' לעיל (סי' פב ס"ו ו-יא) דיכול להשביעו היסת לאחר הפרעון לכ"ע וכן בחוב בעל פה יכול לטעון מחלת לי במגו דלהד"ם או במגו דפרעתי כדלעיל (סי' עה ס"ז) ולא אמרי' אגן סהדי דלא מחל לו דאטו בשופטני עסקינן שימחול לו חובו אלא אמרי' דילמא פיוסי פייסי ונתרצה למחול וה"ה הכא (ש"ך).

(מד) הוא בשטר - פירוש, בשטר מקוים, דאל"כ חספא בעלמא הוא כנ"ל (סי' פב ס"א וסי' מז ס"ו) (סמ"ע, ש"ך).

(מה) על ראובן להביא ראיה כו' - נאמנות מפורש כבי תרי מבטל הראיה בעדים שמביא, וכן סתם נאמנות לענין שבועה כדלעיל (סי' עא ס"א) (ש"ך), ואם טען לוי טענת שמא, ג"כ על ראובן להביא ראיה, דטענה גרועה היא ואינו נאמן אלא במיגו דפרעתי, וכשטוען שמא ג"כ לית ליה מיגו (נתה"מ).

(מו) ישבע לוי ויטול - פירוש, נשבע שבועה חמורה [בנקיטת חפץ - ש"ך], כדין המוציא שטר חוב שאין בו נאמנות על חבירו דנשבע שבועה חמורה ונוטל כנ"ל (סי' פב ס"ב) (סמ"ע, ש"ך).

(מז) ואם היה מלוה על פה - כצ"ל, ותיבת לא נמחק (סמ"ע).

(מח) בשבועת היסת - במיגו דאי בעי אמר פרעתיך דהיה נאמן בהיסת (סמ"ע, ש"ך), וה"ה במגו דלא היו דברים מעולם (ש"ך).

(מט) עשיר היה באותו שעה - ולסברא האחרונה דלעיל סעיף ט', אפילו היה עשיר יכול עתה לחזור ולא שייכים דינים אלו אלא בפטרו בפ"י וכנ"ל (סק"ל) (לו) ו-(לז) (ש"ך), עי' לעיל סק"מ (מ) (רע"א).

(יב) ראובן שאמר לשמעון(נ): שטר חוב שיש לי בידך תנהו ללוי, והיה זה במעמד שלשתן, כל שלא חזר בו ראובן, חייב שמעון ליתנו ללוי. אבל אם חזר בו ראובן, לא. ואם כתב לו שהקנה לו הוא וכל שעבודו והמחהו אצל זה שמופקדים בידו, אינו יכול לחזור בו.

(ג) ראובן שאמר לשמעון כו' - דין זה כבר כתב לעיל (סי' סו ס"כ), ושם כתב הדין בטעמא של דבר, ע"ש סי"ט (סמ"ע, ש"ך), עיי"ש (ד"ה ?) שכתבתי שצ"ע דאף אם כתב לו שהקנה לו הוא וכל שעבודו והמחהו אצל זה יש חולקין דיכול לחזור בו (ש"ך), ועיי' מה שכתבתי בזה שם (סקכ"ד ?) (קצה"ח).

¹⁶¹ עי' לקמן רכז סכ"ט ד"ה עבדים שיש חולקים על הקצה"ח. ועי' ערך ש"י אפילו בדבר שאין האונאה חוזר מ"מ איסור לאו יש בו כיון דתקונו רבנן הקנין לא תקנו לרשעים שיעשו בו עבירה.

:Commented [O274]
דין נאמנות נצרך?
שהוא המשך

:Commented [YL275]
יין שב שמעתא
בשמעתא ה' פט"ז
בזה (קצה"ח

:Commented [O276]
מה
שהקצה"ח מביא
שצריך לפי ר"ן מיגו
דזכי לנפשי במעמד
שלשתם, האם יש
להביא?

חושן משפט חלק ד'

(יג) אם לאחר שנתרצה הלוח או הנפקד ליתן למקבל, אומר: עיינתי בחשבוני ולא היה לו אצלי כלום וטעיתי במה שהודיתי לו,⁶²⁶ אם יכול לברר בעדים שהוא אומר אמת, פטור, אפילו היה בעדים כשנתרצה(נא) ליתן לו, וחייב הנותן(גב) ליתן למקבל אם נתנו לו בפרעון חובו(נג). ואם אינו יכול לברר הטעות,⁶²⁷ אם המחזה בפני עדים, וגם קבע זמן למקבל ליתנו לו לזמן ידוע, והוא בתוך זמנו,⁶²⁸ אינו נאמן לומר: טעיתי(נד). וכן אינו נאמן לומר: משטה הייתי כך(נה)(נו). ואם לא המחזה בעדים, יש מי שאומר שנאמן לומר: טעיתי(גז), במגו דלהד"מ(נה), או במגו דפרעתין(נט), אם הוא אחר זמן והדין בין הנותן למקבל(ס).⁶²⁹ ויש מי שאומר(סא) דאינו נאמן לומר: טעיתי(צמיגו דפרעתין), דאין כאן מגו, דהוי כמגו במקום עדים, דלא שכיח שיטעה, אלא אדרבה אדם מדקדק היטב קודם שיודעה(סב). הגה: ⁶³⁰וכן נראה לי עיקר. ⁶³¹ודוקא אם הודה לו צפני עדים, אבל אם הודה לו כלל עדים, יכול לומר: טעיתי, ואפילו אם נתן לו כתב ידוע, נאמן לומר: טעיתי, צמיגו דפרעתין(סד), כן נראה לי, ודלא ⁶³²כיש חולקין על זה. ועיין לעיל סימן פ"א סעיף כ"ג.

(נא) אפי' היה בעדים כשנתרצה כו' - וגם קבע לו זמן והוא עדיין תוך זמנו בענין דלית ליה מגו כלל פטור כיון שמברר הטעות בעדים וע"ל (סי' פא ס"כ סק"?) (ש"ך).

(גב) וחייב הנותן כו' - אפילו לסברא קמייתא שכתב המחבר בסעיף ט', דשאני הכא דנמצא דטעות מעיקרא הוה (סמ"ע).

(גג) ומ"ש אם נתן לו בפרעון חובו - לאפוקי אם נתן לו במתנה, דיכול לומר אם הייתי יודע שאינו חייב לי לא הייתי נותן לו במתנה (סמ"ע ש"ך).

(גד) אינו נאמן לומר טעיתי - דכיון דלית ליה מיגו דלהד"ם, דהרי המחזה בעדים, וגם אין לו מיגו דפרעתי לך, דחזקה היא דאין אדם פורע בתוך זמנו כנ"ל (סי' עח ס"א), אינו נאמן לומר טעיתי דטענה גרועה היא דאדם מדקדק בחשבון קודם שמודה לו (סמ"ע).

(גה) וכן אינו נאמן לומר משטה כו' - דמעמד שלשתן הוא כקנין (לאו קנין ממש דהא נאמן לומר פרעתי אלא כקנין בשעת המחאה שמקנה לו) ובקנין א"י לומר משטה הייתי כך (עי' לעיל סי' פא ס"ז), ואפילו לא אמר "אתם עדיי", ועוד דלמה ישטה בשלישי שלא ידע כלום אם חייב לו אם לאו, ואפי' לא המחזה בעדים או שלא קבע זמן לפרעון בענין שיכול לומר להד"מ או פרעתי, א"י לומר משטה הייתי כך מהני טעמי, וזה אפילו שלא בעדים (סמ"ע ש"ך), ועוד, דלא שייך לומר משטה אני כך אלא בתובע מחבירו, לפי שכשתובע לו שלא כדין מודה לו כדי להשטות בו, כמו שהשטה הוא בו כשתבעו מה שלא היה חייב לו, אבל ללא תביעה אין מקום לומר כך (סמ"ע).

(גו) משטה הייתי כך - וכן שלא להשביע עצמי לא מצי למימר (עי' לעיל סי' לב ס"א וסי' פא ס"ז), דלא שייך לטעון טענת "השבעה" כי אם כשהודה מעצמו בלא תביעת חבירו שחייב לו (סמ"ע).

(גז) שנאמן לומר טעיתי - ונשבע שבועת היסת למקבל ונפטר והמקבל חוזר ותובע לנותן לסברא האחרונה דלעיל סעיף ט' ולסברא הראשונה דלעיל שנסתלק גם הנותן פטור אלא שנשבע שבועת היסת למקבל שהיה לו בידו כשהמחהו (סמ"ע וש"ך), ומ"ש ברישא "נשבע שבועת היסת למקבל" לא נקט "למקבל" אלא משום שרוצה לפטור עצמו ממקבל וא"כ כיון שהוא בא בכח הנותן והנותן אומר ברי שאין כאן טעות צריך לישבע אבל אם אין הנותן אומר ברי כגון שטוען שכחתי החשבון או שמת או שהלך למדינת הים (ע"ל סי' קכח סקנ"ט?) או כשהנותן רוצה למחול השבועה למומחה ולשלם למקבל אין המקבל יכול להשביעו למומחה דהא אין לו עליו אלא טענת שמא ומעולם לא היה לו אצל המומחה כלום. אבל בסיפא נשבע הנותן שבועת היסת למקבל, אף על גב שאין המקבל טוען ברי, מ"מ כיון ששלו היה ביד הנותן והמומחה אומר ברי שטעה מצרפין טענת המקבל והמומחה להדדי ומשבעינן בכה"ג והכי מחלקינן לעיל (סי' קכא סקמ"ו), מיהו י"ל דהכא גם ברישא צריך לישבע אף על גב דאינו טוען רק שמא דאע"ג דבכה"ג לעיל (סי' ק"א סקנ"ט) א"צ לישבע, שאני הכא כיון שאינו נאמן לומר טעיתי אלא במגו דפרעתי, וכי היכי דבפרעתי היה צריך לישבע ה"נ בטעיתי צריך לישבע וכה"ג אמרי' לעיל (סי' קכא ס"ה) דהיכא דנאמן לומר החזרתי וכה"ג משום מגו דנאנסו צריך לישבע שבועה חמורה כעין נאנסו וכן לעיל (סי' עח סקמ"ז?) ואין לחלק ולומר דהתם דכיון

חושן משפט חלק ד'

דהיסת עכ"פ צריך לישבע לכך צריך לישבע שבועה חמורה כעין אותה טענה שהיה יכול לפטור עצמו, משא"כ הכא דא"צ לישבע כלל, דהא התם הך שבועה דהחזרתי ליתא במשנה כלל, וקודם שנתקנה שבועת היסת היא, אלא דילפינן לה מדהוה בעי אשתבועי אי טעין נאנסו ה"ה החזרתי אם כן ה"ה הכא. ויצא לנו מכאן דין חדש בכל דוכתי דאין הנתבע נאמן אלא משום מגו, אף על גב דאין לתובע טענת ברי, צריך לישבע היסת, כגון בטוענו "מה אתה עושה בתוך שלי", והלה אומר "של אביך היתה ולקחתיה הימנו", דאינו נאמן אלא במגו דשלא היתה של אביך מעולם, כדלקמן (סי' קמט ס"כ) צריך לישבע היסת שלקחה מאביו אף על גב דאין לתובע טענת ברי (ש"ך).

(נח) במיגו דלהד"ם - כיון שלא היו עדים בדבר לא חשש להודות, דמימר אמר אם אמצא שטעיתי הדרנא בי למימר להד"ם, כיון דליכא דמסהיד עלי (סמ"ע).

(נט) או במיגו דפרעתך כו' - ר"ל, "או" אפילו המחזה והודה לו מתחילה "בעדים", מ"מ כשטוען עתה לאחר זמן פרעון טעיתי מתחילה בחשבוני, נאמן במיגו דאי בעי אמר פרעתך אחר שהגיע זמן הפרעון, ועי' לעיל (סי' עח ס"ג) (סמ"ע), היינו כשהמחזה בעדים כשהוא אחר זמנו או כשלא קבע זמן לפרעון (ש"ך).

(ס) והדין בין הנותן והמקבל - עיין מ"ש לעיל ס"ק(נז) (ש"ך).

(סא) יש מי שאומר כו' - ועיקר דברי הרמ"א (ש"ך).

(סב) אדם מדקדק היטב קודם שיודה - אפילו בלא עדים דלא כרמ"א (סמ"ע), וי"א שזה דווקא בפני עדים אפילו למחבר (ש"ך).

(סג) ואפילו אם נתן לו כתב ידו כו' - דכתיבת ידו אינה כהודה בעדים, דהרי יכול לומר על כתיבת ידו אמנה הוא או חתמתי שמי על המגילה כדי לקיים חתימתי בב"ד, ומצאה זה וכתב עליו האי שטרא, וכנ"ל (סי' סט ס"ב), וזה עיקר דלא כ"א. וי"א דאכתיבת ידו אינו נאמן לומר טעיתי. ועיין שם דאינו נאמן לומר פרעתי אכתיבת ידו (סמ"ע). ועיקר דיכול לומר טעיתי במגו דפרעתי בכתב ידו אף על פי שהוא מקיים כנ"ל (סי' פא סכ"ג סק"ס?) דאפילו בהודה לפני עדים נאמן לומר טעיתי במגו דפרעתי (ש"ך), החשבונות שכותב אדם על פנקסו בינו ובין עצמו אינו מדקדק כ"כ כי חושב בלבו שאם יטעה שיוכל לכוין החשבון פעם אחרת וכו' ולא מבעיא על ידי מגו אלא אפילו בלא מגו, ולכן נאמן לומר שטעה וכ"ש במכתב ששולח לשותפו לא מדקדק בחשבון כי יודע שאם יטעה חבירו יכוין החשבון (ש"ך * מבי"ט), התובע חבירו בכתב, והוא ענה לו וכתב לו כתב ושלח לו תשובה על תרעומותיו ודקדק לכתוב כך וכך ענינים, הוה כהודאה גמורה ואינו יכול לומר טעיתי, וי"א דנאמן לומר טעיתי. אחד ששלח מעות לסוחר שלו על חובו, וכתב לו באיגרת שעוד חמשים זהובים ישלח לו בקרוב, ועתה טוען טעיתי בחשבוני. לדברי הסמ"ע הרמ"א סובר דאפילו באיגרת שכולה כתב ידו דאינו יכול לומר חתמתי על המגילה, וכן אמנה אינו יכול לומר, מכל מקום אינו כהודאה בעדים ונאמן לומר טעיתי במיגו דפרעתי. עוד, עי' ש"ך (סק"סד) דאפילו נגד הודאה בעדים נאמן לומר טעיתי במיגו דפרעתי. ואפילו מי שסובר שאינו נאמן לומר נגד כתב ידו טעיתי במיגו דפרעתי, טעמם הוא דמסתמא אדם מדקדק קודם שיתן כתב ידו שיהא חשבונו ברור בלא טעות, והיינו בכתב ידו שנותן מתחילה ביד זה שכנגדו לראיה על החוב, אבל איגרת שעיקרה היה ששלח מעות וכתב לו שיקבל כך וכך, וכתב לו שאל ירע בעיניו שאינו שולח יותר כי ישלח לו עוד חמשים זהובים בקרוב, אין עיקר האיגרת הזו להודיע שהוא חייב לו עוד חמשים זהובים, רק אגב גררא כתבו ולא דרך הודאה, בזה אולי גם החולקים מודים שנאמן לומר טעיתי בחשבוני במיגו דפרעתי (פ"ת).

(סד) במגו דפרעתי - דוקא במגו דפרעתי אינו נאמן כיון דאיכא עדים בהמחאה אבל במגו דלהד"מ לכ"ע נאמן ועי' לעיל (סי' פא סכ"ג סק"ס?) דבלא מגו (כגון שהעידים מעידים שלא זזה ידם מתוך ידו עד עתה או שמעידים שהוא תוך זמנו) לכ"ע לא יוכל לטעון טעיתי, ודוקא כאן בהומחה במעמד שלשתן הוא דלא מהני מגו דפרעתי לומר טעיתי דחזקה שלא טעה כיון שהודה בפני עדים בשעבוד מעמד שלשתן אבל היכא דלא שעבד נפשיה במעמד שלשתן אף על גב שהודה בפני עדים יכול אח"כ לומר טעיתי במגו דפרעתי אא"כ הודה בפני ב"ד (ש"ך).

:Commented [O277]
לש לעבור עוד פעם

:Commented [O278]
"ך סק"נח ופ"ת
סק"ו הוא מח'
בענין מיגו,
ולמעשה?

:Commented [YL279]
בדוק שהש"ך
במקום הנכון

חושן משפט חלק ד'

(יד) ⁶³³אם הנותן מודה שמעה בחשבון(סה), והמקבל אינו יודע אם טעה אם לאו, אם נתנו למקבל בשביל חוב שהיה לו עליו והמחהו אצלו ליפרע ממנו, אם יש לו נכסים לנותן(סו) שיכול המקבל ליפרע ממנו, נאמן הנותן לומר שמעה, ויחזור המקבל ויגבה חובו מהנותן. אבל אם אין לו נכסים, או שהוא גברא אלמא והשני נוח לו ליפרע ממנו, לא מהימן. ⁶³⁴ואפילו יש עד אחד שמעיד כדנריוס(ז). ואם מתנה היא(סח), אינו נאמן כלל, אפילו יש נכסים לנותן ואינו גברא אלמא, צריך הנפקד ליתנו למקבל וחזור וגובה אותו מהנותן(סט).

(סה) אם הנותן מודה שמעה בחשבון - והוא בענין שאין המומחה נאמן לומר שמעה ע"פ מה שנתבאר בסעיף י"ג (ש"ך).

(סו) אם יש לו נכסים להנותן כו' - כיון דיש לו לשלם והרי הוא רוצה לשלם ומודה שהיה טעות אנן סהדי דקושטא קאמר שהרי מפסיד לעצמו בהודאתו ואינו מפסיד להמקבל כלל שהרי המקבל משתלם ממנו כמו שהיה משתלם מן המומחה ואינו בדין שיאמר כבר נסתלקתי ממך כיון שאין לו להמקבל שום הפסד בזה ובכגון זה כופין על מדת סדום (ש"ך).

(סז) ואפי' יש עד א' כו' - דהנותן נוגע בעדות דיש לחוש לקנוניא דיש לחוש שיחלוק הנותן עם המומחה הלכך אף שיש כאן עד א' שמעיד להמומחה לא הוי אלא ע"א ואינו כלום בכה"ג (ש"ך), וכל זה שאין המומחה נאמן לומר "טעיתי" במגו ד"פרעתי" ואי לאו העד הי' מחויב לשלם נמצא שאין העד יוכל לפטרו ממנו אבל אם הוא בענין שבלא העד היה נאמן לומר טעיתי במגו דלהד"ם או במגו דפרעתי אלא שהיה צריך לישבע עכשיו שיש ע"א פוטרו משבועה אף על גב שלא היה נאמן אלא מכח מגו וכמ"ש לעיל (סי' פז ס"ו) (ש"ך).

(סח) ואם מתנה היא כו' - הטעם, דאם לא יגבה מזה יפסיד. ודומה לזה כתב לעיל (סי' קטו ס"ג) דבמקבל מתנה עשו תקנה דלא יפסיד (סמ"ע), שהרי אין הנותן צריך לשלם להמקבל מתנה שהרי יכול לומר אלו ידעתי שיש טעות לא הרשתי להמומחה ליתן ואין נאמן בהודאתו היכא דחב לאחרים לפי שיש לחוש לקנוניא שמא חזר עתה ממתנתו שנתן לזה ואומר שהמומחה אומר אמת ויחלוק עם המומחה (ש"ך).

(סט) חוזר וגובה אותן מהנותן - כיון דהנותן הודה דאין לו בידו, ובגרמתו הוכרח ליתן לזה המקבל. וה"ה ברישא באם נתן לו בשביל חוב והוא גברא אלמא או שאין לו, דקאמר דאין הנותן מהימן וצריך המומחה ליתנו להמקבל, גם שם חוזר המומחה על הממחה (סמ"ע), וי"א שכל זה דווקא בענין שחייב הנותן לחזור ולשלם לו וכגון שהמומחה היה מסופק בדבר ואמר להנותן בינו לבינו שיודה להמקבל בסתם בחזקת שיש לו בידו ואף אם יזכור שלא יהי' לו בידו ילוה לו משלו ויתן לו ויחזור וישלם לו ואח"כ נזכר שאין לו בידו ואינו רוצה ליתן לו באמרו כי איני מחויב להלות לו וליתן בעדו והב"ד פוסקים שמחויב ליתן לו מחמת שהודה בסתם והנותן צריך לחזור ולשלם לו כיון שאמר לו ליתן אף אם לא יהיה בידו והוא נותן על פיו וכדלעיל ס"ב (ש"ך), ועיקר כסמ"ע (נתה"מ).

(טו) ⁶³⁵אם המקבל מודה ¹⁶²שמעה בחשבון, והנותן אינו מודה, הנפקד פטור בלא שבועה(ע) (ע"א), והנותן צריך לישבע(עב) (עג) למקבל אם המחהו בשביל חוב שהיה לו אצלו. אבל אם המחהו במתנה שנותן לו, פטור בלא שבועה(עד).

(ע) הנפקד פטור - שהרי מיד כשהמחהו הנותן להמקבל אצל הנפקד ונתרצה ליתן לו נסתלק הוא ממנו ודינו עם המקבל, והרי הוא מודה לו דאין להנותן ביד הנפקד כלום, וזה אפילו לפי סברא השניה (לעיל ס"ט) דאין הנותן נפטר מהמקבל עד שיפטרנו בפירושו, הא כבר נתבאר שם דאפילו לאותה סברא המקבל צריך לחזור על המומחה תחילה, אולי יוכל להוציא מידו, וכאן המקבל עצמו בהודאתו הוא שגרם לנפשו דאינו יכול להוציא מידו (סמ"ע).

Commented [O280]
ם בש"ך זו וגם
בסק"סג לא הבאתי
הענין של אלם,
האם נצרך

Commented [YL281]
ערה.

¹⁶² נראה שהיה יותר טוב לומר "אומר שהנותן טעה בחשבון, ולא חייב לנפקד כלום".

חושן משפט חלק ד'

(עא) פטור בלא שבועה - דמתנה בטעות היתה, ואפילו אם יודה גם הנותן דאין לו ביד המומחה כלום, כבר נתבאר בסעיף י"ג דפטור הנותן, מהאי טעמא דמתנה בטעות היתה, וכמ"ש שם (סקל"ד?) (סמ"ע).

(עב) והנותן צריך לישבע וכו' - היינו רק לסברא הראשונה לעיל סעיף ט' דלא כסמ"ע לעיל סק"ע), וכל שלא פטרו בפ"י אף על פי שהמקבל מעיד שטעה המקבל חוזר וגובה מהנותן ועמ"ש"ל סק"ס (סו) (ש"ך).

(עג) צריך לישבע למקבל כו' - דאמר ליה החשבון היתה באמת, וזה שהודאת אינך נאמן לחייב אותי ואפי' אמר לו שכחתי החשבון, הוא פטור, שזה דומה לדין שהתובע אמר מנה לי בידך והנתבע אומר איני יודע דפטור (&) (ש"ך), ע"י ש"ך, ועיין מ"ש בזה לעיל (סי' עה סק"ו?) (קצה"ח), ע"י ש"ך לקמן (סי' רלב סקט"ו?), וצ"ע, ועיין מה שכתבתי שם [סק"ט?] (פ"ת).

(עד) פטור בלא שבועה - ואפי' מודה הנותן שאין בידו כלום דמתנה בטעות היתה והרי לא נתחייב ליתן לו אלא שנתן לו ע"פ מה שהיה סבור שיש לו בידו ועכשיו שאין לו בידו אין לו עליו כלום (ש"ך).

(טז) אמר ליה במעמד שלשתן ליתן לבעל חוב מנה, והתחיל ליתן לו, ואחר כך נמצא שטעה בחשבונו ואינו חייב כלום, אף על פי שפטור מליתן לו יותר, מ"מ מה שנתן כבר, נתון, ואינו יכול להוציא מידו (עה).¹⁶³

(עה) ואינו יכול להוציא מידו - דאמרינן דנתן לו כדי לקיים דבריו שאמר ליתנם לו, אפילו אם ידע דלא נשתעבד כיון דלא היה חייב להנותן כלום, אפי"ה ניחא ליה דליקום בהימנותיה, והשתא הוא דהדר ביה שלא ליתן לו המותר, וכל זה מיירי בהודאה לו מתחילה שלא בפני עדים, דאי בפני עדים לא היה נאמן לומר אפילו על המותר טעיתי, דאדם מדקדק קודם שמודה בפני עדים וכנ"ל (סקל"ה?), ואפי"ה אינו נאמן לומר טעיתי כדי להוציא (סמ"ע וש"ך), ראובן חייב לשמעון סך מעות, ולוי גיסו של ראובן חייב לכל א' בנפרד, ויום א' היה ריב בין ראובן ולוי, ושמעון שמע ואמר "אם הריב הוא מפני החוב, אני אקח לחשבונך מלוי סך חמשה אלפים" כל זמן שאין לא קנין ולא מעמד שלשתם, ולא מחילה בפירוש, אין בזה כלום, וכל מה שכתוב כאן בסעיף היא כאשר היה מעשה שעבר הכסף מיד ליד, שאינו נאמן לומר שטעה להוציא מידו של המקבל, או משום דאמרינן דעתיה במאי דיהיב כבר דניחא ליה דליקום בהימנותיה (ש"ך * מהרש"ך), וי"א דאם מתחילה ידע שטעה שאין לראובן אצלו כלום, ונתן ע"פ ציווי ראובן ללוי דינר, ודאי דאינו יכול לחזור ולהוציא מיד לוי, וא"כ, זה שנתן ואח"כ נתברר בעדים שטעה, אנו אומרים, ברור דקודם שנתן היה מדקדק, וידע שטעה, כי כלל הוא קודם נתינה אדם מידק דייק כה"ג במכל שכן דהודאה, ועל כרחק מה שנתן נתן בשליחות ראובן, וממילא אינו יכול לתבוע שוב מיד לוי, ומש"ה, אף שהעדים מעידים שטעה, מ"מ הא אינן יכולים להעיד שלא ידע קודם הנתינה מהטעות, וכיון דליכא עדים, הך חזקה דמידק דייק במקומה, ואמרינן דידע שטעה ובשליחות ראובן נתן, וזכה לוי במה שקיבל (נתה"מ).

(יז) ראובן חבר חכירות מהקהל, ונתחייב להם בסך דמי החכירות לפרוע לזמן פלוני, והקהל היו חייבים (עו) לשמעון חמשים זהובים, העמידו הקהל לשמעון אצל ראובן ואמרו לו במעמד שלשתן שיתן לו מאותו חכירות חמשים זהובים, אחר כך נתבטל החכירות מדעת ראובן (עז) (עה), מאחר שבישעה שאמר ליתן (עט) לשמעון היה חייב להקהל, אף ע"פ שנתבטל החכירות אחר כך, (מדעתו), חייב ליתן לשמעון.

(עו) והקהל היו חייבים כו' - עיקר הטעם שנתחייב החוכר לשלם בתורת חוב כגון שנתחייב להם בקנין או בשטר או שחייב עצמו באיזה חיוב אחר לשלם חוב גמור וא"כ

¹⁶³ ראובן שמכר לשמעון ג' בגדים, ולפי שלא היו בידו בא ראובן והעמיד לשמעון אצל לוי ואמר לו בגדים שיש לו בידך תנם לשמעון, ונטל קנין בפני עדים שמחייב לתת לשמעון ג' בגדים מבגדי ראובן הנמצאים אצלו מתוקנים. ושוב חזר בו לוי ולא רצה ליתן לשמעון כלום, מפני שבאותו שעה לא היו בגדים בידו כי אם צמר. חייב לוי לתת לשמעון הבגדים (כנה"ג הגה"ט אות טל).

חושן משפט חלק ד'

לא דמי לדלקמן סעיף שאחר זה דהוי שכירות. וזה שכתוב "לזמן פלוני" אינו מעלה או מוריד, דה"ה אם נתחייב לשלם מיד (ש"ך).

(עז) מדעת ראובן - נראה דר"ל אף על פי שראובן הסכים ג"כ לבטל החכירות וה"ה אם נתבטל אח"כ מאיזה סבה אחרת אפי' בע"כ של ראובן חייב מטעם שבשעה שאמר ליתן היה חייב להקהל ולזה כתב המחבר אח"כ בסתם "אף על פי שנתבטל החכירות אח"כ", והרמ"א שהוסיף תיבת "מדעתו" אינו מובן (ש"ך), **ראובן** שהשיא בתו לשמעון וביקש מיהודה שיתן שטר חוב עבורו לחתנו שמעון על סך מאה זהובים שישלם לו אחר חצי שנה. ואחר החתונה היתה קטטה, עד שמרדה עליו בת ראובן ותפסה מטלטלין ובתוכם השט"ח הנ"ל ומסרה הכל לאמה, ויהודה היה חייב בשט"ח לראובן סך ג' מאות ולא רצה לשלם עד ששמעון יתן לו פטורים או היא תחזיר לו השט"ח הנ"ל. יש לה זכות לתפוס נדוניא, וגם יצא הדין שיהודה ישלם השט"ח שחייב לראובן, אך אותן מאה זהובים ישליש ראובן אצל ב"ד שאם יתפשרו הזוג וידורו יחד שישלם לחתנו סך מאה זהובים הנ"ל. וביקש יהודה להחזיר לו השטר חוב שלו, וטענו ראובן ואשתו שנסרף ויגידו כן בחרם בית דין, ועלה בדעת ב"ד להכריז לבטל השט"ח. אחר זה בא לוי בעל חובו של שמעון חתנו וביקש לעקל המעות שביד ב"ד, וטען שהמעות שייכים לו כי שמעון נתן לו המאה זהובים הנ"ל במעמד שלשתן, ויהודה הודה לדבריו ששמעון ציוה לו במעמד שלשתן, והגיד בחרם שהשט"ח שלו ראה ביד חמותו של שמעון מקודם שאמר לו במעמד שלשתן, אך בשעה שקיבל במעמד שלשתן עלה בדעתו שנתרצו הזוג והחזירה השט"ח ליד שמעון, ועכשיו שהוא מוכרח להניח ביד ב"ד יתנו הב"ד למי שמגיע. אין לו ללוי שום דין ודברים על המאה זהובים הנ"ל אחר שהיא יכולה לתפוס, ואפילו בלא תפיסה צריך הבעל להחזיר נדוניא שלה. ועוד, אפילו בלא קטטה אין בעל חוב גובה מנדוניא אשתו כשמעות הנדוניא מונחים בעין, ומכ"ש הכא כו'. וגם אין לו ללוי שום דין ודברים על יהודה, דיכול לומר "טעיתי בהודאתי", ונאמן במיגו, ואין כאן חשש אלא שלוי יכול לומר שאתם עושים קנוניא עלי, וכיון שאין כאן טענת ודאי אין ללוי על יהודה המקבל אלא חרם סתם כו', ע"כ. ויש חולקים דמה שטוען ללוי טעיתי בחשבוני ואין להנותן בידי כלום, יהודה חייב בשבועה, אף שאין ללוי עליו רק טענת ספק, כיון שאין יהודה נאמן לומר טעיתי אלא במיגו דלהד"מ או פרעתי, ואילו טוען פרעתי או להד"מ היה צריך שבועה ה"ה נמי בטענה זו, וכן הוא בש"ך [סק"נז]. וגם גוף הדמיון לא דמי כלל, דהכא בשעה שקיבל יהודה במעמד שלשתן לשלם ללוי היה החוב עדיין בחזקת שמעון וכו'. ואף שאח"כ נתברר ע"י שעמדה בדין וקיבלה בחרם שבעלה מאוס עליה שבדין תפסה, מכל מקום לא מהני למפרע, ומכ"ש בנידון דידן ד"ל דבאותו זמן באמת לא היה עדיין מאוס עליה רק עכשיו נתברר. הא לא דמי אלא לסעיף שלנו, וכמש"כ הש"ך ד"ה"ה אם נתבטל אח"כ מאיזה סיבה אחרת אפילו בעל כרחו של ראובן, מטעם שבשעה שאמר ליתן היה חייב להקהל", א"כ הוא הדין בנידון דידן, בשעה שקיבל עליו לשלם ללוי היה חייב לשמעון מפני שעדיין לא נפסק מב"ד ולא ביררה ולא קיבלה בחרם שמאוס עליה, ואף מה שנודע ליהודה לא שמע רק מאשת ראובן כו', והיה יכול יהודה לשלם לשמעון, א"כ גם מה שקיבל על עצמו המחאתו של שמעון ליתן ללוי במעמד שלשתן מהני כו'. אלא אומרים דבשעת הקנאה ללוי במעמד שלשתן עדיין היה המנה בחזקת שמעון, והיה ביד יהודה השייך לשמעון והוי מצי להקנות המנה במעמד שלשתן, נתרועע נמי הדין הראשון, דמה שכתב הרב הנ"ל מאחר שהיא יכולה לתפוס, ואפילו בלא תפיסה כו' ואפילו בלא קטטה כו', כל זה אם עדיין לא נפרע מדמי הנדן לבע"ח, משא"כ אם כבר נפרע ודאי אין מוציאין מבע"ח מעות או מטלטלין שגבה, כל שפרע הבעל דמי נדוניא של אשתו לאחרים אין מוציאין מבע"ח, וא"כ כיון דיהודה כדין הקנה המנה ללוי במעמד שלשתן באותו זמן שהיה בידו משל שמעון והוי כאילו כבר פרע שמעון בעת ההיא המעות שחייב לו יהודה ללוי, וגם יהודה הוי כבר בע"ח של לוי ולא של שמעון, וא"כ עתה כשבאו לב"ד האיש ואשתו כבר נדו המעות ואינם, והוי כמו שאר חובות שפרע שמעון מנדוניא של אשתו שאין להשיב. נמצא בנידון דידן אינו מחויב יהודה להניח המעות מאה זהובים הנ"ל בב"ד לצורך אשת שמעון, רק כבר קנה אותן לוי ממה שנעשה בעל חוב שלו בעת המחאתו, ובעת ההיא

Commented [O282]
צת אריכות

חושן משפט חלק ד'

כבר נעשה הפרעון שפרע שמעון ללוי אותן מאה זהובים ע"י יהודה במעמד שלשתן (פ"ת). בכל דוכתא דאין הנתבע נאמן אלא משום מגו אף על גב דאין להתובע טענות ברי צריך לישבע היסת, אמנם במעמד שלשתם שהכל דין דרבנן, כיון דבעיקר הטענה אינו חייב היסת, אם כן נדחה במיגו כל שהוא (פ"ת * פמ"א).

(עח) שם – במקור דברי השו"ע **איתא**: סוחר שאמר לסרסור שיקבל בשבילו מעות מן השלחני והעמידו אצל שלחני ואח"כ השלחני עכב המעות מחמת חוב שהיה לו על הסרסור אם הסרסור היה חייב מעות לשלחני הרי עכבם בדין והוה כאלו נתנם לידו וחייב הסרסור ליתן המעות לסוחר אבל אם הסרסור אומר שאינו חייב לשלחני כלום וזה מעכבם שלא כדין ישבע הסרסור שאינו חייב לשלחני כלום ויפטר מן הסוחר. היינו סתם סרסור רגיל לסרסר סחורה ונוטל מעות מלוקח ומשלם לסוחר המוכר הסחורה והסוחר משלם סרסרות להסרסור ורוצה הסרסור לעכב מן המעות שתחת ידו בעד סרסרות שלו והסוחר צריך להמעות ההוא ואומר לו "בא ואעמידך אצל שלחני שילווה לי מעות וישלם לך בשבילי ואתה תתן לי המעות שלי שבידך המגיע לי בעד סחורתי", וכן עשה שהעמידו אצל השלחני וא"ל שיקבל בשבילו מעות מן השלחני ואח"כ השלחני עיכב המעות מחמת חוב שהיה לו על הסרסור, והלכך אם הסרסור היה חייב מעות לשלחני הרי עכבם בדין והוה כאלו נתנם ליד הסרסור וחייב הסרסור ליתן לסוחר המעות שבידו השייך לסוחר שהרי כבר קבל תשלומין שכר סרסרות שלו מן השלחני אבל אם הסרסור אומר שאינו חייב לשלחני כלום וזה מעכבם שלא כדין ונמצא שלא קבל תשלומין שכר סרסרות שלו מן השלחני ישבע הסרסור שאינו חייב לו כלום ומעכב תחת ידו המעות שבידו השייך להסוחר ויפטר מהסוחר והשתא ניחא דמשביעין להסרסור דאע"ג דאין להסוחר עליו אלא טענת שמא מכל מקום כיון דמעות שלו היה בודאי בידו מצרפים טענת השלחני לזה ומשביעין אפי' בשמא וכדלעיל (סקנ"ו? וסי' קכא סקמ"ו? ועוד) דעכ"פ צריך לישבע הסרסור נגד השלחני שטוענו "ברי אתה חייב לי", ואם לא ישבע רואים שהשלחני אומר אמת ונמצא שכבר קבל דמי תשלומי סרסרות שלו מחמת מה שחייב לשלחני (ש"ך). ועיקר כב"ח [שהסוחר לא הי' חייב כלום לסרסור אלא ששאל ממנו בינו לבין עצמו דרך חסד שיהא שלוחו לקבל מעות מהשלחני ושיביאם לו ואח"כ העמידו אצל השלחני וא"ל בסתם "מנה שיש לי בידך תנהו לפלוני", והשלחני עכבם מחמת חוב שהיה לו על הסרסור, אם היה הסרסור חייב לשלחני הרי עכבם בדין דאע"פ דהמעות אינן של הסרסור מ"מ מאחר שהשלחני אינו יודע מזה כי הסוחר המחזהו בסתם מעמד שלשתן מנה שיש לי בידך תנהו לפלוני ואין אחד מהם יכול לחזור דדבריהם הללו לא ניתנו לחזרה א"כ מעתה נסתלק השלחני מעל הסוחר ואין לו עסק אלא עם הסרסור ויכול לעכבם בשביל החוב שעל הסרסור דה"ל כאלו מסר השלחני המעות ליד הסרסור וחייב הסרסור לשלם לסוחר אבל אם הסרסור אומר שאינו חייב לשלחני וזה מעכבם שלא כדין ישבע הסרסור כנגד הסוחר שאינו חייב לו כלום ויפטר מן הסוחר דהסרסור לא פשע כלום בשליחותו והסוחר הפסיד מעותיו לאחר שישבע גם השלחני שהסרסור חייב לו והסוחר איהו דאפסיד אנפשיה שהמחזהו אצל השלחני בסתם ולא הודיעו שהסרסור הוא שלוחו בלבד שאז לא הי' יכול לעכבם בשביל חוב שהי' לו על הסרסור] (נתה"מ).

(עט) מאחר שבשעה שאמר ליתן כו' - אמנם אם ראובן גברא אלמא הוא ולא ציית דינא, או שאין לו נכסים, חייבין הקהל לפרוע לשמעון, דלא נפטר הקהל בשתיקת המקבל אלא אם כן פטרם בפירוש, כסברא ב' הנ"ל סעיף ט, והסברא הא' הם פטורים גם בלא זה (סמ"ע).

(יח) ⁶³⁸ראובן השכיר חפץ לשמעון, בסך ידוע ליום, לזמן שיצטרך לו, וראובן היה חייב ללוי מאה זהובים והמחזהו אצל שמעון במעמד שלשתן, ולא נתחייב בשכירות אלא חמשים זהובים, כי לא נצרך יותר לחפץ, אם שמעון יצא ללוי סתם במעות ואמר: מאה זהובים שיש לי משל ראובן אתנם לך, ולא הזכיר לו שכר החפץ, צריך ליתנם לו. ואפילו אמר: מאה זהובים שאני חייב לראובן משכר החפץ אתנם לך, חייב ליתנם, כיון שהורה שהיה חייב (פ) לראובן משכר החפץ. אבל אם מודה לוי שעל שכר החפץ הבטיחו לתת

[Commented [O283]
צת אריכות

חוסן משפט חלק ד'

לו, ולא היה חייב לראובן, אלא שכר אותו החפץ, אינו חייב ללוי כלום, אפילו דמי השכר שנשתמש באותו החפץ עד אותו היום, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף(פא), דהיינו כשיחזיר לו החפץ¹⁶⁴.

(פ) כיון שהודה שהיה חייב כו' - ויותר לא נאמן לומר "סמכתי על מה שהייתי עתיד להשתמש בהחפץ", אלא כיון שאמר "שאני חייב לראובן", הרי מודה, ומיד נתחייב בהן ללוי (סמ"ע), עי' סמ"ע ור"ל כאלו הודה שהחזיר לו החפץ ונתחייב לו חוב גמור לשלם מיד (ש"ך).

(פא) אינה משתלמת אלא לבסוף - ובשעה שהמחהו לא היו בידו כלל, לא מלוה ולא פקדון (סמ"ע, וקצה"ח), ויש חולקים וס"ל דישנו לשכירות מתחילה ועד סוף, ודין מעמד שלשתן שייך אפילו בדבר שלא היה בידו מעולם כנ"ל סק"ג? (ש"ך), וזה תלוי במחלוקת (רע"א).

(יט) ⁶³⁹ראובן הקנה לשמעון מנה שיש לו ביד לוי, במעמד שלשתן, ונתן לוי לשמעון ערב, אף על פי שלא היה ערב בקנין, משתעבד, דהוי כערב בשעת מתן המעות(פב). ⁶⁴⁰ויש מי שחולק(פג).

(פב) כערב בשעת מתן מעות - שהרי לוי לא היה חייב לשמעון כלום, ועכשיו הוא מתחייב לו בזה המעמד, וכיון שנתערב לו באותו מעמד עצמו, מתחייב בלא קנין (סמ"ע ש"ך).

(פג) ויש מי שחולק - דלא שייך כאן כ"כ הטעם דאמרו בערב דבשעת מתן מעות דמשועבד בלא קנין, משום דהימניה והוציא ממון על ידי ערב (עי' לקמן סי' קכט ס"א) שלא הוציא שמעון ממון מידו על ידי ערבות זה (סמ"ע), וי"א שזה רק במתנה ולא בחוב א"נ היכא שהי' חייב למקבל ולא פטרו עתה בפ"י למ"ד לעיל סעיף ט' שיכול לחזור בו א"כ לאו מידי חסריה שהרי יכול לחזור ולתבוע הממחה, ועיי"ש (סקל"ח?) דהוי ספיקא דדינא אם יוכל לחזור על הממחה והמע"ה וא"כ לא יוכל לחזור עליו א"כ היכא דהי' חייב לו ופטרי' חייב הערב דהוי מידי חסריה (ש"ך).

(ב) ⁶⁴¹מעמד שלשתן על ידי שליח, כגון ששלח הנותן שלוחו לנפקד ליתנו למקבל, לא מהני(פד). הגה: ⁶⁴²וכן אפוטרופוס של יתומים(פה) הוי כשליח של יתומים, ולא יוכל להקנות(פז) מעות יתומים נמעמד שלשתן. ואם אמר הנותן לנפקד במעמד שליח המקבל, יש מי שאומר דמהני(פז), והוא שעשאו המקבל שליח. אבל אם לא עשאו המקבל שליח, אלא שאמר ראובן לשמעון בפני לוי: מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה(פח), יכול לחזור בו(פז).

(פד) לא מהני - דמעמד שלשתן הלכתא בלא טעמא הוא, ואין להוסיף עליו (סמ"ע, ש"ך), ואפילו על ידי נשים שלנו שנותנות ונושאות בתוך הבית לא מהני (רע"א).

(פה) וכן אפוטרופוס של יתומים כו' - דה"ל כשליח של הנותן (סמ"ע), וכדלקמן (סי' רכז ס"ל) (ש"ך).

(פו) ולא יוכל להקנות כו' - אבל אחר יכול להקנות ליתומים במעמד אפוטרופוס, ועי' רמ"א לקמן (סי' רצ ס"א), אפילו למחבר דלזכות ליתומים יד אפטרופס עדיף משליח (ש"ך).

(פז) יש מי שאומר דמהני - דלענין הפקעת ממון דהנותן ע"י שלוחו אומרים לא להוסיף על ההלכה, אבל לענין זכות המקבל אמרינן שלוחו של אדם כמותו (סמ"ע, ש"ך), אם לא עשאו המקבל שליח אלא שאמר תנהו ללוי שיזכה בו ליאודה עד שיבא המנה לידו ונמצא שלא זכה יאודה בכלום שכשאמר ראובן ליאודה תן לשמעון כך הוי כדי שיזכה לוי ולוי לא זכה כל עוד שלא באו המעות ליד שמעון נמצא מעמד שלשתן זה בטל ומבוטל (ש"ך * רשד"ם), דבעינן שיהיה שליח המקבל לעשות ההמחה, ולא סגי

¹⁶⁴ כאן מדובר שהשכיר החפץ לזמן שיצטרך לו, א"כ לעולם הוא שכור אצלו עד שעת חזרה דאפשר עדיין יצטרך לו וישתמש בו ולא נשלמו ימי השכירות אלא עד חזרת הכלי, אבל שכרו לימים וכלו ימי השכירות ודאי ה"ל מלוה אף על גב דעדיין לא החזיר החפץ, ואז מהני מעמד שלשתם (אבנ"מ סי' כח סקמ"ו).

Commented [O284]
א ראיתי הלכה
יוצא מדברי הש"ך
סקע"ו וקצה"ח
שם.

Commented [YL285]
הרב יסתכל
ברשד"ם ומהרש"ך
לא בפנים אלא
במה שכתבתי
לראות אם זה
בסדר ומועיל

חושן משפט חלק ד'

שיהיה שלוחו לקבל מיד הנותן (רע"א * מהרש"ך), וי"א שאין חולק על זה, והוא לכו"ע (ש"ך), אבל שליח לקבלה לא מקרי שליח להמחאה (רע"א).
(פח) תנהו ללוי שיזכה בו - משמע אבל עשאו המקבל שליח אף ע"פ שאמר ראובן לשמעון בפני לוי בזה הלשון "תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה המקבל", קנה המקבל, והטעם דכיון שהוא שליח המקבל והם שלשתן במעמד אחד מסתמא כי אמר "תנהו ללוי שיזכה ליהודה" לאו בתורת זכיה ממש אלא הכונה שיקנה אותו בשמו מעכשיו כפי מינוי שליחותו מדין מעמד שלשתן (ש"ך).

(פט) יכול לחזור בו - שהרי לוי אינו יכול לזכות בו ליהודה עד שיבוא המנה לידו, נמצא שלא זכה יהודה בכלום, ור"ל שלא זכה במעמד שלשתן, ויכול לחזור בו קודם שיגיע המנה ליד לוי. אבל לאחר שנתן שמעון על פי ראובן המנה ללוי ליתנו ליהודה, ודאי זכה בו יהודה, ואין ראובן יכול לחזור בו (סמ"ע), וי"א אפי' לאחר שכבר נתן שמעון המנה ללוי על פי ראובן לא זכה בו יודא מטעם מעמד שלשתן דכיון דלא קנהו בשעה שהיו שלשתן עומדים יחד במה יקנהו אח"כ הרי כבר נתבטל מעמדם ומה בכך שנתנו אח"כ ללוי רק אם אמר ראובן מתחלה ללוי לשון "תן מנה ליודא" או הולך או זכי לו אותו מנה שביד שמעון או בשאר לישיני דזכיה דלעיל (סי' קכה ס"א) והגיע אח"כ לרשות לוי א"י לחזור בו מטעם זכיה¹⁶⁵ וכמו שנתבאר לעיל (שם סק"ב) וסק"ל(לו)) (ש"ך), ואפילו אם בשעת המחאה אמר בסתם "תנהו ללוי", אף על פי שמתחלה דיבר עם לוי שיזכה בו ליהודה לא זכה לוי מתורת מעמד ג' בסתם בשביל יהודה, כל שלא בא המעות לידו ממש ובלשון המועיל (ש"ך), שונה ממש"כ (יו"ד סי' רנח ס"ח) מי שהיה לו חוב ביד א' ואמר חוב זה שיש לי ביד פלוני יהא לצדקה, אם אמר כן בפני בעל חובו ובפני הגבאי או בפני אדם חשוב שבעיר, זכה בו הגבאי או האדם חשוב מדין מעמד שלשתן דהתם יד הגבאי או האדם חשוב הוי כיד העניים עצמם והוי כאלו העניים עצמם עומדים שם וזכו בו מטעם מעמד שלשתן ולא מתורת זכיה (ודמי לאפורופוס של יתומים דעדיף משליח וכמ"ש לעיל סקפ"א? והיינו נמי מטעם דהוי כאלו היתומים עצמם עומדים שם) (ש"ך), וי"א דאף בכה"ג א"י לחזור (רע"א).

(כא) מעמד שלשתן ליתיה מפי הכתב(צ), אלא במעמד שלשתן ממש.

(צ) ליתיה מפי הכתב - הוא ג"כ מטעם שלא להוסיף על ההלכה כנ"ל סק"פ(פד) (סמ"ע וש"ך), וה"ה ע"י כתב המקבל לא מהני (ש"ך), אם המקבל קטן אין דין מעמד שלשתן דקטן כשלא בפניו דמי (קצה"ח).

(כב) ⁶⁴⁴יש מי שאומר שאין חילוק בין ישראל לעובד כוכבים במעמד שלשתן. לפיכך ישראל שאמר לעובד כוכבים: מנה שיש לי בידך תנהו לישראל פלוני במעמד שלשתן, הואיל ונתרצה(צא) המקבל, קנה. וכן עובד כוכבים שאמר לישראל: מנה לי בידך תנהו לישראל פלוני, במעמד שלשתן, ואמר הנפקד או הלוח: כן אעשה, קנה, וצריך ליתנו לו, ואינו יכול לומר: אנוס הייתי(צג). ⁶⁴⁵וייש מי שחולק ואומר שאם הנפקד או הלוח עובד כוכבים, וא"ל ישראל המפקיד או המלוה: תנהו לישראל פלוני במעמד שלשתן, לא קנה(צד). הגה: מיהו אם אמר לו: תנה אותו לפלוני ותדור לו ליתן לו וזנה תהיה פטור ממני, ⁶⁴⁶אם אומרים דקנה המקבל(כה). ובכל ענין(כו) ⁶⁴⁷אם כבר נתן העובד כוכבים מה שצדו לשראל המקבל, אין מו"לאין מידו. וכן בכל מקום שאין הקנין נתפס בו, אם זכה וקבלס כבר, שוב לא מפקינן מיניה. ואם הנפקד או הלוח ישראל, והמקבל עובד כוכבים, כל זמן שאין ישראל הנותן חוזר בו, יכול ליתנו לעובד כוכבים(צז)(צח). אבל אם חזר בו הנותן, לא זכה העובד כוכבים(צט), וחייב הנפקד להחזירו להמפקד. ומיהו אם אין הנפקד יכול להשטמ מהעובד כוכבים, לפי שבדיניהם הוא חייב ליתן, כיון שאמר ליתן לו, יתן לעובד כוכבים והוא פטור(ק) מהמפקד. ואם הנותן עובד כוכבים, והמקבל והנפקד ישראלים, קנה הישראל(קא) ויכול להוציא מיד הנפקד בב"ד. ⁶⁴⁸ואם העובד כוכבים הנותן אנוס, והוציא בכח מידו קודם שיתן לישראל המקבל, אם מלוה היא, חייב הלוח לפרוע גם לישראל המקבל(קב). ואם

Commented [YL286]
?? רס

¹⁶⁵ ע"י לקמן סק"צ(צ) שהקצה"ח חולק.

חושן משפט חלק ד'

פקדון הוא, ונכנס העובד כוכבים בבית הנפקד ונטלו בחזקה, אינו חייב לשלם (קג) לישראל המקבל. (49 ואפילו נטל(קד)קה(קו) שלו והאיל הפקדון, נטל מן הפקדון(קז) כל מה שהוליד עליו).

(צא) הואיל ונתרצה כו' - דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה, שנתרצה לסלק עצמו מבעל חוב ישראל ולחזור בחובו על הגוי (סמ"ע וש"ך), והיינו דוקא לסברא הראשונה דלעיל סעיף ט' אבל לסברא האחרונה שם יכול המקבל לחזור עליו אם לא שפטרו בפ"י (ש"ך), אפילו לצד (לעיל סעיף ט) דלא נסתלק המקבל מהנותן, מודה כאן דנסתלק, כיון דהכותי כבר פטור בדיניהם מן הנותן (ט"ז).

(צב) כן אעשה - אע"ג דמעמד שלשתן אפילו בעל כרחו, הכא שאני כי אין אנו יודעין שהייב לו, רק במה שאמר "כן אעשה" הוא מודה, גם בישראל בענין זה בעינין שיאמר כן אעשה, אלא דכאן קמ"ל דלא תימא בגוי דלא מהני דמחמת אונסא עשה כן (ט"ז).

(צג) ואינו יכול לומר אנוס הייתי - אפילו אם הגוי הנותן הוא שלטון. ודקדק המחבר וכתב דאמר הישראל "כן אעשה", אעפ"י דלא בעינן רצון המומחה כמ"ש"כ לעיל ס"ז, שאני בגוי, דהיה יכול לומר מחמת אונס שתקתי (סמ"ע), וי"א דצ"ע בשתק כיון דשתיקה כהודאה דמיא אם כן הרי הודה ליתן לו ומ"ש "כן אעשה" ל"ד קאמרי אלא אתא לאפוקי אם אמר "איני רוצה לפי שאין בידו כלום ואני אהי' מוכרח להודות ליתן לך מפני האונס", דבכה"ג יכול לומר אנוס הייתי ולא היה לך לסלק עצמך מהעכו"ם ע"פ המחאה זו וכה"ג נתבאר לקמן (סי' קלא ס"ו) (ש"ך), אפילו אם העכו"ם הנותן הוא שלטון אין יכול לומר אנוס הייתי (ש"ך).

(צד) לא קנה - שהרי אפילו אם זיכה לו ע"י גוי לא קנה, שהרי אין זכיה לגוי, ולא עדיף מעמד שלשתן מזכיה גמורה (סמ"ע), אבל בישראל מומר יש מעמד שלשתם (ש"ך).

(צה) י"א דקנה המקבל - וי"א שבמקור דברי הרמ"א איתא כיון שאמר לו תדור ליתן לו ובזה תהי' פטור א"כ מיד שהעכו"ם נדר לו הוא פטור ממנו והוא כאלו מחל לו ושוב אין לו על העכו"ם כלום דפשיטא דיכול למחול לעכו"ם ממילא יכול המקבל להוציא מן העכו"ם מטעם דהוי כמחל לעכו"ם כיון שאמר לו בזה הלשון תדור לו ובזה תהיה פטור ממנו אבל מדברי הרמ"א משמע שקנה אותו כדין ותהיה קניה גמורה וא"כ אפילו הנותן יכול להוציא מן העכו"ם ע"י תחבולה אינו רשאי אבל לפי מש"כ אינו אלא מחילה והמקבל יכול להוציא מן העכו"ם כמו זוכה מן ההפקד ולפ"ז גם הנותן אם יכול להוציא מן העכו"ם רשאי (ש"ך), וי"א דמיירי שאמר שתידור ליתן לפלוני, דהיינו שאומר שתתחייב עצמך בחיוב גמור לפלוני ובזה החיוב תהיה פטור ממני, ובזה בודאי נתחייב להמקבל. ואם אמר הגוי להמקבל, פטור להמלוה שלך ואני אתן לך, חייב מדין ערב (נתה"מ).

(צו) ובכל ענין כו' - כבר כתבתי לעיל (סי' סו ס"ז ד"ה ואם אין) שאין דברי הרב נכונים בזה במ"ש שבכ"מ שאין הקנין נתפס אם זכה וקבלם שוב לא מפקינן מיניה, ומ"מ הדין בכאן אמת דהיכא שכבר נתן העכו"ם מה שבידו ואפ"י לא היה מעמד שלשתן זכה המקבל כיון שהרשהו ליתן ועשה שליחותו ונתן לו הרי הוא כאלו הוא בעצמו נתן לו (ש"ך), איתא בש"ך שם שבפירות דקל ושמיט ואכיל (עי' לקמן סי' רט ס"ד), אם לא ידע ומחיל, אז מפקינן מיניה, ויש חולקים וס"ל אפילו לא ידע ומחיל, לא מפקינן מיניה (רע"א * עבה"ג¹⁶⁶), קשים דברי הש"ך הא קי"ל (לקמן סי' קפח ס"א) דאין שליחות לעכו"ם, אלא עיקר כדברי הרמ"א דמהני תפיסה בכל דבר שלא היה קנין המועיל והכא מדין תפיסה אתי עלה, אבל מש"כ דאם כבר נתן העכו"ם מה שבידו לישראל המקבל דאין מוציאין מיד מקבל ומשום תפיסה, היינו דוקא מיד המקבל אין מוציאין ומשום תפיסה דהיינו משום דידע ומחל לישראל שני, אבל עכו"ם לא יצא מחובו במה שנותנו לישראל שני, ויכול לתבוע את העכו"ם, ועיין מ"ש לעיל (סי' קכג סק"א?) (קצה"ח).

(צז) והמקבל גוי כל זמן שאין הישראל הנותן חוזר בו יכול ליתן לגוי - והיינו משום שליחות וכמ"ש בסק"צ (צו) דהא ישראל לישראל נעשה שליח. אבל קשה דאין אדם יכול לעשות שליח בדבר שלא בא לעולם ואפשר דיכול ליתנו כל זמן שאין הישראל חוזר בו,

¹⁶⁶ וכן הוא בקצה"ח סי' קכב סק"כד).

חושן משפט חלק ד'

אבל אם כבר נתן לעכו"ם אם זכה בו עכו"ם מזה לא מיירי. ואולי כיון דהלוה עצמו הוי בידו ליתנו תיכף למקבל מהני ליה שליחותיה. אבל האומר לאחר זיל וגבה מלוה שלי ותנהו לפלוני אפילו כבר נתן לא זכה המקבל משום דחוב הוי ליה דבר שלא בא לעולם ואינו ברשותו וכי היכי דלא מצי להקנותו ולהקדישו ה"נ אין יכול למנות עליו שליח, ודלא כש"ך סק"פ (פט) (קצה"ח)

Commented [YL287]
אם אני צריך להביא מהש"ך סי' סו סק"ו.

(צח) יכול ליתנו לגוי - שהרי אפילו אמר לו בינו לבינו מה שיש לי בידך תנהו לגוי, יתנהו לו כל זמן שאינו חוזר בו הישראל (סמ"ע, ש"ך).

(צט) לא זכה הגוי - דלא תיקנו דין מעמד שלשתן, דהוא הלכתא בלא טעמא, בגוי שיזכה ויקנה בו (סמ"ע, ש"ך), היא דעת היש מי שחולק (ש"ך).

Commented [YL288]
ה פשוט, אבל לא מצאתי דרך אחרת איך לכתוב אותו.

(ק) יתן לגוי והוא פטור כו' - דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה, שאמר לו ליתנו וידע שצריך ליתנו לו (סמ"ע, ש"ך).

(קא) קנה הישראל - כיון דהפקיעו חכמים ממון של ישראל במעמד שלשתן, כ"ש ממונו של גוי (סמ"ע וש"ך) ויכול להוציא מיד הנפקד בב"ד, אפי' אין העכו"ם תובע את הנפקד או שמת העכו"ם יכול המקבל להוציא מיד הישראל ועי' לקמן סק"קב) שיש חולקים בדבר (ש"ך).

(קב) חייב הלוה לפרוע גם לישראל המקבל - שהרי כבר נתחייב לו, ואם הגוי אנס וגזל את הלוה, אין הישראל המקבל מפסיד בכך (סמ"ע וש"ך), אבל העיקר שזה דווקא כשהעכו"ם ציית דין ישראל ורוצה לחזור או כשהנפקד או הלוה רוצה להחזיר לעכו"ם מחמת שחוזר בו דנים אותו שאין יכול לחזור בו וקנה המקבל מטעם דאם ממונו של ישראל הפקיעו ע"י מעמד ג' כ"ש ממון העכו"ם, אבל אם העכו"ם מוציא בכח מהנפקד או הלוה הישראל למה יתחייב הישראל, הא לא זכה בו המקבל כלל כיון דאין זכיה ושליחות לעכו"ם (ש"ך), ראובן היה חייב לשמעון כסף, ואחר שהגיע זמן הפרעון קודם שיפרע גזר האפיפיר על כל מי שיש בידו ממון משמעון ילך ויכתובם וימסרהו ביד שריו ועבדיו שופטי הארץ ההיא וכ"ז בקנס מיתה ואיבוד נכסיו, והלך ראובן וכתב ומסר ונתן החוב שהיה חייב לשמעון ביד שופט הארץ, ואחר שהוסר הגזירה וכו' שמעון תובע מראובן החוב. כל מקום שאין האונס בא לו מחמת אותו ממון, כלומר שאין הממון גורם האונס שהוא חייב וכגון הבא לי ממון חבירך פלוני חייב, הרי אין אותו ממון גורם לו עכשיו האונס, אבל אם היה פקדון אצלו ואנסוהו גוים לתת להם אותו פקדון שהרי בא לו האונס מחמת אותו ממון, פטור לפי שידו כיד הבעלים ואדעתא דהכי אפקדיה גבי' ואדעתא דהכי קביל ממון מיניה שאין משים עצמו בממון חברו יותר מבממון עצמו, וכן אפילו חוב ול"ד פקדון, ועוד טעם אחר לפטור לראובן שכיון שכבר הגיע זמן הפרעון כשאירע מקרה הרע וכשהוכרח מחמת הכרוז והאונס הנז' להגיד ולהודיע לעבדי האפיפיר שהיה בידו ממון חוב משל פלוני, הרי הוא כאילו היה פקדון אצלו ואינו חייב עוד באחריותו אלא בפשיעה (ש"ך * הרשד"ם), עי' ש"ך שהקשה למה יתחייב, וי"א דמצינו ישראל מישראל זכיה ושליחות מדאורייתא ואסמכוהו רבנן משום תקנת השוק דתהני מעמד ג' כדין זכיה ישראל מישראל אפי' בנותן הוא העובד כוכבים (פ"ת * ק"נ).

(קג) אינו חייב לשלם - שאינו אלא שומר לשני במה שהיה שומר לראשון, ופטור מהאונסין. ואפילו אנסו הגוי עד שהביא הפקדון לביתו, פטור (עי' לקמן סי' רצב ס"ח) ודוקא בפקדון דינא הכי, ולא באונס שאנסוהו להביא לו ממון חבירו, וכמ"ש לקמן (סי' שפח ס"ד) (סמ"ע, ש"ך), וי"א דאינו שומר לשני להתחייב בפשיעה, אע"פ שהוא מחויב ליתן הפקדון לשני (קצה"ח).

Commented [YL289]
א ברור בדעת הקצה"ח אם אינו שומר, וצ"ע איך לכתוב אותו.

(קד) ואפילו נטל כו' - לפי מש"כ לעיל סק"קב) דלא זכה הישראל נגד הישראל א"כ יכול ליטול מהפקדון כל מה שהוציא עליו (ש"ך).

(קה) נטל שלו כו' - כשלקחו משכון של ראובן בשביל שמעון שהיו סבורים שהוא משכון של שמעון ואם היו יודעים שהוא משכון של ראובן לא הי' נוטלין בחזקה של ראובן בשביל שמעון הלכך רוע מזלו של ראובן גרם שלא ידעו שהוא שלו וגם היה לו להודיעם שהוא שלו, אבל כשהם רוצים ליטול בחזקה של ראובן בעד שמעון אף על פי שידועים שהוא של ראובן עד שיתן להם של שמעון, הו"ל כאלו נטלו של שמעון ובכח"ג מיירי כאן בהג"ה, ואם הם באים על חבירו דוקא ואונסי' אותו ליתן של חבירו הרמ"א

חושן משפט חלק ד'

סובר דנוטל מהפקדון כל מה שהוציא עליו, מ"מ לענין דינא היכא שהיו סבורים שהוא של שמעון, שמעון פטור, ועל אף דאנסוהו לראובן ולקחו את שלו אין זה מיקרי אונס כיון שלא אנסוהו רק בממונו, אבל אם היו האנשים יכולים ליקח משכוננו של שמעון כגון שהיו יודעים היכן הוא מונח בביתו של ראובן והיתה יכולה ידם לשלוט בהם, כגון שאמרו "אנו יודעים שהוא מונח במקום פלוני ויכולים אנו ליטלו רק מה לנו לטרוח אנו נוטלים את שלך בשביל שמעון", וכה"ג הוי כאלו נטלו של שמעון ונוטל ראובן מפקדון של שמעון כל מה שנטלו משלו עבורו (ש"ך).

(קו) שלו כו' - פי' שהעכו"ם נטל שלו מחמת שהציל הפקדון ולא רצה לתתו וכוונת הרמ"א לומר דאם נתן הישראל את שלו והציל הפקדון, כיון שאם לא הי' עושה כן הי' נוטל העכו"ם פקדון הרי הוא כאלו נטלו העכו"ם עצמו, ועיין רמ"א לקמן (סי' קכח סוף ס"ח) (ש"ך).

(קז) נוטל מן הפקדון - לאו דוקא נוטל מן הפקדון אלא אפי' כבר נתן הפקדון להישראל חייב לשלם לו מה שהוציא עליו כיון דנתחייב לו מתחלה לשלם מה שהוציא עליו מטעם שהיה יכול ליתן להם הפקדון (ש"ך).

(כג) ⁶⁵⁰ מכנסת מלוה על פה לבעלה, אין צריך מעמד שלשתן (קח).

(קח) אין צריך מעמד שלשתן - דידו כידה, ועי' לעיל (סי' סו ס"ב), ועי' אה"ע (סי' צא ס"א) (סמ"ע), י"א במקרה ששמעון מכר בית לראובן וקבל עליו לסלקו מכל ערעורים ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי ואח"כ הפקיד שמעון ביד ראובן טבעות זהב ובא שמעון ואמר לראובן הטבעות שיש לי בידך תנם ללוי במעמד שלשתם ואחר שנתרצה ראובן בא לוקח מוקדם והוציא לראובן מן הבית ועתה אינו רוצה ראובן ליתן הטבעות ללוי באמרו אלו הייתי יודע לא הייתי מתרצה ליתן לך. כיון שלא באו הטבעות ליד ראובן בתורת משכון על דמי הבית אם יוציאנו לוקח מוקדם אלא בתורת פקדון, שאלו היה שמעון תובעם ממנו קודם שיוציאנו המוקדם, לא היה יכול ראובן לעכבו בידו, מטעם שמא יטרוף המוקדם הבית, דמעיקרא לא נתחייב לתת לו משכון, אם כן כמו שהי' שמעון יכול ליטלו ממנו יכול ג"כ להקנותו לאחר בקנין או במעמד שלשתן, ואפי' היה חייב לו שמעון חוב ברור כבר, והיה יכול ראובן לעכבו מ"מ כיון שלא עכבו ראובן והודה שהוא בפקדון בידו ונתרצה ליתנו ללוי קנהו לוי (ש"ך) ¹⁶⁷, ועיקר כ"א בש"ך (רע"א).

סימן קכז - דין איש שלוה מאשתו וגרשה, או עבדו ושחררו, והלוה מן עובד כוכבים שנתנייר, ובו ב' סעיפים.

(א) ⁶⁵¹ האיש שלוה מאשתו ואח"כ גירשה(א), או לוה מעבדו ואח"כ שחררו, אין להם עליו כלום, שכל מה שקנה עבד קנה רבו(ב), וכל מה שהוא ביד האשה הוא בחזקת בעלה, עד שתביא ראיה שהוא מנדונייתה. ⁶⁵² ויש חולקין בזה(ג), וכמו שנתבאר בלבוש העזר סימן פ"ו.

(א) ואח"כ גירשה כו' - וכ"ש אם לא גירשה, עי' רמ"א (אה"ע סי' פו ס"ב) (ש"ך).
(ב) שכל מה שקנה עבד כו' - אפילו לא טען הבעל והאדון ברי לי שהמעות הן שלי, וגם כתבו עליהן שטר חוב ונתנו להן, אפ"ה אין להן עליו כלום (סמ"ע, ש"ך, וקצה"ח), ראובן שהלך למדינת הים, ובעודו שם מסרה לאה אשתו של ראובן הנז' לשמעון ארגז של מטלטלין מתפיסת הבית לשמור אותם מחמת אימת הגנבים ¹⁶⁸. אחר זמן שאלה לאה הנז' לשמעון הנז' שיתן לה פקדונה אשר נתנה בידו והשיב לה שמעון הנז' שאינו רוצה ליתנו לה מחמת שיש לו תביעות על ראובן בעלה הנז' ורוצה לעכבם בידו, ולא היה השיבה לך ודון עמו אמנם המטלטלין אשר אני נתתי לך מידי לידך החזירם לי כמו שמסרתים לך. אם זאת האשה נושאת ונותנת היא בתוך הבית או שהבעל היה מפקיד אצלה, הדין

¹⁶⁷ וי"א שקנה אפילו ללא מעמד שלשתם כל שהמוכר והלוקח עומדים בדיבורים, אין הנפקד יכול לעכב, כל שקיבל עליו ליתנו ללוקח מחל שעבודו על הפקדון (ד"ג כלל פז סי' כד).
¹⁶⁸ עי' אבן העזר (סי' פו ס"א): אין מקבלין פקדון מאשת איש. ואם קבל, יחזיר לאשה. ואם אמרה: של פלוני הם, נאמנת.

Commented [YL290]
יטת הר' משה
מנוטיזא לא מובא
בש"ע אבל כן
בש"ך???? ולכן יש
קים לי, ולא הבאתי
דבריו?? ועי' ט"ז
ד"ה ואפילו נטל
שלומד דבריו
אחרת, על פי
מרדכי מוגה, עוד
סיבה לא להביאו??

Commented [YL291]
א הבאתי: . אמנם
מטעמא אחרינא
יכול ראובן לעכב
הפקדון דאפי' כבר
נתנו ללוי כיון
ששטרו של ראובן
מוקדם ושעבד לו
מטלטלי אג"ק הוא
טורפו מלוי ואף על
גב דהאידינא אין
טורפים ממטלטלים
שמכר משום תקנת
השוק כנ"ל (סי' ס
ס"?) , אמנם כמו
שמשטרות שמכר
טורפים ק"ו הכא
שגוף הפקדון עדיין
אצל המוקדם ואפי'
אם הי' הבע"ח
שהקנה אותם לו
שמעון הוא בע"ח
מוקדם לראובן
וראובן הוא בע"ח
מאוחר אפי' שהי'
לאותו מוקדם
שעבוד דמטלטלי
אגב מקרקעי אם
קדם המאוחר וגבה
מה שגבה גבה (סי'
לעיל סי' ס"?) ,
וי"א כיון שכבר
הקנה לו במעמד
שלשתן שהיא
מכירה ממש לכל
דבר לא זכה בו
ראובן, ואפי' נתנו
ללוי במתנה, הרי
הוא שלו לגמרי
מיום ההמחאה,
ועוד אינו דומה
לשטרות בכלל
העיקר כאלשיך או
כשאלת הש"ך
עליו??

חושן משפט חלק ד'

עם שמעון וכ"ש שהוא מוחזק במטלטלין. [אבל במטלטלין שבבית לא אומרים כל אשה חשובה כנושאת ונותנת] מ"מ אם היא טוענת בודאי שהם שלה, והוא יטעון "איני יודע אם הן שלך או של בעליך" יחזיר לה לאשה. וכן ג"כ אם יאמר זה הנפקד איני יודע אם את נושאת ונותנת וכו' והיא תטעון בריא שאינה נותנת כו' (ש"ך * התורת אמת), וזה אפילו כלפי יורשים, שאין להם טענת ודאי, וזה אפילו מעות טמונים, וגם היא נאמנת לומר שהם פקדון של פלוני מיגו שתאמר שהם שלה (ש"ך * מבי"ט).

(ג) יש חולקין בזה - ר"ל, מחלקין וס"ל דהיינו דוקא בלוו מהן מעות טמונים, דאיכא למימר דלא לזה וכתב שטר אלא משום דבעי לגלויי הזווי שבידן ולהוציאן מידן ע"י הלואה זו, משא"כ כשהמעות היו גלויין ועומדין ביד האשה והעבד, דאמרינן דניתן להן ע"מ שאין לבעלה או לרבו רשות בו. ואפילו במעות טמונים, דוקא כשטוענים האדון והבעל טענת ברי שהמעות הם שלהן ולגלויי זווי הוא דעבדי (סמ"ע), ע"י באה"ע (סי' פה סי"ב): נמצאו ביד האשה מעות או מטלטלין והיא אומרת מתנה נתנו לי והוא אומר מעשה ידיך הם ושלי הם נאמנת וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות ויש להחזירם על מי שטוען שקר ואם אמר' ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא שאעשה בהם מה שארצה עליה להביא ראיה (הג"ה וי"א הא דאינה נאמנת דוקא במעות טמונים אבל במעות שאינם טמונים נאמנת לומר שלי הם ודוקא בשאינה נושאת ונותנת בתוך הבית וע"ל סי' פ"ו וי"א דאם לא ראו הממון בידה ויש לה מגו לומר שאין לה או שהחזירה לו נאמנת בכל ענין ועיין בח"מ סי' ס"ב) ואם אמרה אתה נתת לי במתנה נשבע שבועת היסט שנתנם לה הבעל ואינו אוכל פירותיהם. ונראה דלא כרמ"א אלא אפי' המעות טמונים בידה נאמנת, ודוקא בקנת' מבעלה במעות שלה או בלוו מן האשה הוא דמחלקינן בסי' פ"ו בין מעות טמונים או לא משום דבטמונים שייך לומר לגלויי זווי הוא דקבעי הבעל, גם מ"ש הרמ"א וי"א דאם לא ראו הממון כו"ל כחולק על המחבר, והרי במקור הדברים מיירי כשטוענת "אתה נתת לי" ודוקא כשאמרה אחרים נתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות בו אינה נאמנת והחילוק פשוט והוא לכו"ע (ש"ך).

(ב) ⁶⁵³הלוא מהגר שנתגייירו בניו עמו, ומת, לא יחזיר לבניו(ד), ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו. במה דברים אמורים, כשהיתה הורתן ולידתן שלא בקדושה, אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה(ה), רוח חכמים נוחה הימנו(ו).

(ד) לא יחזיר לבניו - דכל גר הוא כקטן שנולד, ונמצא שאינו בתורת ירושה, וגם אסור להחזיר אבידה לגוי (עי' לקמן סי' רסו ס"א), ואעפ"י שאינו גוי אלא גר, מ"מ אין להחזירו לבניו, דבניו לא עדיפי בזה מאחרים (סמ"ע), וה"ה מי שיש לו פקדון מהגר דאע"פ שלא עשה לו טובה אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה יחזיר להם ורוח חכמים נוחה הימנו ולאפוקי דעת י"ח (ש"ך, קצה"ח).

(ה) אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה - אינו חייב להחזיר ואם בא להחזיר רוח חכמים נוחה הימנו (ש"ך).

(ו) ולידתן בקדושה רוח חכמים נוחה - וי"א איפכא דבכה"ג אין רוח חכמים נוחה הימנו דמיחלף בישראל, ואם יקדש אשת אביו יאמרו שלא תפסי בה קדושין, וכשייבם לאשת אחיו יאמרו שפטרונה מחליצה, וגם יבוא לייבם לכתחלה, ובהורתו ולידתו שלא בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו במה שעשה לפנים משורת הדין, דלא אתא שום חורבה מיניה (סמ"ע), היינו כשאמו היתה ג"כ עכו"ם אבל כשאמו מישראל ונתעברה מעכו"ם כיון דבכה"ג אינו יורש לאביו כלל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כמות' וגם אם היו שניהם חוזרי' לסורם לא היה יורש את אביו דבתר אמה שדינן ליה לא יחזיר להם (ש"ך).

סימן קכה - דין הפורע חוב של חברו או שמשכנו בשביל חברו, ובו ב' סעיפים.
(א) ⁶⁵⁴הפורע חובו של חברו שלא מדעתו, אפילו היה בשטר, ואפילו היה עליו משכון ונמלו זה שפרע(א), ⁶⁵⁵אין הלואה חייב לשלם לו(ב), ונוטל משכוננו בחנם, והרי אבר זה

Commented [YL292]:
ש להביא שיטה זו,
הרי זה איסור
והתיר

חושן משפט חלק ד'

הנותן מעותיו¹⁶⁹.¹⁶⁶ ואפילו אם היה המלוה דוחקו לפרוע, (שמא) היה הלוח מפייס(ג) את המלוה ומוחל לו¹⁷⁰. הגה: וכן נראה לי עיקר. וללא¹⁶⁷ כיס חולקין(ד) ואומרים דחייב לשלם. ¹⁶⁸ויש אומרים דוקא כשפורע לישראל, אבל אם פרע לעובד כוכבים חייב לכולי עלמא, וכל שכן אם פדה משכנו מן העובד כוכבים, דחייב לשלם לו, וכן ראוי להורות(ה). ועיין ביוזרה דעה סוף סימן רנ"ב¹⁷¹ הפודה חזירו(ו) מן השביה, אם חייב לשלם. ¹⁶⁹יש מי שאומר שכל זה שלא היה לו משל חזירו בידו, אבל אם היה בידו משל חזירו(ז) ופרע חובו, מה שעשה עשה. ¹⁶⁰ויש אומרים דאפילו נתן משכנו שלו בשביל חזירו, הואיל ואם ראה יכול לתת של חזירו, אף על פי שלא נתנו, חייב לשלם לו:

(א) ואפי' הי' עליו משכון ונטלו זה שפרע - עי' לקמן (סק"ד) דבהיה בידו משכון הוי ספיקא דדינא והממע"ה ואי תפס לא מפקי' מיניה (ש"ך), אם אומר המלוה קודם פרעון "זכה במשכון" זכה הפורע במשכון ולא גרע מכתובה ומסירה בשטר (קצה"ח), מי שהיה חייב לאדון אחד סך מסויים, ועיקל האדון תבואה של הלוח שהיתה בשותפות עם איש אחר, עד שהוכרח השותף ליתן שט"ח להאדון על סך זה, והאדון פטר את הלוח הראשון שלא תהיה לו עוד שום תביעה עליו, רק על השותף שנכנס תחתיו, וכתב וחתם על זה, ובהגיע הזמן פרעון התרה זה השותף בלוח הראשון שלא ישלם להאדון כי הוא כבר מסולק והחוב מוטל עליו, ולא השגיח בו והלך ושילם בעצמו החוב, ועתה טוען השותף "למה פרעת חובי שלא מדעת", כי אני יש לי מלוה על האדון והייתי מסלק חובו בזה, ועתה אפשר שלא יבוא חובי לידי גוביינא, וזה השותף מוחזק בממון שאינו ניכר וידוע לשותפות. אם האדון פטר את הלוח הראשון בכתב מפורש באופן שלא היה יכולת בידו לחזור עליו כלל, פשיטא שאינו מועיל מה שהתחלת החוב נעשה על ידו, ודמי כאילו כבר פרע זה, וזה האחר הלך ולוח אצלו אלו המעות, וזה שהלך ופרע דינו כפורע חובו של חבירו שלא מדעתו. ואף להסוברים דבגוי לא דיינינן הך דינא, היינו דוקא כשטוען שהיה פוטר עצמו בפיוס דברים, ואנן סהדי שלא נתרצה כי אם ברצי כסף, ואף בזה חולק הש"ך שם (סק"ה), משא"כ בזה שיש לו כנגדו ממונא מעליא לסלק חובו. ואפילו אם כששילם זה החוב להאדון קיבל השט"ח של זה, מ"מ י"א דאף בכה"ג כשפורע שלא ברשות ישראל יש לו דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו ופטור, ועי' לקמן (סי' קכח סק"ב?) שהסמ"ע והש"ך ס"ל דוקא כשלקח השט"ח מתחילה בתורת קנין והמלוה נתן לו את כחו, אבל אם לא נתן לו בתורת קנין רק בתורת תשלומין, עו"ג מכי מטא זווי לידיה אסתליק ליה, וחוב על ישראל אין כאן כלל, ומכ"ש בזה שטוען כי השט"ח פורע מחמת החוב שבידו כנגדו, שאפילו בישראל שמכר שט"ח והלוח טוען פרוע, אינו יכול לגבות בלא שבועת המוכר, וכיון דהאי לאו בר שבועה הוא הרי הניח זה מעותיו על קרן הצבי וזה פטור לגמרי (פ"ת), מי שקנה בית ואדון אחד היה לו חוב על הבית, והתנה הקונה שיעכב סך מה עד שיסתלק האדון, ואח"כ מת המוכר, והקונה הלך וקנה השט"ח מהאדון בסך מה, ומעכב תחת ידו המעות, והיורשים טוענים שהם לא רצו ליתן להאדון

Commented [YL293]
ה"ה אם אמר הפורע למלוה, אני מוכן לפרוע בתנאי שתתן לי המשכון לזכות בו - האם זה מדאי פשוט

Commented [YL294]
סתמא מקומו לקמן לגבי גוי בסוף הרמ"א, וגם יש אריכות וצריכים לקצר

¹⁶⁹ ואין הפורע יכול לתובע מן המלוה שיחזיר לו מעותיו, ואפילו אם פרע ונשאר השטר ביד המלוה, אין לפרוע זכות לבקש השטר, שכן כבר נמחל השעבוד, ולא מכר לו השטר (ד"ג כלל סב סי' יח).

¹⁷⁰ עי' לקמן סי' קסג ס"ו ד"ה חייבין ליתן בענין המשלם מס עבור חבירו.

¹⁷¹ ס"ב: האב חייב לפדות את הבן, אי אית ליה לאב ולית ליה לבן. הגה: וה"ה קרוב אחר, קרוב קרוב קודם, דלא כל הימנו שיעשירו עצמם ויטילו קרוביהם על הצבור. הפודה חבירו מן השביה חייב לשלם לו אם אית ליה לשלם ולא אמרינן דהוא מבריה ארי מנכסי חבירו וצריך לשלם מיד ולא יוכל למימר אני ציית לך דין ואם אית ליה אח"כ טענה עליו יתבענו לדין דבלא זה אין אדם פודה את חבירו.

ביאור: וה"ה קרוב - עי' לקמן סי' רנז ס"ח: עני שיש לו קרובים עשירים שיכולין לפרנסו, אין גבאי העיר חייבים לפרנסו, אף על גב דקרוביו ג"כ נותנים בכיס (ש"ך), צריכים ליתן לפי הממון ואם קרוב אחד נתן יותר אין יכול לתבוע מקרוב האחר וכ"ש אם נתן יותר על כדי דמיהן אפילו שהתחיל הקרוב האחר ליתן יותר מכדי דמיהן ע"ש (פ"ת).

לו מיד - ונפרעים בזה אפי' מנכסי יתומים קטנים (ש"ך), אם מיחה שלא לפדותו כי רצה לקדש שם שמים ולא השגיחו בו, בין אם הפדיון מסכנת נפשות בין אם הפדיון מסכנת איבוד ממונו, אם כבר נתפס חייב לשלם, ואם עוד לא תפסוהו, אינו חייב לשלם, דילמא לא יתפסוהו (פ"ת * בית יעקב), אבל אם המציל גם כן נתפס באותו ענין ממוני, אז חייב לשלם לו, ואם אין המציל באותו בעיה, אז אין חייב לשלם לו (פ"ת * יד אליהו)

חושן משפט חלק ד'

סך זה רק פחות מזה. הדין עם הקונה, כיון שבשעת המכירה עשו מעמד שיעוכב הסך תחת ידו עד שיסתלק האדון בשט"ח שלו, והרי לא נסתלק האדון כי אם בסך זה שנתן לו, ואף אם יטענו היורשים שזה גרם להם היזק שהיה אפשר להם לסלק החוב בפחות מזה, מ"מ כיון שאי אפשר להם לברר דבר זה שהיה האדון מתרצה, אין יכולים להוציא מידו בטענה זו, וגם אין זה דומה לפורע שט"ח של חברו, כיון שבקנין בא לידו (פ"ת).

(ב) אין הלוח חייב לשלם לו - דמצי למימר אי לא פרעת לו הייתי מפיס אותו והיה מוחל לי החוב¹⁷², וכדמסיק המחבר בסוף הסעיף, דקאי אכל הסעיף (סמ"ע).

(ג) דוחקו לפרוע והיה הלוח מפיס כו' - נ"ל דצריכין להגיה: "לפרוע אמרינן דהיה הלוח", והמוציא מחבירו עליו הראיה. ולא דמי להמוכר שט"ח לחבירו דחבירו יכול לגבותו מהלוח, דשאני התם דמוכר השטר בכתיבה ומסירה, ובזה מעמיד לוקח השטר במקומו לגבותו מלוח שלו, משא"כ כאן דמיירי דפרע חובו של חברו ואינו לוקח כח ורשות מקודם לכן מהמלוח (סמ"ע), טעם זה קאי אדלעיל בפורע חובו שלא מדעתו אבל במלוח דוחק לא שייך האי טעמא אלא טעם אחר שהייתי מוצא אוהבים שהיו פורעים עבורי שהוא מעין טעם זה וכמ"ש לקמן (סק"ו?) (ש"ך), אף ע"פ שכתב המחבר הלכה זו בפשיטות הוי ספיקא דדינא ואי תפס הפורע בבע"ח דוחק לא מפקינן מיניה (ש"ך, קצה"ח ונתה"מ).

(ד) ודלא כיש חולקין - דס"ל דדוקא בפורע חוב מזונות אשתו אמרו שאין חייב לשלם לו **בחזרה**, משא"כ בפורע מה שלוחו חברו שהיה מוטל עליו לפרוע לו, שחייב לשלם לו. ועיקר שאם אדם פורע חוב של אחר, הלוח צריך לשלם לו בחזרה¹⁷³ (סמ"ע), וי"א דעיקר כמחבר ורמ"א שהפסיד מעותיו, ואפי' תפס הפורע מפקי' מיניה אבל במקום שהי' ממון של הלוח בידו בתחלה בשעה שפרע, לא הפסיד מעותיו, מיהו היכא דהיה עליו משכון ונטלו זה שפרע, הוי ספיקא דדינא ואם המשכון ביד הפורע לא מפקינן מיניה (ש"ך).

(ה) וכן ראוי להורות - דגוי אינו מתרצה כי אם ברצוי כסף. ולפי מה שנוהגין לעשות הגוים סוחרים שמפשרין עם מי שנתחייב להן על ימים ושנים כשנותנין להן ערבות מספיקין, ככה"ג אם בא ישראל לפרוע לסוחר גוי בשביל מי שנתחייב להסוחר ולקח השט"ח מיד הסוחר ובא לתבוע בו להלוח, מצי זה הנתחייב להסוחר לומר לישראל הפורע הייתי מפיס להסוחר בערבות לשלם לו על זמנים רחוקים (סמ"ע), וי"א דאין חילוק בין ישראל לעכו"ם, ולמעשה הוי ספיקא **דדינא** (ש"ך), גם בפדה משכנו מעכו"ם אין חילוק והוי ספיקא דדינא וכמו שהעליתי לעיל (סק"ד) (ש"ך), יש מח' אם פורע חובו של חברו היא דווקא במזונות אשתו, שאם הפורע לא היה נותן לה, היא היתה מצטמצמת, אבל בענין המסים, אם א' פרע לו המסים בהנחה בהסכמה שיתן לו חצי החסכון, חייבים, ואין בזה חסרון של מחייב עצמו בדבר שאין לו קצבה (עי' לעיל סי' ס"ב), אלא זה כמו כל מהנה, שצריכים לשלם לו ועוד כשזה מוציא הוצאות כדי להציל ממון מיד הגוי המחזיק בו שלא כדין דיותר מתחייב בעל הממון לשלם מה שהוציא ממה שהיה מחזיק בו בדין (ש"ך * רשד"ם), אם שנים גנבו דבר ומשכנו אצל פלוני, והפלוני לא ידע שהוא גניבה, וכאשר שמע על הגניבה, הביאו לקהל, והקהל הביאו לשר, והשר העניש את הקהל, והם שלמו לו על זה, יש ביד הקהל לתבוע מה שנתחייבו מהגנבים, ואם א' אין לו מה לשלם, אין השני חייב, אבל אין לחייב כל ההוצאות כל זמן שלא שאלו אותן אם הם רוצים שהקהל יפרו אותם, אבל מה שהיה אדם נותן לפוטר מסכנה ע"פ אומדנא את זה כן צריכים לשלם, אבל עוד יש להעניש להקונים גניבות שמבאישין ריחינו בין האומות מצד תיקון העולם כדי שיוסרו אחרים על זה (רע"א * שארית יוסף), גבי עכו"ם בלא כתיבה ומסירה דינו כמו גבי ישראל בכתיבה ומסירה (ש"ך סק"ב?), הטעם לדברי הש"ך, דכל מי שנתחייב עצמו לגוי מחייב עצמו לכל דיניהם, וכיון דבדיניהם חייב הלוח לכל מי שימסור לו המלוח שטרו אף בלא כתיבה ומסירה, משו"ה דמי למתחייב עצמו לכל המוציאו (נתה"מ), המציל את חברו מן ההפסד לא הוי כפורע

:Commented [YL295]
י' ס"ק הבאה
שמשמע בדברי
הרשד"ם שיש קים
לי כדבריו,
ומהסמ"ע לא
משמע כך

:Commented [YL296]
כון זה מסקנתו??

:Commented [YL297]
י' קצה"ח שמשמע
מדבריו שאם יש
מקום להפקיע
ההלואה של הגוי,
אז פטור לגמרי
מלשלם, וצ"ע אם
להביאו, שז הדיוק
בדבריו נגד
התומים

¹⁷² אמנם במקום שיש גילוי דעת דניחא ליה שישלמו להבעל חוב שלו צריך לשלם להפורע חובו (דברי חיים חו"מ ח"ב סי' יא).
¹⁷³ עי' לקמן סק"ח

חוסן משפט חלק ד'

חובו שלא מדעתו, כיון דמחויב הוא להציל כמשיב אבידה, ולכן המציל מן העלילה או מן ההפסד, אינו חייב רק כשלא היו הבעלים בשעת מעשה, אבל אם היו הבעלים בשעת מעשה, פטור, מטעם דהיה לו להתנות (עי' לקמן סיד רסד ס"ג) (נתה"מ).

(ו) הפודה חבירו כו' - ראובן נתפס כגנב, ועונשו מכות, ויש חשש שימות, ואחיו שמעון בא לפדותו, וראה שאין לו היכולת, ולכן שאל לאחיו לוי, והרכין ראשו ולא סיפר ליהודה, כולם חייבים לפדותו מכח השו"ע (יו"ד סי' רנב סי"ב), ואסור לאחר, וכל רגע שמאחרים הוי כאילו שופך דמים, ואין כאן טענה שראובן איבד עצמו לדעת (עי' חו"מ סי' שמה ס"ב), אפילו גנב מפורסם, ואפילו ששמעון שילם חלקו של יהודה, יהודה חייב לשלם לו, ואין ליהודה טענה שהייתי מפייס את השר, שכן אסור לאחר התשלום כנ"ל, אבל אם זה יתר מכדי דמיהם, שאין פודים על כך (&), ואין חילוק בזה שהוא הפיל את עצמו לזה, אלא בכל ענין אין פודין, וכל א' יתן לפי ממונו, אפילו שיש בזה סכנת נפשות (פ"ת * שב יעקב).

(ז) אבל אם היה בידו משל חבירו כו' - עי' לעיל (סי' קה ס"ו) ואם מסרו הנפקד ליד מלוה פטור כו', דדוקא כשבא זה הפורע לגבות ולהוציא מצי למימר מפייסינא הוינא ליה, ואפילו פדה משכון מיד זה שפרע לו, מחשב זה הפורע מוציא, משא"כ כשיש בידו משל הלוה דמצי למימר "אי לא הייתי משלם לו היו הב"ד שולחין לי ליפרע לו ממה שיש בידי מדר' נתן, וכ"ש אם היו מעותיו בידו, א"כ מה הזקתי לך כשנתתי לו מעצמי" (סמ"ע, ש"ך).

(ב) ⁶⁶¹מי שנתפס על חבירו, ולקחו עובדי כוכבים ממון בגלל חבירו, אין חבירו חייב לשלם(ח). הגה: ⁶⁶²מלמד שהיה אלזל בעל הבית, והלוה לעובד כוכבים על משכונות, ויאל משס ולא פסק עלמו עם העובד כוכבים, ויאל משס והניח קלת מעותיו זיד בעל הבית, ורואה לעכנס כי הולך להתפסק עם העובד כוכבים(ט), אין יכול לעכנס (ועיין לעיל סוף סימן קכ"ו). אין לך מי שנתפס(י) על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו, ⁶⁶³חיוץ מן הנתפס מפני המס(יא) הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה(יב), או הנתפס על התשורה(יג) שנותן כל איש ואיש למלך(יד) בעברו עליהם הוא או חיילותיו, הרי זה חייב לשלם לו, והוא שיקחו ממנו בפירושו בגלל פלוני, בפני עדים. הגה: ⁶⁶⁴ואחד שנתפס מכח מס של קהל אחר, ותפס משל א' מן הקהל, יכול לתפסו בשביל כל הקהל, כי כולם אחראין וערבאין זה בשביל זה, ולכן א"ל לגבות מכל אחד חלקו. ⁶⁶⁵וי"א(טו) דאין אדם נתפס צעד מס חצירו, אלא קודם שנתפייס המלך. אצל אס כבר נתפייס המלך, אין אדם נתפס על חצירו. ⁶⁶⁶מיהו פרנסי הקהל שהלוו לנורך המס, יכולין לפרוע צעד כל הקהל, וכל אחד כריך ליתן חלקו(טז). ⁶⁶⁷והוא דאין אדם נתפס על חצירו, היינו שאין תקנה צעיר. אצל אס יש תקנה צעיר, הולכין אחר המנהג(יז). ומ"מ אס קתן עשו שלא כהוגן, והעליל השר עליהם, אין אחריס לרכיס ליתן לזה. דודאי אדעתא דהכי לא נשתתפו, אס לא שפירקו צהדיא. וע"ל סוף סימן קכ"ו מי שנתפס צעד חצירו מכח מלוה או פקדון, וע"ל סימן קס"ג.

(ח) אין חבירו חייב לשלם לו - אפילו להחולקים הנ"ל דס"ל דבכל חוב זולת מזונות אשתו חייב לחזור ולפרוע לו, מודים בזה, דדוקא שם דמיירי דפרע לו מדעתו וגומל עמו חסד חייבוהו חז"ל לחזור ולפרוע כדי שלא יונעל דלת בפני גומלי חסדים, משא"כ זה שלא פרעו מדעתו אלא הוצרך לפרעו בעל כרחו מחמת שנתפס עליו, ומשום הכי אף אם פרע לגוי דנתבאר לעיל דלכו"ע צריך לחזור ולפרוע לו, בכה"ג דנתפס מהגוי א"צ לחזור ולשלם לו (סמ"ע), אף על פי שחבירו חייב להם (ש"ך), צ"ע שכן אם ראובן התופס משמעון בשביל חוב של לוי, הרי הוא גזולן גמור, ואילו תבע שמעון לראובן בדינא ודאי דחייב להחזיר לשמעון, וכיון דלוי חייב לראובן וראובן לשמעון, הרי נשתעבד לוי לשמעון מדר' נתן, ואפילו בבעל חוב גוי שייך שיעבודא דר' נתן (עי' לעיל סי' פו סק"ד?). וצ"ל דמיירי שבשעת תפיסה, כשתפס ראובן נכסי שמעון בעד לוי, תפסו לפרעון ופטר את לוי מחובו, ושוב לא שייך שיעבודא דר' נתן (עי' ש"ך סי' סו סקנ"ח), ולפ"ז אם תפס נכסי שמעון בעד לוי רק למשכון ולא לפרעון, חייב לוי לשלם לשמעון מדר' נתן (נתה"מ), אף ישראל אלם שתפס מראובן עבור חוב שמעון שחייב לו, מ"מ שמעון פטור לשלם לראובן ואין כאן שעבוד דר' נתן (פ"ת * שעה"מ), וי"א דהא דנתפס על חבירו אין חבירו חייב לשלם לו דוקא בחוב שאינו ברור אבל אם החוב ברור חייב

Commented [YL298]:
א ראיתי להביא
דברי התוס' וכל
דברי הש"ך אלא
כמו הסמ"ע נכון??
וכן לא הבאתי
דברי הש"ך סק"ט.

חושן משפט חלק ד'

לשלם לו ובנטל בעל חוב מתוך ביתו של נפקד עבור הנפקד והוא של אחר אף הש"ך מודה (עי' סק"א?) (פ"ת *מהרי"ט), עי' ש"ך, שר אחד שקנה סוסים מראובן וגם משמעון, ושמעון הטעה את השר במכרו לו סוס אחד שהיו בו מומין המבטלין את המקח, ואחר ימים נודעו המומין להשר, והחזיר את הסוס לראובן ולקח ממנו הדמים, ועתה תובע ראובן לשמעון באמרו כיון שהסוס הוא שלך ואתה חייב להחזיר להשר דמי הסוס, והשר שלא כדין לקח ממני דמי הסוס, החזר לי הדמים, ושמעון אומר לאו בעל דברים דידי את. אין לראובן על שמעון כלום, אף אם היה נידון כזה במושל ושליט על שניהם, ולא שאני לך בין החזירו בטעות או בידיעה, אמנם הרשות ביד ראובן להגיד להשר שהסוס הוא של שמעון, שהרי אין כאן שום גזילה לשמעון שהרי מן הדין הוא חייב להחזיר להשר דמי הסוס (פ"ת).

(ט) ורוצה לעכבם כי הוצרך להתפשר עם הגוי כו' - אף על גב דכתב הרמ"א לעיל (סעיף א) י"א דוקא כשפורע לישראל אבל אם פרע לגוי חייב לכו"ע, וה"נ הוצרך לפרוע לגוים, שאני התם דפרע לטובת חברו, דאלמלא שפרע הוא בשבילו להגוי, היה הגוי חוזר על חברו להוציאו מידו, משא"כ הכא דמיירי דהמלמד יצא משם ולא היו הגוים יכולין לחזור עליו, רק שהעלילו על הבעל הבית באמרם "בביתך היה המלמד ואתה צריך לשלם עבורו". ואינו דומה למש"כ לעיל (סי' קכו סכ"ב), דאם באו אנסיין על ראובן בשביל פקדון שבידו משל שמעון, מותר לראובן לסלק האנסים בפקדון של חברו, דהתם ידעו שהפקדון בידו ובשבילו באו. ועוד, הא כתבו שם דדוקא בפקדון דינא הכי מפני שהוא בעין ובשבילו באו, משא"כ בהלואה דלהוצאה ניתנה, וה"נ המעות שהניח ביד הבעל הבית לא מחשבי בעין (סמ"ע), והעכו"ם לא עכבוהו לבעה"ב מחמת מעות המלמד שבידו רק שהוצרך לפשר עמהם מחמת שהיה המלמד בביתו, אבל אם עכבו מעותיו ובשביל כך הוצרך לפשר עמהם, לכו"ע מלמד חייב לשלם וכדמוכח לעיל (סי' קכו סכ"ב) ואפי' באנס כ"ש הכא דחייב מן הדין (ש"ך), יש חולקים על הרמ"א כיון דמיירי שהמלמד הפסיד משכנות העכו"ם וחייב ע"פ הדין א"כ למה לא יעכב משל המלמד מחמת מה שהוצרך לשלם עבורו, שאני הכא שנתחייב חברו מחמת שזה היה בביתו א"כ ע"י שהיה בביתו נתחייב והוא חייב באמת והוצרך זה לשלם עבורו נראה דחייב לשלם לו ויכול לעכב מה שבידו (ש"ך), פי' דברי הרמ"א הם: שרוצה הבעל הבית לעכב המעות עבור שיצטרך לפשר לעכו"ם לכן אינו יכול לעכבם מספיקא אבל אם שילם כבר כן יכול לתפוס (רע"א * שער אפרים), מדברי הסמ"ע משמע אם כבר נתפשר דינו כך, אבל העיקר דוקא דעדיין לא פשר, אבל אם פשר כבר והו"ל עליו החוב לשלם, שפיר יכול לעכב, מידי דהוה אכל תפיסות דעלמא. דאין חל השעבוד על הנכסים אלא א"כ הוברר החוב על הלוה עצמו, משא"כ בזה דאפשר דיבואו הרבה סיבות דלא יבוא לידי פשרה, אבל כל שהתפשר בברי ודאי נשתעבדו הנכסים תיכף. ואין לומר דלא הוי אלא גרמא בניזקין דפטור, דאין לך ערב גדול מזה, כיון דידוע מנהג הגוים שפוסקים שהבעה"ב מחויב להעמיד המלמד שהחזיקו בביתו, ומעיקרא נעשה כמו ערב בעדו ויכול לתפוס כל שיש עליו בבירור חוב ע"י פשרה שעשה, וא"כ מ"ש רמ"א כאן הוצרך להתפשר, ר"ל הוצרך לזה אבל עדיין לא נתפשר, ואין כאן חוב ברור עדיין (ט"ז), עיין ט"ז שכתב דכל שהגוי היה יכול לתבוע לשמעון בדיניהם, לא שייך הדין דנתפס על חברו, וחייב לשלם (נתה"מ).

(י) אין לך מי שנתפס כו' - זה שלא נתפס היינו משום דלא היה שלוחו אלא שנתפס עליו מפני שהיה שכינו או בן עירו אבל כשהוא שלוחו ונתפס עליו על מה שהיה שלוחו חייב כמאן דרביע עליה אריה ששלחו אצל הגוי ואם יש עדים שפטרנו וחוזר הנכרי ומעליל על השליח מחמת השליחות או הערבות אז לא חשיב מחמת ששלחו או שהעמידו ערב (ש"ך * מבי"ט), ראובן עם כמה בני אדם באו בספינה והביאו צמר ופרעו המכס כפי מה שהיה המנהג אחר כמה שנים חזר בעל המכס לתבוע שלא פרעו לו ומפני שלא היה מכיר את כולם תפס את ראובן והוא אמר לקצת מחביריו שהיו פה שיבואו עמו להשיב על טענות המעליל עליהם והם השיבו לו כי היה יותר טוב שהוא לבדו ילך ויטעון עמו כדי שלא יפסידו הרבה ומה שיפסיד יהיה על כולם, מה שהשיבו לו שהיה יותר טוב שילך הוא לבדו ויטעון על כולם ומה שיפסיד יהיה על כולם או יפרעו חלקם

חושן משפט חלק ד'

כי בדברים אלו אפילו בלי קנין נעשה שלוחם להתפשר עם הגוי כפי מה שיוכל ואם לא היו אומרים לו כן גם הוא היה מתחבא או היה מתפשר עם הגוי על מה שהיה תובע ממנו לבדו וסמך על דיבורם ונתפשר עמו כפי מה שהיה יכול הרי עשאוהו שליח לשיתפשר עמו כפי מה שיוכל ואם הוא ידוע שעשה מה שהיה יכול ולא פשע בפשר' שעשה חייבים כולם לפרוע כל אחד כפי מה שיעלה לו לערך הצמר שהביא ומה שיעלה לאותם שלא נמצאו פה יפרעו בין כולם שוה בשוה (ש"ך * מבי"ט), ועי' רשד"ם סי' נ"ה [הוב"ד לעיל סי' קכו סק"קב)], כל תנאי שמתנים השותפין אהדדי בין דבר קצוב ובין דבר שאינו קצוב בין בלשון אסמכתא ובין שלא בלשון אסמכתא תנאם קיים, אפילו לענין לשלם חלקו בעלילה (ש"ך * רשד"ם), כשנתפס איש על חברו היינו בדברים שהם מחק המלך אבל איניש דעלמא שאנס לראובן לפרוע לו מה שהיה חייב לו נפתלי שאינו דבר מחק המלך (ש"ך * רשד"ם), כל מי שמהני לחברו סתם לאו אדעתא דמתנה יהיב, ולכן אח שפרנס אחיו ואחיין שלו סתם, יכול לתבוע כספו בחזרה, אפילו הוא ראובן איש עשיר ואין דרכו להאכיל בני אדם בשכר, מ"מ דמיא לחצר דלא קיימא לאגרא דצריך הדר בו לעלות שכר דאי גברא דעביד למיגר הוא הוי זה נהנה וזה חסר, וכל זה בתנאי שיקבל חרם סתם שמעולם לא מחל על זה, ורק ביתומים כי כל יתום אפילו עשיר הרי חשוב כעני, או אשת חבירו, שנחית אדעתא דבעלה, והוה כפורע חובו של חבירו (ש"ך * רשד"ם), עסקן שהלך לשלטון לפטור קהילה ממסים, צריכים לשלם לו כמה שהוא הפסיד מעבודתו, כל שמלאכתו ידוע (ש"ך * רשד"ם).

(יא) מפני המס כו' - דוקא מפני המס של מלכו' זו אבל היכא שמשכנוהו לראובן שהוא ממלכות אחר בשביל מס שמעון ממלכות זו כיון שהמלך גזלו ואנסו אין שמעון חייב כלום ע"כ וע"ל (סי' שסט"ו?) □ (ש"ך).

(יב) בכל שנה - דקדק וכתב כן, משום דדוקא מס של שנה זו, אבל משנה שעברה מאחר שכבר נתפייס המלך, אין להעביט האחר עליו¹⁷⁴ (סמ"ע), האידנא דין המלך לגבות לעולם ובפרט כמה פעמים מלכי האומות שעושים חסד עם ישראל ומרויח המס לכמה שנים ולכן לעולם ממשכנין (ש"ך).

(יג) על התשורה כו' - היינו דוקא בתשורה דבר קצוב על כל איש ואיש אבל מתנה פרטית של איש פרטי שהתנדב למלך ליתן כל שנה ושנה אין שום אדם נתפס על מתנת יחיד (ש"ך).

(יד) שנותן כל איש ואיש למלך כו' - כיון שהם חוקי המלך וזה פרעם חייב לשלם אפי' לקחם המלך מזה שלא כדין ואין צריך לומר אם לקחם המלך מזה כדין מחמת חברו שחברו חייב לשלם (ש"ך), כשאין חייבין במס ההוא, והמלך או השר גובה מהם שלא כדין ונפרע מאחד מה שלא היה חבירו מחוייב בו מן הדין. אף על פי שהוא גובה ממנו בעד חבירו בפירוש, מ"מ כיון שלא היה מחוייב מן הדין אינו חייב לשלם לו כלום, ודקדק לומר "הקצוב" לאפוקי שאם נתפס על מס שאינו קצוב אלא שמבקש יותר שהוא חמסנותא דמלכא דאינו מחוייב לשלם, ודוקא במס שהוא קצוב על חבירו, וחבירו היה משועבד בו ונתפס אחר עליו ופרעו הוא שחייב לשלם לו שהרי זה פורע חוב חבירו ממש, אבל אם אינו בכי האי גוונא אלא בדברים שהמלך גובה מכלל העיר ואין חיובו על כל איש ואיש בפרט. אלא חיובו על העיר סתם ונפרע מאי זה שיפגע. ותפס אחד מהם ונפרע ממנו אין חייב לשלם לו כיון שלא פרע חוב חבירו מה שהיה חבירו חייב ממש (רע"א * מים עמוקים).

(טו) ויש אומרים כו' - צ"ע למה זה כתוב בשם הי"א שזה לכו"ע (סמ"ע, ש"ך).
(טז) וכל א' צריך ליתן חלקו כו' - פירוש, אפילו אם הללו ופייסו כבר להמלך. והטעם, מפני שהן כאפוטרופסי הקהל ומה שהללו ופייסו להמלך לטובת הקהל ובשליחותם עשו מה שעשו (סמ"ע, ש"ך), קהל אחד שלוו מעות כדי ליתן להשר, והמלוה היה יודע מזה, וחתמו ראשי הקהל כולם על השטר, ועתה בא הבע"ח ותבע לאיש אחד שכבר עקר דירתו משם אלא שהוא מן החתומים, אם מבואר בשטר רצה מזה גובה ורצה מזה גובה כנהוג כעת, יכול לתבוע מזה הכל, אמנם אם לא נכתב רצה מזה גובה, אם לא נכתב אצל

Commented [YL299]
"ע כוונתו, שכן שם מדבר על קונה מגזלו, ואפשר שבקונה מהמלכות אין חסרון שזה דינא דמלכותא?

Commented [YL300]
י' הערה, אני צודק?

¹⁷⁴ פי' שמושל שלא המלך תפס מראובן עבור שמעון בזמן שהמלך כבר קיבל מסים מכל שריו, אז הוה כמו כל גוי שאנס יהודי עבור חבירו. ועי' לקמן סק"ק"טו).

חושן משפט חלק ד'

חתימתן "עבור הקהל", אזי יש להחתומים דין שנים שלוו שהם ערבים, אבל לא קבלנין כמבואר לעיל (סי' עז ס"א), ואינו יכול לדחותו רק ליתר החתומין (ואם הם אלמים מבואר דינו לקמן סי' קכט ס"י) אבל לא לכל בני העיר, וזה מעשים בכל יום שהקהל צריכים למעות ואין מוצאים מי שילוו להם באופן שיהא שעבודו על קופת הקהל, נותנים ראשי הקהל להמלוה סתם שטר בחתימתם בכדי שיוכל לתבוע מעותיו מהחתומים לבד, אולם אם מבואר אצל החתימה "עבור הקהל", אז הם רק כשלוחי בני העיר ואינו יכול לתבוע ממנו כלל, אלא דאם זה האיש היה עדיין דר שם והוא מפורעי המס, אכתי לא גרע משנים שלוו, שגם הוא היה שותף בהלוואה עכ"פ כו', אבל אם אינו דר שם ואינו עתה מפורעי המס ופרעון חובות כפי המנהג, א"כ אינו יכול לתבוע כלל, כי אין דינו כשותף כלל, שהרי מבואר לקמן (סי' קסג ס"ג) דלענין פרעון חוב הולכין אחר שעת הגביה או הערכה לשיטת הט"ז, וא"כ כיון שהוא אינו מפורעי המס עכשיו א"כ לא נשתעבד כלל, כי לא נשתעבד להמלוה תחילה רק אותו שיהיה מפורעי המס בשעת גביה (פ"ת).

(יז) אבל אם יש תקנה בעיר הולכין כו' - אם עשה השר למקצת הקהל אונס או עלילה, אין אחרים צריכים ליתן אם לא שיש תקנה בעיר שיהיו שותפין לכל מילי, דאז הולכין אחר מנהגן. מיהו אם מקצת עשו דבר וגרמו לעצמן העלילה, אין אחרים צריכין ליתן (סמ"ע).

הלכות ערב

סימן קכט - דין הערב בשטר ועל פה, ומתי נפרעין מן הערב, ובו כ"ב סעיפים.
(א) ⁶⁶⁸המלוה את חברו(א), ואחר שהלוהו אמר לו אחד: אני ערב, או שתבע את הלוה בדיון, ואמר לו אחר: הנח ואני ערב(ב), או שהיה חונק את חברו בשוק ליתן לו, ואמר לו: הנח ואני ערב, אין הערב חייב כלום ואפילו אמר בפני ב"ד: אני ערב. הגה: ⁶⁶⁹מיהו אם פרע למלוה ציווי הלוואה, חייב לשלם לו מה שנתן למלוה. אבל אם קנו(ד) מידו שהוא ערב ממון זה, בין בפני בית דין בין בינו לבין המלוה(ה), נשתעבד. ⁶⁷⁰האומר לחבירו: אני ערב לך צעד יום אחד, אינו כלוס(ו).

(א) המלוה את חברו כו' - דאינו משתעבד בלא קנין כיון דדיבור בעלמא שלא בשעת מתן מעות הוא (סמ"ע).

(ב) ואמר לו אחר הנח - פירוש, אמר לו הנח לו עתה, ואם לא יתנו לך הוא לאחר זמן, אני אתננו לך. אבל אם פטרו על פיו לגמרי, יתבאר ברמ"א בסעיף ג' דהו"ל כערב בשעת מתן מעות (סמ"ע, ש"ך), אין טענת אונס פוטר אלא אותו אונס שעושים למתחייב עצמו אבל אונס אחרים לא אפי' אונס וצער שעושים לבן לא מיקרי אונס לגבי דאב אף על גב דרחמי אב על בנים (ש"ך * רשד"ם), בכל מקום דבערב לא משתעבד גם קבלן לא משתעבד ושאיין לחלק ביניהם (ש"ך * רמ"א), ערב בעד מתנה שנתן לוי לשמעון, משתעבד ולא מהני לומר "אילו ידעתי שלא חייב לו ממש לא הייתי ערב", דכל זה אינו אלא דברים שבלב ולא הוי דברים דא"כ כל ערב שבעולם יפטר באיזו טענה כל זמן שלא ביררו לפניו ענין העסק (ש"ך * רמ"א).

(ג) מיהו אם פרע למלוה בציווי הלוה כו' - אינו חייב אף שאמר לו ערבני עד שיאמר לו ג"כ ושלם לו, ואז פשיטא דחייב, ועי' לקמן (סי' קל ס"ב) (סמ"ע), וי"א שאפילו אם רק אמר ערבני חייב וע"ל (סי' קכו ס"ב) (ש"ך).

(ד) אבל אם קנו כו' - ואין זה אסמכתא למלוה, מכח הנאמנות שהאמין לו ולא תבעו ללוה בשבילו, רק שאינו גומר ומקנה באמירה לחוד בלא קנין. משא"כ בשעת מתן המעות שרואה זה שהמלוה ממציא לו ממון בשבילו (ט"ז).

(ה) בינו לבין המלוה כו' - פירוש, אפילו בלא עדים, דלא איברו סהדי אלא לשיקרא כדלקמן (סי' קפט ס"א וקצה ס"א) (סמ"ע).